

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ

Listy

číslo 3-4/2005
ročník XXV.

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Obsah

Slovo na úvod	1
Jan Podhola	

ČLÁNKY A STUDIE

Osudy našich předků v rakousko-uherské armádě – nedílná součást našich rodopisných prací	2
Pavel Hnízdil	
Z říčanských smolných knih	19
Jaroslava Honcová	
Počítačový program pro sestavování rodokmenů Family Search™ Personal Ancestral File	33
Petr Kokaisl	
Poučení nejenom pro začínající rodopisce	43
Václav Hásek	

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Vzpomínka k nedožitým 80. narozeninám PhDr. Jaroslava Honce	46
Vzpomínkové setkání k nedožitým osmdesátým narozeninám PhDr. Jaroslava Honce	48
Valná hromada České genealogické a heraldické společnosti v Praze	53
Informace k úhradě členských příspěvků na rok 2006	53
Výstava „Putování za předky“	54
Jubileá členů v roce 2006	55

ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI

Držitelé hradu Vysoký Chlumeč	57
Čtyři genealogická zastavení v Národním archivu	60
Nové příběhy rodu Dyků	62
Nový pomocník rodopisců při hledání legionářů a vojáků padlých ve 2. světové válce	63
Výstava „Erby 2005 – heraldičtí kreslíři Čech, Moravy a Slezska“	65
Vzácné publikace z Vysočiny	66
Zatoulaný vyuční list Martina Harta	68
Staré rody z bývalého valašskoklobuckého okresu	70
Rodopisec Jindřich V. Bezděka (1897–1983)	79
Porovnání verzí genealogického programu Brother's Keeper 5 a 6.2	81
Rod Hrabina v nejstarších uchovaných dokumentech	84

PŘEDNÍ STRANA OBÁLKY:

ZNAK PÁPEŽE BENEDIKTA XVI., VLASTNÍM JMÉNEM JOSEPH RATZINGER (NAR. 16.4.1927 V BAVORSKÉM MĚSTĚ MARKTL). PÁPEŽEM SE STAL OKAMŽIKEM PŘIJETÍ VOLBY KONKLÁVE DNE 19.4.2005.

Vážení přátelé,

přiblížil se konec roku a do Vašich domovů se blíží i poslední číslo GHl letošního ročníku. Jako již tradičně obsahuje několik článků, z nichž nejvíce zaujme článek věnovaný pátrání po předcích sloužících v armádě bývalé rakouské monarchie. Na své si přijdou bezpochyby i experimentátoři v oblasti genealogických počítačových programů po přečtení článku o jednom ze skupiny nesčetných a volně šiřitelných. V oddíle zpráv ze společnosti kromě vzpomínkového článku k nedožitým 80. narozeninám v pořadí druhého předsedy ČGHSP je tradičně jako každý rok uvedena informace k úhradě členských příspěvků na rok 2006, neboť s tímto číslem dostáváte i vloženou složenku. V oddíle anotací, recenzí a zajímavostí je pak řada informací z oblasti dotýkající se prioritně našeho zájmu, tj. genealogie a heraldiky. Nejobsáhlejší z nich je článek věnovaný proběhlé výstavě *Návrat ke kořenům v NA* nazvaný *Čtyři genealogická zastavení v Národním archivu*. Výstava pečlivě a připravená a s vkusem instalovaná seznámila v průřezu rodopisného badatele postupně s materiály, které by měl nebo může pro svou práci využít, aby gradovala v sestavených rodokmenech a kronikách. Ačkoliv v úvodu výstavy byla zmínka i o současných rodopisných společnostech a tak můžeme litovat, že žádná z nich nebyla k prezentaci pozvána. Dopis datovaný týden před zahájením výstavy a doručený např. ČGHSP dva dny po zahájení výstavy lze velice těžko za pozvánku považovat a tak paradoxně byla nejvíce zastoupena prvorepubliková Rodopisná společnost československá, pomineme-li několik ukázek starších ročníků GHl z knihovny NA a publikací z produkce soukromých osob.

V průběhu podzimu byla zajišťována činnost společnosti v souladu se stanovami i závěry Valné hromady. Jako každý rok, uskutečnil se kurz pro začínající rodopisce, do něhož se přihlásilo 40 zájemců, tedy méně než v předchozích letech, což ukazuje na určitou „vyčerpanost“ v Praze a okolí. Určitá „vyčerpanost“ se projevuje i v zájmu o členství ve společnosti a bývá na vzestupu až po nějaké mediální akci, jak o tom svědčí i nedávný příspěvek na ČT 1 v pořadu *Barvy života*.

SV musel také na podzim řešit dvě nepříjemné situace. První byla návštěva nezvaného hosta v posledním říjnovém víkendu v kanceláři společnosti. Zjevně se jednalo o hosta, který dával přednost „cinkajícím předmětům“, takže kromě způsobené škody na vstupních dveřích a zámcích vypáčených skříní si odnesl pouze zapečetěnou krabičku s náhradními klíči ke knihovním skříním. Závažnější byla situace druhá, kdy při své návštěvě Brna jsem v knihkupectví objevil prodávanou Učebnici čtení starých textů, která si sice zachovávala všechny atributy i obsah námi vydané Učebnice, ale nepatrně se odlišovala barvou desek a písmem v nadpisu. Proto bylo podáno trestní oznámení u PČR.

Závěrem pak přeji všem členům společnosti dobré zdraví, dostatek volného času a úspěchy při „lovu“ rodopisných událostí v hlubokých tůních našich archivů.

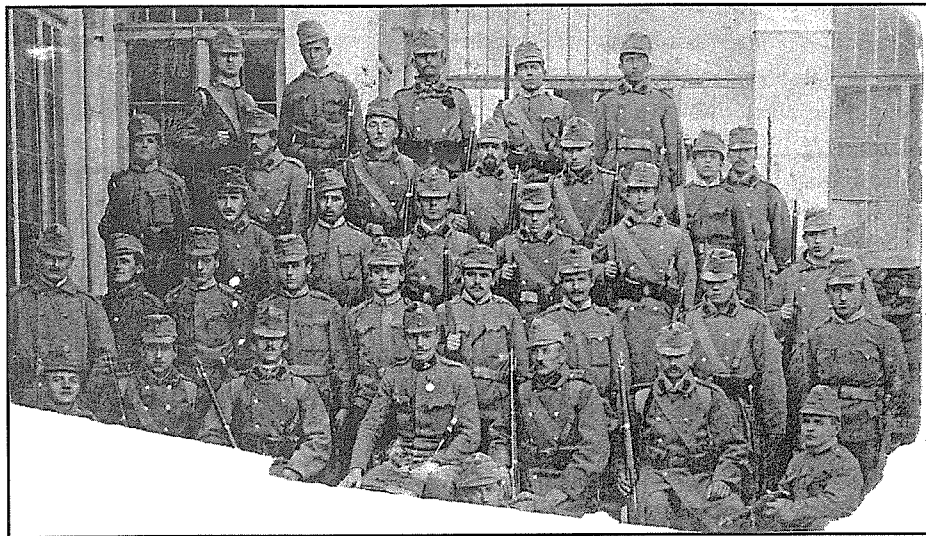
Jan Podhola

OSUDY NAŠICH PŘEDKŮ V RAKOUSKO-UHERSKÉ ARMÁDĚ - NEDÍLNÁ SOUČÁST NAŠICH RODOPISNÝCH PRACÍ

Pavel Hnízdil

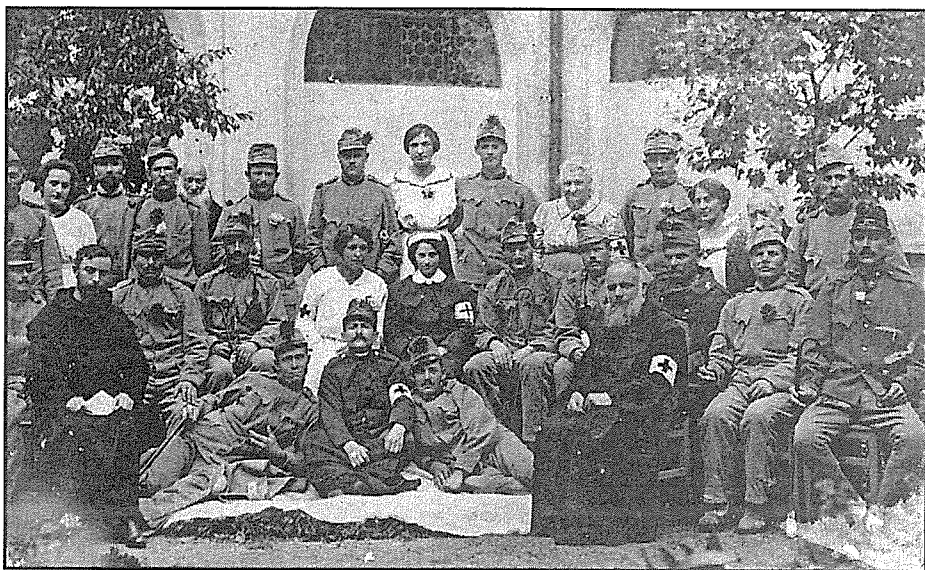
„Když jsem mašíroval přes hranici“ zpíval Karel Hašler českým vojákům, kteří nastupovali ke svým regimentům za první mobilizační vlny v červenci až srpnu roku 1914.

Dne 28. června 1914 dva výstřely vypálené z revolveru mladého srbského atentátníka Gavrila Principa ukončily život následníka rakousko – uherského trůnu, arcivévody Františka Ferdinanda d'Este, jenž přijel do bosenského Sarajeva kvůli letním vojenským manévřům, při čemž současně s ním byla smrtelně zraněna i jeho choť, kněžna Žofie Hohenbergová, rodem Chotková.

Před odjezdem na haličskou frontu, 1915

Za měsíc na to vypukla válka, jakou si před tím lidstvo nedokázalo představit ani v hrůzném snu. Pro svůj, do té doby nezvyklý rozměr, dostala tato válka později adjektiv „světová“. Měla fatální důsledky ve smyslu zlém, částečně i dobrém, a naši předkové (otcové, dědové a pradědové) v ní sehráli dosti významnou roli. To, že se rozpadla „dunajská unie“ vytvořená před čtyřmi sty lety jako hráz proti rozpínavosti Osmanské říše, byla také jejich zásluha. Mnozí z nich prošli všechna tři bojiště – balkánské, ruské i italské, aby se vrátili do vlasti a následně bojovali na Slovensku nebo u Těšína. Jiní se dostali do zajetí a svůj mundúr barvy „štičí šedi“ vyměnili za uniformu československých legií. Tak se stalo, že v některých bitvách (Zborov, Doss' Alto) stáli čeští vojáci jako nepřátelé proti sobě.

A vojenské lazarety se začaly plnit...

V zemích koruny Svatého Václava žilo tehdy asi 9 milionů obyvatel. V celé říši rakousko – uherské žilo asi 56 milionů obyvatel. Mobilizováno bylo asi 5 milionů mužů, z toho jich 800 tisíc pocházelo z území dnešních Čech, Moravy a Slezska. Z celkového počtu 1 100 000 ztracených životů rakousko – uherských vojáků připadá na země Koruny České asi 290 tisíc, z toho v bojích padlých asi 90 tisíc a na válečné útrapy zemřelých asi 200 tisíc mužů, Čechů, Němců a menšinových Poláků. Jsou to nestvůrná čísla tvořená tragédiemi jednotlivců. Z nich jednoznačně vyplývá, že lid této země zaplatil v 1. světové válce daň nepoměrně

vyšší než je průměr celého Rakouska – Uherska, zemí spolku i všech válčících zemí dohromady. Jen pro srovnání uveďme, že z území dnešního Slovenska zahynulo za celou 1. světovou válku asi 40 tisíc mužů. Vysvětlení je prosté. Erár se snažil vybit v bezohledně vedené válce přednostně nenáviděné Slovany, hlavně však Čechy. Co však o našich bojujících předcích víme?

Idylka po Caporettu (Itálie, podzim 1917)

Socialistický režim vzniklý po únorovém puči 1948 neměl o historii 1. světové války zájem a když už se jí zabýval, omezoval se na účast Čechoslováků v tzv. Velké říjnové socialistické revoluci nebo na údajnou odbojovou činnost svých, později vyvolených jedinců. Vše ostatní bylo z hlediska politického podružné až nevhodné, a při hodnocení dějin docházelo běžně ke zkreslování nebo deformacím (to se vztahuje na zacházení s dějinami v této době obecně).

V archivních fondech probíhaly neuvážené, někdy až bezohledné skartace toho, co nesloužilo nesnášenlivé ideologii rudých velekněží. Když už se nelikvidovalo, zůstávaly archivní fondy nezpracovány, někdy i špatně evidovány, takže se spisy často ztrácely. Přičteme-li k tomu skladování v nepřijatelných podmínkách, nedivme se, že z některých původně kompletních pramenů zbývají dnes pouhé fragmenty nebo neuspořádaný chaos.

O vztahu německých úřadů k dějinám Rakouska - Uherska v období protektorátu není zapotřebí ani hovořit, neboť jak víme, nacisté považovali „podunajskou říši“ za „žido - cikánský svinec, v němž se zkazila drahocenná arijská krev.“ Na svého někdejšího spojence nepohlíželi jako na plnohodnotného partnera, neboť často museli nasazovat své síly na záchranu jeho ohrožených frontových úseků. Snad jen to je pro naši věc podstatné, že za 2. světové války byly z českých archivů do Vídně odvezeny materiály, které se bezprostředně týkaly území odňatého republiky mnichovským diktátem, tedy tzv. Sudet. Většinou se zpět již nevrátily, protože po skončení války v květnu 1945 nebyla k tomu politická vůle.

Za 1. republiky bylo sice historicky zpracováno velké množství témat z 1. světové války, většinou se však týkala pouze národního odboje, to jest legionářů, politiků a jiných aktivistů působících v cizině i doma. Velmi zajímavá je memoárová literatura. Pochází od vojáků všech hodností. Některé vzpomínky vycházely v regionálním tisku, jiné byly součástí vojenských kronik. Obecně se však dá konstatovat, že o kritické historické zhodnocení činnosti bojujících rakousko - uherských jednotek nebyl velký zájem.

Veteráni světové války, bývalí vojáci rakousko - uherské armády si o svých zážitcích povídali mezi sebou, dokonce se sdružovali do spolků podle jednotek. Veřejnost spíš podléhala tendenci obecného zesměšňování militarismu podle vzoru Haškova románu o dobrém vojákovi Švejkovi, který se nakonec hodil do krámu i komunistům, což mu ale neubírá na ceně a rozhodně to není jeho vina. Ve vlastních rodinách se na vyprávění veteránů uchovaly jen drobné vzpomínky, někdy však i nepublikované písemnosti. Když potom tito pamětníci odcházeli z tohoto světa, příbuzní s jejich pozůstalostí nakrmili popelnice, zatopili v kamnech, v lepším případě jí dali do sběrných surovin nebo do antikvariátu. Takže dnes se rekonstrukce několikaleté účasti našich předků v 1. světové válce jeví jako antická mozaika, kde minimálně padesát procent výjevu chybí tak, že my si musíme na základě zkušenosti zbytek domyslet.

Po roce 1989 se objevilo velké množství literatury o 1. světové válce, především od našich předních historiků. Téma, které bylo po řadu let nespravedlivě opomíjeno a deformováno se dočkalo své restituce.

Pro někoho je to možná překvapením, ale čeští vojáci rakousko - uherské armády, ačkoliv nastupovali do války se smutkem, na frontách byli většinou loajální, stateční a ukáznění. Pomluvy o zradě a jednání s nepřítelem u českých regimentů (např. 28. pražský nebo 36. mladoboleslavský) se zrodily v intrikánských kruzích dvorské kamarily, která se snažila ovlivnit jednání panovníka a zesílit úřední teror namířený především proti Čechům. Jak známo, císař František Josef I. velmi snadno těmto denunziacím podléhal a vytvářel si předsudky. Obecný politický trend na počátku války byl takový, že po vítězné válce, jenž nepotrvá dlouho, bude demokracie a národní hnutí potlačeno. Uvěznění a persekuce předních činitelů politického života, rozsudky trestu smrti, policejní sledování, internace, to vše jen přililo olej do ohně. Není tedy divu, že Češi svou vrchnost vůbec nemilovali a ke slovanským „nepřátelům“ své říše pocítovali sympatie. Není však pravdou, že by říši záměrně rozbíjeli, neboť skutečné zhroucení zavinili především Maďaři, nemluvě o iracionální vnitřní politice samotné Vídně.

Je to paradoxní, ale statečnost českého vojáka v bojích na východní frontě, jmenovitě na počátku války, měla jako vedlejší produkt ochranu (snad i záchranu) svého národa. Jak vypráví ve svých memoárech pozdější čs. generál Josef Vágner, za 1. světové války velitel 4. praporu 88. berounského pěšího pluku, kdyby ruská armáda při své ofenzívě prolomila frontu a vstoupila na území Čech, přesunulo by se s ní k nám i těžiště bojů.

*Vojáci, kteří přežili italský útok byli vyznamenáni císařem Karlem,
88. berounský pěší pluk, druhý zleva Jan Hnízdil*

V naší malé zemi by došlo k silné koncentraci vojsk a pod útoky obou válčících stran by vlast krvácela, asi tak jako severovýchodní Francie, Belgie nebo Halič. A jak by se asi Čechům dařilo pod carskou okupační správou? Raději ani nedomyslet. To jsme přece sami zažili v období let 1968 – 1989! Znamená to tedy, že za vlast – budoucí Čs. republiku krváceli nejen legionáři na straně Dohody ale paradoxně i císařští vojáci.

Sotva dozněly poslední výstřely 1. světové války, musela mladá Československá republika obhájit svou existenci jak proti německým iredentistům v pohraničí Čech a Moravy, tak proti územním nárokům mladého Polska, které požadovalo připojení celého Těšínska, jenž však bylo konferencí vítězných mocností přičteno Československu. Obsazení území Slovenska a Podkarpatské Rusi bylo pak úkolem nad možnosti mladého státu, jehož vnitřní ochrana závisela na sboru asi 10 000 ozbrojených dobrovolníků, nejvíce z řad sokolů (více zbraní v zemi nebylo).

Byla to královská Itálie, jenž do Československa vypravila kompletní sbor o dvou divizích tvořený československými legionáři, kteří již v prosinci 1918 posílili slabé a neúčinné jednotky dobrovolníků, zejména brigádu plk. Schöbla na Slovensku, kde díky bouřícímu se maďarskému obyvatelstvu byla horká půda. Francie v obavách, že bude politicky zastíněna, vypravila do Československa rovněž vojenskou misi a kontingent čs. legionářů v síle divize. Když v Maďarsku vznikla tzv. republika rad (21. března 1919), počalo se schylovat k ozbrojenému střetnutí, neboť nová vláda Bély Kuna indoktrinovaná bolševismem v Rusku chtěla Slovensko připojit zpět ke svému území. Za pomoci francouzské vojenské mise vznikaly další pluky a divize pravidelné armády z vojáků navrátilých se z front a lazaretů. Itálie vyzbrojila na pomoc Československu asi 60 000 vojáků, kteří padli do zajetí v průběhu poslední ofenzivy italské armády v říjnu roku 1918. V nastalém válečném konfliktu nešlo jen o Slovensko. Rudé Maďarsko se chtělo přes Karpaty spojit s ruskou revoluční armádou, která obsadila Halič a zamýšlela importovat rudou revoluci též do střední Evropy. V konfliktu, který trval zhruba 2 měsíce (květen, červen 1919) padlo asi 1000 našich vojáků. Maďarsko, ač z počátku vítězilo, dostalo se do politické izolace a hrozby mezinárodní vojenské intervence. Československá vláda vyměnila poněkud neschopné vrchní velení italské mise (gen. L. Picione) za misi francouzskou (gen. M. C. Pelé) a v bojích nastal obrat. Maďarská vojska byla zastavena, místy donucena k ústupu. Dne 30. června byla podepsána mírová dohoda a Maďarsko uznalo hranice nové Čs. republiky.

Snad teprve současnost bez vášně a zaujetí spravedlivě posoudí tuto dlouho opomíjenou a zatemňovanou kapitolu našich dějin. Proto poděkujme v duchu našim statečným předkům, že nám za cenu nezměrných obětí uhájili a stvořili dnešní vlast.

Nyní se však vraťme k načaté otázce, jak získat informace, chceme-li alespoň z části zrekonstruovat příběh svého předka, který byl vojákem rakousko – uherské armády za 1. světové války, legionářem nebo vojákem mladé Čs. republiky bojujícím v pohraničních konfliktech s německými vzbouřenci, Polskem nebo Maďarskem.

1.) Především je nutno shromáždit písemnosti a fotografie, které se dochovaly v rodině nebo u známých a pořídít jejich kopie. K tomu lze použít digitální fotoaparát nebo scanner. Také na barevné kopírce se dá stará fotografie zvětšit, minimálně na dvojnásobný formát, čímž se odhalí detaily, které jsme před tím ani nevnímali. Mohou to být různá hodnostní a funkční označení, vyznamenání, čísla útvarů, podrobnosti na výstroji a pod. V početné vyfotografované skupině rozeznáme tváře a někdy též různé nápisy, které nám pomohou určit souvislosti (např. č. pluku, praporu, roty, datum, místo expozice, směr dalšího pohybu jednotky apod.).

Jan Hnízdl (1897–1980) v uniformě čsl. vojáka z doby československo-maďarského konfliktu v květnu 1919, 88. berounský pěší pluk

*Karel Lacina (1885–1961) v uniformě italského legionáře
po bitvě u Doss' Alta, 32. střelecký pluk*

Značnou dokumentární hodnotu mají korespondenční lístky polní pošty (Feldpostkarte). Obsahují název nebo jen číslo polní pošty útvaru, u něhož voják v dané době sloužil. Texty sdělení odloučených manželů, snoubenců, otců, synů a bratrů svým nejbližším bývají velmi tklivé, často doplněné vlastními ilustracemi. Někdy obsahují autentické portréty nebo kresby krajiny, staveb, interiérů a pod. Zvláštní formuláře poštovních lístků se používaly pro úřední zprávu o úmrtí vojáka.

Pohlednice s militární tematikou, panorama krajiny nebo města, kudy voják se svým útvarem prošel, mohou též leccos objasnit, třebaže nebyly poslány poštou a nejsou datovány. Mají též vysokou hodnotu antikvární.

Feldpostkarta. Lístek polní pošty poslaný ze Solnoku roku 1915

2.) Písemnosti, které vznikly činností útvarů rakousko – uherské armády najdeme v archivu Historického ústavu armády České republiky v Praze 8 – Karlíně v historické budově Invalidovny. Odborní pracovníci ve studovně jsou velmi vstřícní a umožní nám orientovat se ve fondech prostřednictvím inventárních knih, které jsou vždy opatřeny stručnými komentáři, takže se do problematiky může rychle vpravit i laik. V případě potřeby konzultace doporučí jiného pracovníka, který je s daným tématem lépe obeznámen. Je však nutno dodržet maximálně zdvořilý a korektní přístup, neboť poskytnutí této konzultace není jejich povinností. Nedejte se odradit skutečností, že některé důležité prameny prostě chybí. Za socialismu bylo mnoho archivních fondů zničeno, skartováno, možná i zcizeno. Kromě toho, jak po roce 1918, tak po roce 1945 nebyla v našem státě politická vůle vypravit do Vídně odborné pracovníky, kteří by zde převzali archivní materiály náležející naší zemi z důvodu spisové rozluky obou států. Rakouská strana by tenkrát rozhodně nekladla žádné překážky.

Z hlediska rodopisného bádání nejdůležitějším pramenem jsou tzv. kmenové listy (Grundbuchblatt), které se archivují již od dob královny Marie Theresie. Tento unikátní fond byl za socialismu postižen skartací ročníků 1887–1898 údajně jenom proto, že v trnavském Archivu vojenské evidence osob (AVEO) nebylo místo pro uložení přírůstků z doby po 2. světové válce.

Místo kmenového listu může být ve fondu uložen i jiný dokument, např. tzv. pobytový evidenční lístek brance (Aufenthaltevidenzblatt) vedený okresním doplňovacím velitelstvím (Ergänzungsbezirkkommando) od jara roku 1915 (má vlastní zkušenost, poznámka autora). Fondy většiny armádních součástí (rozumí se samostatných praporů, pluků, velitelství brigád, divizí, sborů, armád, etapní a doplňovací) obsahují jen zcela žalostné zbytky. Nedivte se proto, až zjistíte, že Vámi sledovaný rakousko - uherský regiment je reprezentován pouze knihou rozkazů jediného praporu z období jediného roku. Jedná li se tzv. náhradní prapor (Ersatzbataillon), můžeme zde najít zápis, kterým byl námi sledovaný jednotlivec po výcviku odeslán na frontu ke svému praporu, určen k nějaké denní službě, poslán na krátkou dovolenou, potrestán vězením nebo odeslán k léčení (má vlastní zkušenost, poznámka autora).

Milým překvapením může být dochovaná kronika pluku. Většinou jsou tyto knihy psány až po 1. světové válce. Jejich autory jsou vlastenecky smýšlející a česky píšící důstojníci, někdy i nižší hodnosti. Přiložené autentické plány a mapy obsahující marginálie, zápisy, dislokace a data určitě znásobí naši radost.

Nebud'me zklamaní, když nám některé písemnosti nebudou zapůjčeny. Důvodem může být jejich špatný technický stav. Většinou se však jedná o soubory, které nejsou dosud odborně vědecky zpracovány, případně nám nebudou zapůjčeny fondy, u nichž právě probíhá inventarizace. Těch je dosud vysoké procento.

R. ESERCITO ITALIANO

PRIGIONIERI DI GUERRA (1) VIII REPARTO
VITTORIA

Gen. **REPARTO** relativo al prigioniero (2) *Lacina Karl, su Paul*

Grado *Soldato*

Corpo od Arma cui appartiene *Soldat., 7. R. 25*

Numero di matricola

Data e luogo di nascita *2-2-1885 Telovec Polomer*

Data e località della cattura *23-8-1917 Gasterce*

Perite riscontrate al momento della cattura *W*

Corpo, reparto od autorità che ha operato la cattura *Fanteria*

Oggetti ritirati al prigioniero *W*

Professione *Steinmetz - Arbeiter*

Itinerario, seguito nel viaggio cui venne assoggettato il prigioniero ed indicazioni delle autorità che lo ebbero successivamente in consegna

*Sveco, padre Paul Lacina, Malle Gabriel
Post-Rivary, Polomer*

Variazioni *Invia dal Ministero P. d. G. Maurizio
D. 2/10. 1917 p. Padova. il 5-9-1917*

(1) Comando, corpo o reparto che provvede alla custodia ed al mantenimento dei prigionieri e che intesta la cellola.
(2) Causo e nome.

AVVERTENZE.

Le cedole individuali devono essere compilate in duplice copia per ogni prigioniero, riportando in esse i dati contenuti negli elenchi di accompagnamento e ritegoliando gli altri dati di interrogazioni rivolte ai prigionieri.

Una copia della cedola viene trattata presso l'autorità compilatrice e tenuta in essa al corrente con l'iscrizione di tutte le variazioni relative alle ferite, malattie, decessi dei prigionieri, messa in libertà su parola, scambi, evasioni, ecc. nonché di tutte le altre informazioni necessarie per poter continuamente stabilire la posizione dei vari prigionieri. In caso di trasferimento ad altro centro di custodia, questa copia dovrà seguire il prigioniero cui si riferisce e verrà conservata insieme la relativa cartolina.

L'altra copia della cedola dovrà essere inviata alla Commissione per i prigionieri di guerra presso il Ministero della Guerra o per la tenuta al corrente di essa dovranno essere comunicate giornalmente alla Commissione stessa le variazioni avvenute nella precedente giornata.

**Dokumenty rakouského vojáka Karla Laciny zajatého na italské frontě.
(Archiv VHÚ Praha)**

3.) Zcela zvláštním pramenem může pro nás být fotografické oddělení téhož archivu VHÚ AČR v karlínské Invalidovně. Není pravděpodobné, že zde najdeme fotografii svého předka, to by byla velká náhoda. Snímků je zde uloženo poměrně dost, mnohé však nejsou popsány a některé pluky nejsou zastoupeny ani jediným fotografickým exemplářem. Velmi bohatá je sbírka čs. legionářů a bojů o Slovensko. Snímky, třebaže na nich náš předek není, mají zvláštní schopnost rychle nás vpravit do tématu a vytvořit k němu neodmyslitelnou kulisu. Pokud je to technicky možné, pracovníci archivu nám za poplatek pořídí elektrografické kopie.

4.) Za nezbytnou považujeme návštěvu knihovny v budově Historického ústavu armády České republiky v Praze 3 na Žižkově. Zde je možno hledat v rejstříku osobním nebo věcném. Některá obecně známá hesla, např. Zborov, jsou zastoupena velkým počtem titulů. Jsou zde nejenom tituly odborné, ale také memoáry pamětníků nebo knihy populárně naučné. Nejsou psány jenom česky (dominuje především němčina, také angličtina a francouzština, méně polština, maďarština, slovinština, chorvatština, ruština, ukrajinština a pod.) Máme-li trochu štěstí, narazíme na memoáry, které nám pomohou objasnit osud našeho sledovaného předka. Jedná se o případ, kdy autor vzpomínek sloužil u stejné roty nebo praporu jako náš sledovaný předek (má vlastní zkušenost, poznámka autora). Takové vzpomínky vycházely po 1. světové válce v místních časopisech nebo brožovaných výtiscích a jejich autory jsou z pravidla prostí vojáci – veteráni.

Jedním z pramenů nejdůležitějších pro studium problematiky 1. světové války, který všichni renomovaní historikové znají, z něho čerpají a na něj se odkazují je německy psaný sedmidílný soubor *Österreich – Ungarn letzter Krieg* (Poslední válka Rakouska - Uherska). Napsal ho kolektiv autorů v třicátých letech minulého století a vydáván byl postupně ministerstvem války ve Vídni. Tato vědecká práce je v čitelně volně k dispozici, podobně jako základní výbava různých slovníků, atlasů a periodik, z nichž zejména doporučujeme čtvrtletně vycházející časopis *Historického ústavu armády České republiky – Historie a vojenství* vydávaný již od roku 1952. Do něho přispívají naši špičkoví vojenští historikové v širokém spektru témat a zejména produkce článků vzniklých po „Sametové revoluci“ je velmi přínosná, i pro tematiku 1. světové války. Vřele doporučujeme články např. Josefa Fučíka o italské frontě nebo knižní tituly téhož autora – *Soča (Isonzo)* z nakladatelství Paseka v Praze (1999) a *Piava* z nakladatelství Havran (2001).

Citované dílo ÖULK obsahuje podrobně popsané válečné operace vedené armádou rakousko – uherskou společně s německou, tureckou a bulharskou proti spojencům. Ne každý je schopen číst text v němčině, avšak základní obraty si jistě každý osvojí a při dobré vůli smyslu textu porozumí. Každý díl má svou

přílohu (Beilage). Jedná se o soubor map a plánů bojišť se zakreslenými pozicemi armád, případně jim podřízených sborů, divízi, brigád, někdy i jednotlivých pluků a praporů, směry jejich postupu, časovými údaji a pod. Každý válečný ročník je doplněn tabulkou rozčlenění bojových sil (Gliederung der Streitkräfte). Zde nacházíme základní rozdělení bojových sil Rakouska - Uherska a jejich spojenců, též pak jejich nepřátel – vojsk států Dohody. Rozdělení je na jednotlivá bojiště, v nich operující armády, dále jim podřízené sbory, divize, brigády, pluky, případně jejich části a samostatné oddíly nebo prapory. Jsou zde uvedena i jména velitelů a náčelníků štábů od stupně velitelství brigády a výše. První tabulka rozčlenění je přirozeně ta mobilizační z 28. července až 30. srpna roku 1914 v příloze 1. dílu a obsahuje údaje, jak byly jednotky rozčleněny a dislokovány v době míru.

5.) Pokud se náš sledovaný předek – voják rakousko – uherské armády dostal do zajetí a vrátil se jako legionář nebo tzv. italský domobranec, můžeme v archivu nalézt jeho osobní, tzv. poslužný spis. Legionáři jsou dokonce vedeni v databázi, takže stačí požádat příslušného pracovníka v badatelně karlínského archivu a uvést jméno, příjmení, místo a datum narození vojáka. Pokud se spis uchoval, můžeme jej získat k nahlédnutí. Zde je uvedeno kromě základních údajů vojáka, u které součásti sloužil, kdy a kde byl zajat, kde byl internován, jak a kdy byl vystrojen, kdy a ke které součásti československého zahraničního vojska byl zařazen, jeho hodnost, funkci v novém vojsku, nasazení do bojů, byl-li raněn nebo nemocen, vyznamenán, repatriován, případně na konci spisu je záznam o jeho demobilizaci po vzniku pravidelného vojska (v průběhu roku 1920). Spisy bývají psány v jazyce země, kde byl voják zajat, případně, kde se stal čs. vojákem (rusky, francouzsky, italsky, výjimečně srbsky). Několik tisíc čs. vojáků bylo nasazeno do bojů jinde, než kde padli do zajetí. Např. z tábora v Asinaře na Sardinii byli přemístěni na pomoc do Francie, z Ruska rovněž do Francie, ze Srbska byli převezeni buď do Ruska nebo přes Albánii do Itálie a dále do Francie.

Literatury o legionářích je v knihovně Historického ústavu v Praze 3 na Žižkově opravdu bez počtu, některé údaje je však nutno prověřovat. Stávalo se například, že snaživý autor ve snaze zaznamenat vyprávění veteránů 1. světové války popletl čísla pluků, data událostí a jména osobností.

6.) Není na škodu prohlédnout si expozici 1. světové války v muzeu Historického ústavu armády České republiky v budově U památníku 2 v Praze 3 – Žižkově, případně navštívit i jiné regionální expozice, kterých v poslední době utěšeně přibývá.

Několik údajů o organizaci bojových sil Rakouska – Uherska.

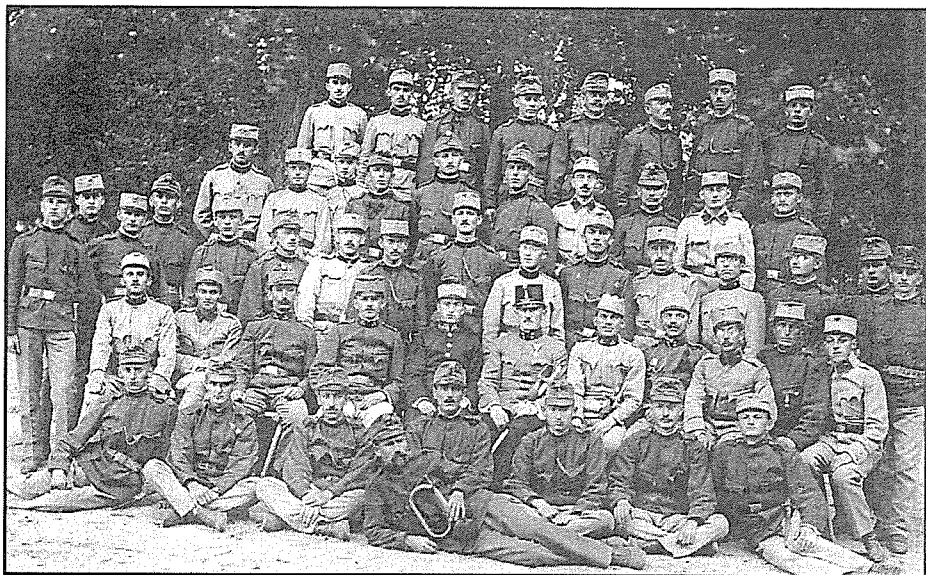
Byly rozděleny na několik složek, které podléhaly několika ministerstvům (za války ovšem jedinému vrchnímu velení a generálnímu štábu). Z toho plyne i několikanásobné souběžné číslování útvarů, jenž by nás mohlo zmýlit, a jak bude ještě vysvětleno.

Pravidelné vojsko neboli Heer (v den vypuknutí války v síle 6 armád - Armees) podléhalo v době míru jedinému ministerstvu války ve Vídni (Kriegsministerium) a bylo určeno k přímému boji. Jeho vojáci byli většinou mladí a zdraví muži, krátce po skončení základní služby. Pluky (Infanterieregiment, Dragonregiment, Feldhaubitzzregiment a pod.) byly tabulkově početně velmi silné, měly 4 prapory (oddíly) po 4 rotách (eskadronách nebo bateriích) nasazovaných v boji (pluk v poli měl asi 4000 mužů) a základní kádr, tzv. náhradní prapor neboli Ersatzbataillon (v zázemí o počtu asi 1500 mužů). Elitou pěchoty byli myslivecké prapory (Feldjagerbataillon) cvičené zvláště pro boj v lesním a horském terénu. V menších jednotkách, oddílech přidělených ke sborům (Korps) byli organizováni také dělostřelci nebo jezdecko (Feldhaubitzz nebo Schwerhaubitzz - abteilung, Kavaleriedivision).

Zeměbrana neboli Landwehr (v Uhrách Honvéd) byla podřízena dvěma ministerstvům zemské obrany, jednomu ve Vídni (Ministerium des Landesverteidigung) pro Rakousko, a obdobnému (Honvédministerium) v Budapešti pro Uhry. Vojska zeměbrany byla určena k službě v zázemí a doplňována rezervisty, kteří byli již asi 10 let v záloze po splnění základní vojenské služby. Její pluky (Landwehrintanterieregiment, Landwehrkavalerieregiment a pod.) byly počtem slabší, měly 3 prapory po 3 rotách nasazených k plní službě (asi 2000 mužů) a náhradní prapor, Ersatzbataillon v zázemí (asi 1000 mužů). Služba těchto jednotek v zápolí byla pouze zbožnou předválečnou iluzí. Na frontu rukovaly „landveráci“ stejně jako jednotky pravidelného vojska (Heer). Pluky a divize zeměbrany byly císařským rozkazem v roce 1917 přejmenovány na „střelecké“ (Schützenregiment, Schützendivision). Jejich číslování bylo nezávislé na číslování pravidelného vojska. Nenechme se tedy zmýlit např. tím, že 8. pěší pluk pocházel z Brna, avšak 8. zeměbranecký pěší pluk z pražského Pohořelce. Konečně 8. honvédský pěší pluk odešel do války z maďarské Šoproně.

Na pomoc zeměbraně byly určeny jednotky domobrany neboli Landsturm. Její pluky (Landsturminfanterieregiment) sídlily ve stejných kasárnách jako pluky zeměbrany a byly podřízeny stejným ministerstvům. Měly stejná čísla

jako pluky zeměbranecké, za války však tvořily své vlastní divize a brigády. Tabulkové počty pluků domobrany byly stejné jako u zeměbraneckých. Bylo však prakticky nemožné těchto čísel dosáhnout, neboť naprostý nedostatek živé síly se začal projevovat již na podzim roku 1914, kdy se hovoří o celkových ztrátách císařské armády ve výši asi 600 tisíc mužů. „Landšturmmácké regimenty“ byly doplňovány muži staršími 45 let, mladšími 18 let a zdravotně postiženými. Srdeční vada nebo jiná vážná invalidita, vysoký věk nebo nezletilost nebyly důvodem zproštění polní služby. Také tyto jednotky rukovaly již od samého počátku války rovnou na frontu. Není divu, že vzhledem k nedostatečné výzbroji, výstroji, výživě a celkově nízké bojové hodnotě měly neúměrně vysoké ztráty.

**Jednoroční dobrovolníci 88. pěšího berounského pluku
v uherském Solnoku, léto roku 1915**

Kromě pozemního vojska a nepočetného letectva mělo Rakousko - Uhersko také válečné námořnictvo podléhající admiraltě v Pule. Kriegsmarina se dělila na 2 flotily. Jaderskou, jež bránila vstup do Jadranu a blokovala tak část italského loďstva a dunajskou, jejíž monitory byly schopny operovat i v pobřežních vodách Černého moře tak, že na konci války zasáhly do bojů v oblasti ústí Donu. Také na Jadranu sloužilo v průběhu války asi 6 000 našich předků. Čeští námořníci byli na křižnících, torpedoborcích, ponorkách, u pobřežní obrany i námořního letectva.

Jejich spisy a dokumentární fotografie jsou uloženy rovněž v archivu v karlínské Invalidovně. Na konci války vytvořili tzv. Československou námořní legii a po návratu do vlasti se stali jádrem nové armády. Zájemce o tuto kuriosní tematiku odkazujeme na tvorbu Jindřicha Marka (časopis Přísně tajné nebo knižní tituly vydané nakladatelstvím Svět křídel v Chebu: Piráti svobody, Žraloci císaře pána, Pod rakouskou vlajkou).

Vojenský historický ústav Praha (VHÚ Praha)

U památníku 2, Praha 3 - Žižkov

Knihovna a muzeum – tamtéž

telefon do knihovny 973 204 946, telefon do studovny 973 204 944

Pondělí	zavřeno	
Úterý	9.00 – 11.30	13.00 – 18.00
Středa	8.00 – 11.30	
Čtvrtek	8.00 – 11.30	13.00 – 15.30
Pátek	zavřeno	

Vojenský ústřední archiv (VÚA) umístěný v historické budově Invalidovny,

Sokolovská 136, Praha 8 - Karlín

telefon do studovny 973 206 101

Provoz studovny VÚA pro veřejnost:

Pondělí	zavřeno	
Úterý	8.00 – 11.15	12.00 – 15.30
Středa	8.00 – 11.15	12.00 – 18.00
Čtvrtek	8.00 – 11.15	12.00 – 15.30
Pátek	zavřeno	

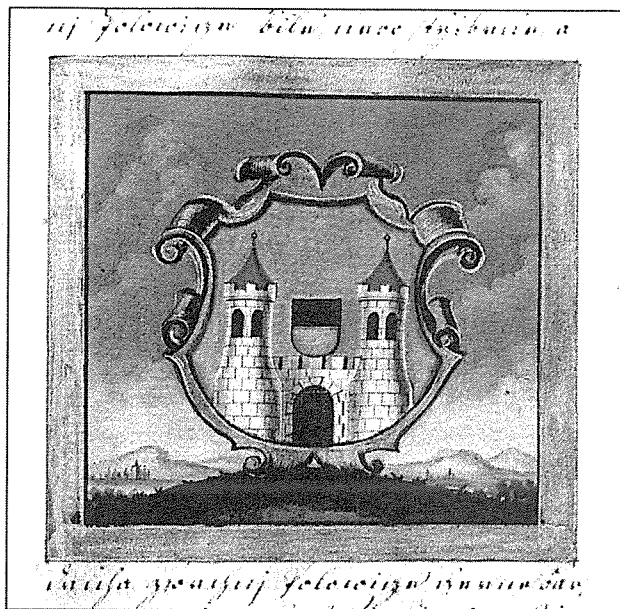
Fotoarchiv VÚA je možno navštívit po osobní dohodě s pracovníci fotoarchivu VÚA (Telefon 973 206 106).

Studovna je uzavřena ve dnech státem uznaných svátků.

Z ŘÍČANSKÝCH SMOLNÝCH KNIH

Jaroslava Honcová

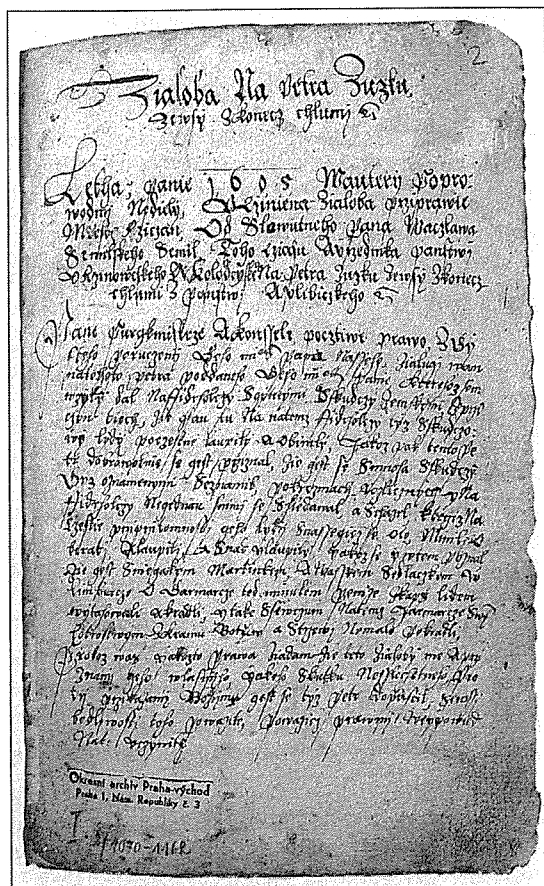
Město Říčany náleželo od roku 1579 do zániku feudalismu v roce 1848 k panství Uhřetěves. Říčanskou vrchností byli tehdy Smiřičtí ze Smiřic (1572–1622) a po nich Lichtenštejnové do roku 1848 s přerušením z let 1712–1772, kdy vládla na uhřetěvském panství Marie Terezie Savojská, rozená kněžna Lichtenštejnová.

Znak města Říčany z confirmace Marie Terezie z roku 1748

V Říčanech působil trestní soud s hrdební pravomocí do konce roku 1765. Od 1.1.1766 byla provedena velká reforma českého hrdebního soudnictví. V kouřimském kraji, kam Říčany náležely, přežil tuto reorganizaci hrdebního soudnictví pouze krajský soud v Kouřimi. Soudním obvodem říčanského soudu bylo panství uhřetěveské a škvorecké a některé menší statky v této oblasti, jejichž počet však byl v době pobělohorské podstatně snížen.

Všechny říčanské smolné knihy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Praha - východ se sídlem ve Zdíbech - Přemýšlení, fond Archiv města Řičan. Před odevzdáním městského archivu do státní archivní organizace v roce 1961 byl říčanský městský archiv a s ním i smolné knihy uložen v říčanském městském muzeu.^{1/} Dochovalo se celkem 7 říčanských smolných knih (manuálů) z let 1605–1757.^{2/} Předností říčanských smolných knih je právě jejich počet, který umožňuje výzkum kriminality v delším časovém období. Podotýkám, že jde o zjev zcela výjimečný, u mnohem větších měst se dochovaly 1–2 smolné knihy, či případně žádné.^{3/}

Zápis z říčanské smolné knihy vedené od roku 1605. Státní okresní archiv Praha - východ. Foto František Heřman.

I osudy říčanských smolných knih byly pestré. První říčanský historik August Sedláček (1872) je znal a měl k dispozici. Avšak za jeho nástupce ing. Gustava Trnky existovala pouze jediná z let 1667–1675 a on velmi žalostil, že se další nedochovaly. Počátkem padesátých let mně jako studentce ukázal Dr. Majer první dvě a o dalších se nevědělo. Když jsem v roce 1983 započala s jejich soustavným studiem, nalézaly se v okresním archivu v plném počtu.

Studiem a excerpací říčanských smolných knih se tedy zabývám již po řadu let. Do roku 1995 jsme excerpovala 4 říčanské smolné knihy a uveřejnila z nich historické studie v různých sbornících a konečně dvě syntetické studie ve sborníku *Kapitoly z dějin Říčan*.⁴⁷

Nezamýšlím zde znovu probírat věci již publikované. Můj příspěvek se týká mého dalšího studia říčanských smolných knih z let 1997–98 a obsahuje dvě části: Mučení jako metoda výslechu. V této stati jsou uváděny konkrétní případy právě z říčanských smolných knih.

Druhá část je průběžnou zprávou z mého studia. Zabývám se poslední dochovanou smolnou knihou z let 1745–1757 a mám zatím vyexcerpovány zápisy z let 1745–1748, rozsahem necelou polovinu zápisů. A právě o těchto případech Vás zde informuji.

Mučení jako metoda výslechu

Nejprve bych se chtěla zmínit o charakteru feudálního trestního soudnictví, které bylo od našeho chápání značně odlišné. Tehdejší struktura soudů s hrdelní pravomocí odpovídala struktuře společnosti a případ byl projednáván u soudu podle stavovské příslušnosti obžalovaného. Tak obviněný šlechtic směl být souzen pouze soudem zemským, provinilí duchovní byli předvoláváni před konzistoř. Příslušníci těchto privilegovaných stavů nesměli být mučeni.

Hrdelní pravomocí byla vybavena všechna města královská a četná poddanská města a městečka, na která přenesla jejich vrchnost svou soudní pravomoc nad poddanými. U městských soudů byli souzeni nešlechtici, svobodní i poddaní, kteří se dopustili trestného činu v obvodu městského soudu.

Tak se vytvořila v historickém vývoji pestrá síť poddanských měst a městeček, vybavených hrdelní pravomocí, k r. 1765 existovalo v 12 českých krajích 340 městských hrdelních soudů.

Charakteristickým rysem městského soudnictví feudálního období bylo, že soudili soudcové nekvalifikovaní – purkmistr a členové městské rady, vlastním povoláním řemeslníci a obchodníci. Ti rozhodovali též o tom, zda bude obviněný z hrdelního zločinu dán na právo útrpné.

Pavel Kristián z Koldína ve svém městském zákoníku z roku 1579 vyjmenovává tyto hrdelní zločiny: vražda, zabití, úmyslné zhářství, čarodějnictví, krádež a loupež, bigamie, cizoložství, znásilnění, zabití novorozeněte matkou vražednicí. U zachovalých občanů, kterým nebyla vina prokázána, stačila často očistná přísaha. Avšak nepřiznal-li se recividista, byl dán na právo útrpné. V době předbělohorské byly i takové městské soudy, které nařizovaly mučení i u těch provinilců, kteří se přiznali dobrovolně „pro lepší vyhledání jeho nešlechetnosti“, jak pravili říčanskí radní. Předpokládalo se u nich, že jsou pachatelé i dalších nepotrestaných zločinů a že měli spoluviníky. To platilo zejména o zlodějích a loupežnících.

Např. v letech 1605–1624 bylo u říčanského soudu projednáváno 22 hrdelních případů, při nich bylo souzeno 32 osob, z toho 29 popraveno. Mučení nebylo realizováno jen ve dvou případech, u muže, který předložil zachovací list a u jediné obviněné ženy. Mučení bylo prováděno v Říčanech s náramnou důkladností. Průběh máme podchycen u případů z let 1607–1624, kdy bylo prováděno běžně třikrát a jen ve třech případech dvakrát. Intervaly soudního řízení od podání žaloby až po popravu činily 5–15 dní, přičemž poslední mučení bylo často provedeno až v den popravy, nebo den předtím.

Zákonodárce Koldín (1579) věnoval ve svém díle mučení zevrubnou kapitulu, nazvanou „O trápení aneb útrpném právu a o popravách.“ Koldín byl skeptikem vůči výsledkům mučení. Proto na prvním místě hlásá zásadu, že provinilec, který se dobrovolně přiznal, nemá být mučen. Těhotné ženy, chlapani do 18 let a dívky do 15 let nemají být mučeni vůbec. Soud má dát obviněnému možnost dokázat nevinu. Právo útrpné je věc nejistá. Někdy se přijde na nesprávnosti vynucených výpovědí až po smrti mučených. Při mučení nemají být lidé trvale poškozeni na zdraví. „Také ani toho se dopouštět nemá, aby lidé přetrhávání a při trápení usmrčování býti měli“, tolik Koldín.

Když zločinec vypověděl na mučení něco proti měšťanu z jiného města, musel se obviněný dostavit k vývodu. Po mučení musel zločinec svou výpověď znovu potvrdit a na tom zemřít.

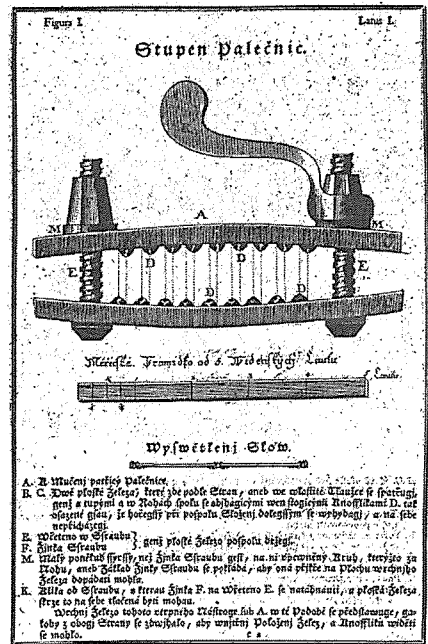
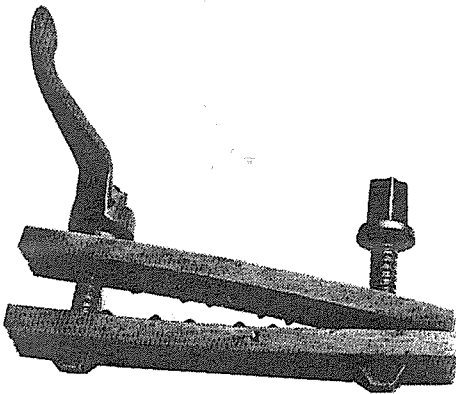
Uvedu příklad vývodu z říčanské smolné knihy. Dne 9. dubna 1605 byl postaven před říčanský soud loupežník Petr Zuzka, původem z Bydžova, kterého jal uhříněvský hejtman na Fidrholci. Na podkladě jeho výpovědi na právo útrpném byli zatčeni další dva loupežníci – Matěj Spěvák, poddaný z Morašic, a Václav, syn Martina vinaře, obyvatele Nového Města pražského, kterého dodal k vývodu českobrodský rychtář. Oba byli konfrontováni s Petrem Zuzkou při jeho mučení a popravě. Poté dáni na právo trpné a popraveni. Ale ještě po dvou letech byl na základě jejich výpovědí na mučidlech jat v křemě Na Barborce uhříněvským hejtmanem Jakub Malý z městečka Dubé. Byl postaven před říčanský soud, byla

mu z říčanských smolných knih přečtena vyznání uvedených tří loupežníků, popravených v roce 1605. Na jejich podkladě byl rovněž dán na právo útrpné a nakonec oběšen.

Mučení prováděl kat čili mistr ostrého meče se svými pomocníky v mučírně vybavené mučícími nástroji. Výpovědi mučených zapisovali přísežní písaři do smolných či černých knih. Výslechu na právu útrpném byli přítomni členové městské rady a rychtář. Někdy se zúčastnili i svědci zločinu, nebo ti, na které obviněný vypovídal, kvůli konfrontaci.

Mučení předcházelo tzv. strašení, při kterém kat seznámil delikventa podrobně s jednotlivými mučícími nástroji. Nejlehčím způsobem mučení byla vazba moravská. Kat působil vyslýchanému bolest utahováním šňůry omotané kolem předloktí nebo ramen.

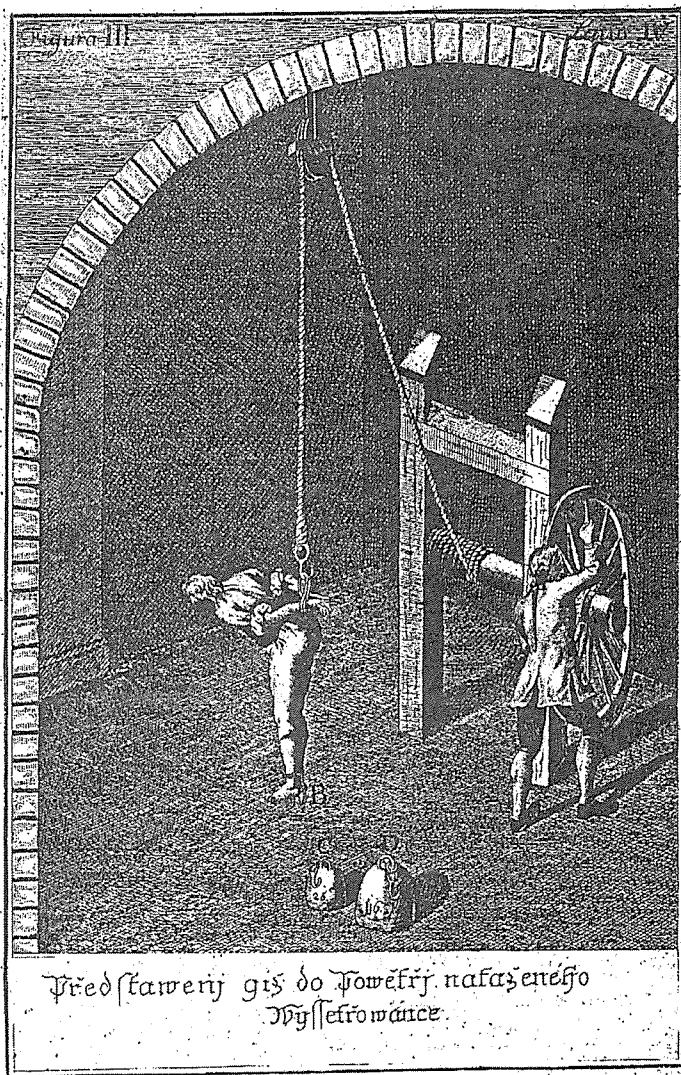
Palečnice byl nástroj, určený k drčení prstů. K němu náležela dvě až tři plochá, mírně prohnutá železa s vnitřními jehlancovitými výstupky, nebo rýhováním s bočními šrouby.

Palečnice.

Španělská bota sloužila opět k drčení nohou. Skládala se ze dvou zaoblených želez, vybavených vnitřními hřeby. Uprostřed byl pás pro šrouby ovládané klikou.

Skřípec byl nástroj, pomocí kterého byl delikvent zavěšený za svázané ruce, vytahován vzhůru, při čemž měl na svázané nohy zavěšené závaží.

Napínání na skřípec.

Při trápení na žebříku na sucho docházelo k vykloubení rukou a poškození svalů. Vyšetřovanec byl položen zády na žebřík s rukama svázanýma dozadu, které mu kat přivázal k horní příčce. Svázané nohy připevnil ke šňůře, která byla navinována na spodní válec. Otáčením válce se provádělo bolestivé stržení. Válcem otáčel zpravidla katův pacholek, zatímco mistr kat stál na žebříku a prováděl s tělem vyslýchaného pohyby, zvyšující bolest. Na tento způsob navazovalo též světlé trápení jinak zvané oheň. Při něm byl vyšetřovanec na žebříku navíc pálen svazky svíček, což se mohlo třikrát opakovat.

Systém mučení nebyl původně jednotný. Záleželo na městském soudu, jaký způsob si zvolí. Rovněž délka mučení byla neomezená. Dva až tři dny poté bylo delikventovi přečteno jeho vyznání na mučidlech. Když je odvolal, pokračovalo se v mučení.

V období po třicetileté válce podléhaly veškeré hrdelní rozsudky městských soudů schválení apelačního soudu v Praze, avšak do provozování tortury čili mučení apelační soud nezasahoval.

Koldínův zákoník platil do roku 1707. Tehdy vydal císař Josef I. trestní zákoník s platností pro celý český stát – *Constitutio criminalis*, krátce nazývaný *Josefina*, který vyšel již v roce 1708 též česky pod názvem *Nové právo útrpné a hrdelní*. Městské soudy prováděly nyní v hrdelních případech pouze výsledky obviněných včetně mučení a písemný materiál předkládaly apelačnímu soudu v Praze, který byl nadřízenou instancí a na kterém zasedali právníci. Apelační soud vynesl rozsudek, který městský soud realizoval.^{5/} Mučení se vyskytovalo již jen výjimečně při tvrdošíjném zapírání důvodně obviněného a muselo být předem nařízeno apelačním soudem.

Z mučení byli vyloučeni: těhotné ženy, děti, přestárlí, nemocní a duševně choří. Kdo se přiznal dobrovolně či při strašení, nesměl být mučen. Městský soud obdržel předem od apelačního soudu konkrétní otázky, na které se měl městský soud dotazovat.

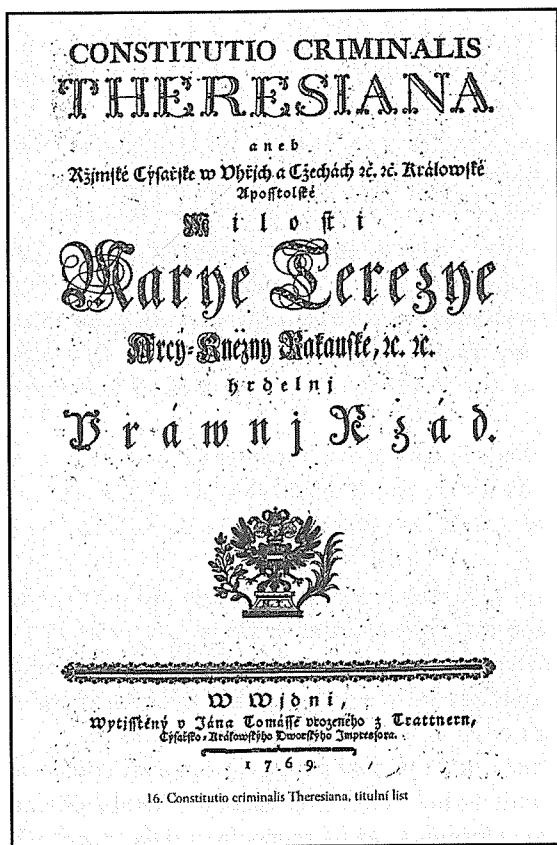
Byly stanoveny čtyři stupně mučení (*grady*), při čemž se postupovalo od nejlehčího k nejtěžšímu, v pořadí vazba moravská, palečnice, za sucha tažení a oheň. Žádný *grad* nesměl trvat déle než čtvrt hodiny. Přiznal-li obviněný již při některém nižším *gradu*, nesměl být dále mučen. Svou výpověď na právu útrpném nesměl však později odvolat, jinak mučení pokračovalo.

Byli ovšem jedinci, kteří absolvovali celou mučící soustavu a nepřiznali se. Tím si pak zachránili hrdlo. Např. Žid Joachim Jakub, obviněný v roce 1737 z účasti na loupeži v Uhříněvsi, se na mučení nepřiznal a nesměl být tedy popraven, ačkoliv se u něj našly věci z loupeže. Byl proto potrestán pranýřem, vypálením cejchu a vypovězením ze země.

V roce 1709 byla vyslýchána říčanským právem útrpným selka Mariana Korbelová pro utýrání k smrti svěřeného dítěte, své pastorkyně. Ačkoliv všechno svědčilo proti ní, byla odsouzena pouze na čtyři týdny nucených prací pro utýrání dítěte, protože úspěšně absolvovala mučení, při němž prohlašovala, že není vinna smrtí holčičky.

Podobně si zachránila život Dorota Othmarová, obviněná ze zabití svého ne-manželského novorozeněte, o němž tvrdila, že se narodilo mrtvé (r. 1734). Přestála úspěšně tři stupně mučení a vraždu nepřiznala. A tak byla odsouzena na 6 týdnů nucených prací za smilstvo.

Vyslýchání právem útrpným se vyskytovalo ještě v tereziánském trestním zákoníku vydaném v roce 1769 pod názvem *Constitutio criminalis Theresiana*.

Constitutio criminalis Theresiana z roku 1769, titulní list.

Zákoník vznikl již za odlišných podmínek. Jeho vydání předcházela velká reforma organizace hrdelního soudnictví, která vešla v platnost od 1.1.1766. Počet hrdelních soudů byl tehdy v Čechách zredukován z 340 na 23. Hrdelní soudy se nyní vyskytovaly pouze ve velkých městech a soudci byli výlučně právníci. I když se mučení (tortura) vyskytovalo v praxi již velmi zřídka, je mu v zákoníku věnována značná pozornost. Zákoník navazuje na Josefinu. Mučení by mělo být použito pouze při obvinění z hrdelního zločinu. Avšak mezi hrdelní zločiny náležely stále ještě čarodějnictví a kacířství.

Tortura je zde definována jako donucovací prostředek proti zapírajícímu zločinci, aby se buď úplně doznal, nebo očistil. Zákoník uvádí stejnou skupinu čtyř gradů jako Josefinu. Z tortury byly vyloučeny stejné skupiny osob, jak jsme viděli v předchozích zákonících. Upřesnění je u věkových údajů, nemají být mučeny děti do 14 let a osoby starší 60 let. U žen se provádějí pouze nižší stupně tortury. Mučení nesmělo způsobit trvalé ublížení na zdraví. Zákoník konstatuje, že když se obžalovaný přiznal, bylo by mučení zbytečné a protizákonné. Důležité bylo, zda byl obžalovaný zachovalý.

Zákoník uvádí též situace, kdy je důvodné podezření z hrdelního zločinu: když byl přistižen při zločinu a přesto zapírá; když měl pomocníky; při větším počtu udání; zvláště je-li recidivista; když má u sebe doličné předměty; když pobývá u lidí, kteří takové trestné činy páchají; když je známo nepřátelství a výhrůžky; když zraněný označí viníka a na tom zemře; když obžalovaný z místa činu uprchl a nemůže uvést proč; když vypovídal rozporně proti dvěma svědkům.

V průběhu 18. století se vyskytovali stále čtenější odpůrci tortury. V jejich čele stanuli osvícenci, zejména Voltaire. A tak v evropských státech byla tortura postupně rušena. V Čechách došlo k odstranění tortury poměrně brzy, již v roce 1776.

Vybrané kapitoly z říčanské smolné knihy z let 1745–1757

Městský soud je i nadále totožný s městskou radou a předsedá mu úřadující purkmistr, avšak prováděl pouze výslechy obviněných. Spisy postupoval apelačnímu soudu, který vynesl rozsudek. Vynesený rozsudek pak říčanský soud provedl. Tak se v zápisech smolné knihy vyskytuje kromě výslechů a rozsudku i korespondence s apelačním soudem, krajským úřadem a správou panství. Korespondence s apelačním soudem bývá dost detailní, neboť říčanští s ním konsultovali svůj dosavadní postup a dostávali další pokyny. Důležité je i vyúčtování útrat, které hradil apelační soud nebo správa panství.

V této smolné knize jsem zatím nezjistila jediný případ mučení a také žádný případ provedení poprav, zatím co v předchozích smolných knihách z 18. století bylo v letech 1692–1718 zaznamenáno 10 poprav a v letech 1719–1744 jediná poprava dvou cikánek.

Smolnou knihu i veškerou hrdelní korespondenci vedl zkušný syndikus František Antonín Růžička, jinak říčanský učitel.

Ve struktuře trestních činů převládaly krádeže. Zloději s oblibou kradli především skot a ovce, pro které byl dobrý odbyt. V roce 1745 probíhala ještě válka mezi Marií Terezií a Fridrichem Pruským. Mezi zloději a lupiči z povolání se vyskytovali též zběhové. Kradená zvířata nakupovaly obě armády, nejen řezníci z okolí.

Takový je i první případ ze 17.1.1745. Uhříněvský hejtman Gottfried Karel Protiva předal říčanským Tomáše Kořínka, vinaře na Palmovské vinici, obviněného z krádeže 17 ovcí ze dne 2.1. v Kralovicích, tamnímu rolníkovi Matoušovi Novákovi. Zajímavý je způsob pátrání po ukradených ovcích. To se dalo svépomocí. Okradený Matouš Novák se svým čeledínem a tchánem, kralovickým mlynářem šli po stopě, vypyтали se lidí, až došli do Palmovské vinice, kde našli 13 zabíjených ovcí. 4 ovce již byly prodány hrdlořezskému řezníku. Dopadli majitele vinice, šedesátiletého Tomáše Kořínka. Kořínek vypověděl u říčanského soudu, že krádeže se dopustili tři zběhlí vojáci, mezi nimi též jeho zeť Václav Bechyně, bývalý ovčák. Vinici jim otevřela jeho dcera, Bechyňova žena v 6 hodin ráno, on sám nebyl doma. Tomáš Kořínek byl odsouzen apelačním soudem za přechovávání kradených věcí ke čtvrtletním nuceným pracím. Zloději dopadeni nebyli. Útraty za Kořínkovu vazbu byly uhrazeny z kontribuční kasy.

Za války s Prusy se vraceli i pro víru dříve zběhlí poddaní, kteří byli po dopadení obviněni z herese a byli podezřelí i ze špionáže pro pruskou armádu. V květnu 1745 byli dopadeni a v říčanské šatlavě uvězněni: Pavel Novák (40 let) bývalý rolník z Kralovic a původně katolík a Václav Zezula (30 let), původem ze Zdib, krejčí a evangelík. Oba žili po léta v exilu v Berlíně, kde zanechali rodiny. Byli jati v Dolních Měcholupech u Novákova bratra. Oba prohlašovali, že přišli jen navštívit příbuzné. Pod vlivem uhříněveského děkana se chtěli stát dobrými katolíky. Případ byl postoupen konsistoři.

S jmenovanými sdílel vězení Jan Randa, jinak Čárka, člen loupežnické bandy. Ostatní loupežníci byli vězněni v Benešově. Randa byl rozsudkem z 29. dubna odsouzen apelačním soudem k stětí. Randa však prostřednictvím právníka, pražského prokurátora Václava Harky podal žádost o udělení milosti. Zatím bylo apelačním soudem pozastaveno vykonání exekuce.

Ale vše dopadlo jinak, dne 21.7. oznamuje říčanský městský úřad apelačnímu soudu i krajskému úřadu, že všichni tři vězni ze žaláře uprchli v noci z 19. na 20.7.,

ačkoli Randa byl ukován v kládě. Připojují popisy uprchlíků: Pavel Novák vysoké postavy, dlouhý a suchý tváře, s kamizolou černou, Václav Zezula, malý postavy, odůlkovaný, kabát šedivý, Jan Randa, velká osoba, tváře tlustý, kabát plátěnej okolo 35 let starý. Dlužno podotknout, že podle těchto popisů uprchlíky nedopadli. Zato nastalo z příkazu apelačního soudu velké vyšetřování, jak se to jen mohlo stát.

Podezřelí byli dva Novákoví bratři z Kralovic a Měcholup a jakási žena, která donášela Novákovi potraviny na přilepšenou, aby nebyl živ jen o chlebě a vodě. S potravinami vězňům patrně dodala i potřebné nástroje. Byli vyslýcháni oba rychtáři i posel právní (žalárník). Posel právní Jakub Holík upadl do podezření, že přijal úplatek. Podezřelým osobám však říčanští nic neprokázali. A tak podle rozhodnutí apelačního soudu oba rychtáři vyvázli s důtkou, avšak právní posel Jakub Holík byl odsouzen k šesti týdnům nucených prací na obecním či panském díle. Tak se stal v Říčanech žalárník vězněm. A k tomu ještě dovětek: „*Outraty pak na tři inkvisity, nejsou apelací likvidyrovány, nýbrž takové panství tratiti musí, poněvadž týž delikventi z neopatrnosti z arrestu prchli.*“

Další zajímavá krádež: dne 16. ledna 1746 hlásil škvorecký hejtman Mattes Schumacher, že v Úvalech se pokusilo v noci 5 zlodějů vykrást panskou koželužnu, ale pouze jediný z nich byl dopaden – Jan Keller. Šlo o partu pražských zlodějů, mezi nimi byl nám již známý Václav Bechyně. Keller byl propuštěn rozhodnutím apelačního soudu na revers.^{6/} Útraty muselo zaplatit panství Škvorec.

Na škvoreckém panství se odbyvala i další krádež z listopadu 1746. Mlatci Matěj Komárek a Martin Svatoš kradli obilí v limuzském dvoře, kde pracovali. Šlo o recividisty, kteří byli už jednou přistiženi v říjnu a složili pokutu. Při opětovaných krádežích dávali naturální úplatky ponocnému a šafářce, aby je nevyzradili. Rovněž poklasný Matěj Procházka byl o krádeži informován. Říčanští vyšetřovali tuto krádež velmi důkladně s konfrontacemi a výslechy svědků. Vyšetřování trvalo tři měsíce. Teprve 25.1.1747 vynesl apelační soud usnesení na propuštění Matěje Komárka a Martina Svatoše, že po ostrém napomenutí mají se vystříhat všeliké krádeže. To byl obzvláště mírný rozsudek, který všechny překvapil. Škvorecký hejtman jej komentoval slovy: „ačkoliv ostřejší ortel jsem očekával a věřiti měl, že apelací takové zloděje jiným za příklad s ostřejší pokutou by oblažila“. Důkladný proces si vyžádal velké náklady 30 zl 34 kr., které hradilo opět panství Škvorec. Není vyloučeno, že mírný rozsudek ovlivnila samotná okradená vrchnost vévodkyně Savojská, na kterou se chtěli zloději před zatčením písemně obrátit, „*neb jest paní milostivá*“.

Téměř současně probíhal další zlodějský proces s dvacetiletým řeznickým tovaryšem Matějem Zahořanským, který spolu se svým švakrem Janem Hetzlem,

řezníkem ve Štiměřicích a Matějem Doubkem, synem řezníka v Jesenici ukradli šenkýři v Březí 48 ovcí. Ovce hnali do vsi Zlatníky, kde je ukryli u známého chalupníka. Když si pro ně druhý den přišli, dopadli je rychtář se sousedy. Švagr s Doubkem zdařile utekli, jen on byl dopraven k soudu do Řičan. Poškozený Jan Schätzl, šenkýř z Březí si stěžoval, že musel dát zlatnickému rychtáři 5 zl. za obstarání ovcí a zlatnickým sousedům pivo zaplatit.

Matěj Zahořanský se přihlásil za rekruta a měl být dopraven do pražské káznice. Ale nestalo se, protože vězeň ze šatlavy opět utekl k velkému pohoršení apelačního soudu. Právní útraty platilo proto panství Uhříněves.

A opět stručný zápis, který ukazuje na spolupráci mezi městskými hrdelními soudy. Dne 21.4.1747 složil přísahu Jan Chaloupecký, že mu Jiří Pancíř ukradl na pastvě vola v hodnotě 25 zl. Řičanští odeslali toto přísazné prohlášení do Kouřimě, kde byl Jan Pancíř uvězněn.

A Matějem Zahořanským pobýval v říčanské šatlavě od 16.4. krejčí Jan Blažek, svobodník ze vsi Osna na panství Mladá Vožice pro dlouhodobé rybníční pytláčení. Blažek vedl celou partu.

„V neděli 22. května se Matěj Zahořanský a Jan Blažek dobyli z vězení a prchli. Když posel právní v neděli se ženou na ranní mši svatou odešel a šatlavu zamkl, oni ty zámky, kterými byli přizamčeni bez porušení zotvírali a železa tu ležeti nechali, z kamen kachle vylomili skrz naskrz komínem vyléztí museli, tak, jak to jedna žena, právě když při pozdvihování zvonili, od komína se střechy je spouštěti viděla. A poněvadž větším dílem všechen lid v kostele byl, ona do kostela oznámila. Přičemž hned mnoho lidu na všechny strany za nimi běželo.“ Ani tito uprchlí trestanci nebyli dopadeni. Opět bylo posláno hlášení apelačnímu soudu i krajskému úřadu s jejich popisy a opět byl uvězněn právní posel.

Na panství Uhříněves se přece jen udál jeden hrdelní zločin – zabití ve rvačce. Účastníky byly dvě rolnické rodiny z Dubče, jejichž stavení i pozemky spolu sousedily. Příběh se udál v červnu 1746. Obě rodiny Josefa Šťastného a Michala Musila spolu až na drobné šarvátky ženských, žily celkem v míru. Ještě dopoledne osudného dne byli oba hospodáři prodávat dříví. Případ by mohl mít motto: Když jsem já ty koně pásal, přišla na mě dřímota...koně vešli do žita. Nedbalým pasáčkem byl čtrnáctiletý syn Michala Musila Jan a koně vešly do žita Šťastných. To uviděla selka Anna Šťastná a začala pasáčkovi láti. Na jeho obranu vystoupila jeho sestra a obě ženy si nejen vynadaly, ale dokonce se porvaly. Příběhli další příslušníci obou rodin a servali se do krve. Jako poslední se dostavil na „bojiště“ sedlák Josef Šťastný, vyzbrojen vejtraskami (vidlemi), a ovládl pole. Šelku Musilovou odnesli z pole, když utřžila ránu vejtraskami přes záda. Sedlák Musil opustil pole s ránou na hlavě od vejtrasek Josefa Šťastného. Michal Musil došel úspěšně domů a teprve třetí den po zranění na hlavě zemřel. Musil byl ohledán jílovským

chirurgem. Pachatel však nebyl včas zadržen, úspěšně prchl a získal azyl v pražském klášteře u Trinitářů. Případ, který se udál v roce 1746, byl znovu projednáván v roce 1748.

Pálení na žebříku

Apelační soud projevil nespokojenost nad dodaným materiálem. Z chirurgova posudku nebylo jasno, zda Musil zemřel na následek zranění. Dále chtěl apelační soud zjistit, proč nebyl Šťastný tehdy rychtářem zadržen. Spisy byly vráceny do Říčan k přešetření. Leč za dva roky se poměry poněkud změnily. Ukázalo se, že jílovský chirurg mezitím zemřel, takže otázka příčiny smrti Michala Musila byla nyní neobjasnitelná. Změnili se i rychtáři a tak byli vyslechnuti oba. Současný rychtář Jakub Fiala vypověděl, že při rvačce nebyl. Musilovo zranění poté viděl, ale nepovažoval je za smrtelné. Téhož mínění byl i uhříněvský farář, který zraněného sice zaopatřil, ale domníval se že se uzdraví. Stejně vypovídal i bývalý rychtář Martin Šťastný, který také nebyl v příbuzenském poměru k Josefu Šťastnému.

Josef Šťastný, propuštěný od trinitářů, vypověděl, že sice Musila a jeho ženu zbil vejtraskami, protože předtím zbili a znectili jeho ženu. Neměl však v úmyslu Musila zabít, pouze zbit. Josef Šťastný byl rozsudkem apelačního soudu ze 13.9.1748 odsouzen na rok nucených prací na obecním či panském díle v poutech a řetězech. Avšak již 6. března 1749 mu apelační soud po necelém půlroce prominul na podkladě jeho žádosti zbytek trestu.

Jak vidno ze stránek této knihy vymizely zatím popravky a mučení. Rozsudky apelačního soudu lze označit za velmi mírné. Dochází i k humorným situacím při útěku vězňů. Objevují se i prvky moderního soudnictví – právní zástupce a lékařský posudek.

Poznámky a literatura:

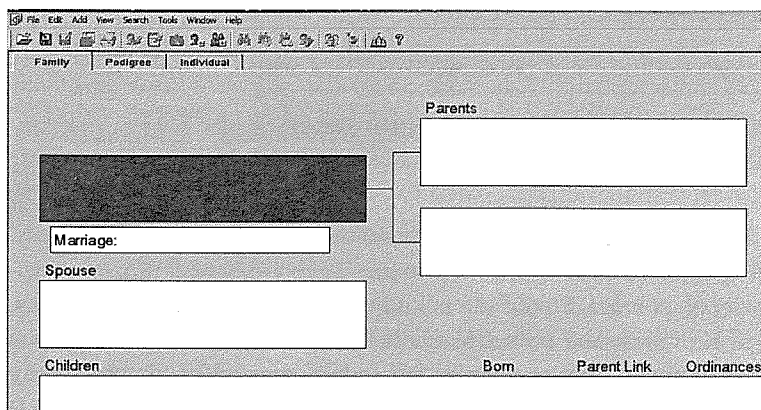
- ^{1/} Vít - Trčka, J.: Vznik a rozvoj vlastivědného muzea v Říčanech In: Kapitoly z dějin Říčan, 1997. s. 460
- ^{2/} Státní okresní archiv, fond Archiv města Říčan, i.č. 9, 1605–1624, i.č. 10 1667–1675, i.č. 11 1676–1684, i.č. 1684–1691, i.č. 13 1692–1718, i.č. 14 1719–1744, i.č. 15 1745–1757. Celkem 1326 folií.
- ^{3/} Soupis pramenů a literatury k hrdelnímu soudnictví. Vyd. Francek J., Šimek, T.: Hrdelní soudnictví v českých zemích. Pardubice 1995.
- ^{4/} Honcová, J., Smolné knihy jako pramen pro genealogy na příkladu říčanských smolných knih. In Sborník příspěvků III. setkání genealogů a heraldiků. Ostrava 1986, s. 38–42.
Honcová, J.: Vývoj kriminality a hrdelních zločinů ve světle říčanských smolných knih z let 1605–1757. In: Hrdelní soudnictví v českých zemích v 16.–18.století. Pardubice 1996, s.109–118.
Honcová, J.: Říčanské tuhé právo. In: Kapitoly z dějin Říčan 1997, s. 121–127.
Honcová, J.: Obnova hrdelního soudnictví v Říčanech a jeho působení v letech 1667–1757. Tamtéž, s. 173–186.
- ^{5/} Již předtím, v druhé polovině 17. století, se obracely městské soudy v hrdelních případech na apelační soud se žádostí o naučení.
- ^{6/} Podmínečné propuštění, při němž se propuštěný zavázal, že trestný čin nebude opakovat, jinak by byl potrestán přísněji, někdy i hrdelně (např. pytláci). Rovněž se zavázal, že se nebude mstít městu za uvěznění.

POČÍTAČOVÝ PROGRAM PRO SESTAVOVÁNÍ RODOKMENŮ

Family Search™ Personal Ancestral File

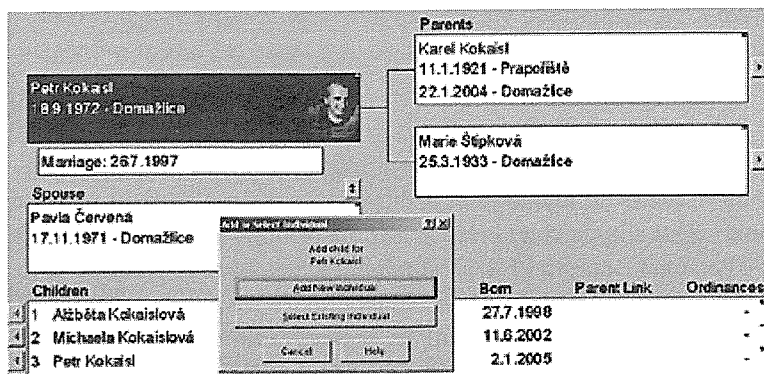
Petr Kokaisl

Při sestavování rodokmenů máme dnes k dispozici poměrně širokou nabídku programů. V tomto článku bych chtěl alespoň zhruba přiblížit práci s programem Family Search™ Personal Ancestral File. Výhodou této databázové aplikace je to, že se jedná o volně šiřitelný program (ke stažení na <http://www.familysearch.org>). Další výhodou je, že tvůrci programu mají se sestavováním rodokmenů velké zkušenosti – autoři jsou z Church of Jesus Christ of Latter-day Saints (mormoni). Uživatelské prostředí programu je velice příjemné a po vytvoření databáze osob (kromě základních údajů je možné vkládat poznámky, obrázky, video i zvukové nahrávky) je velká nabídka možností tištěných výstupů. Nevýhodou se může jevit anglické prostředí, které se do výstupů částečně může promítnout. Hlavní pracovní plocha vypadá takto:

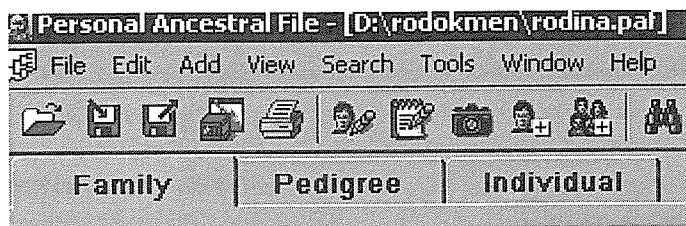

Vkládání jednotlivých osob se provádí kliknutím levým tlačítkem myši na příslušné pole (proband, rodiče, manžel/ka, děti). Protože se jedná o databázi, je přísně ošetřeno, aby každý údaj byl jedinečný – proto aplikace přiděluje každé osobě

unikátní číslo (RIN). Při vložení osoby, příp. události nesmíme zapomenout, že je vždy na výběr, zda vkládaná osoba je již v databázi (Select Existing Individual), nebo vkládáme osobu zcela novou (Add New Individual). Pokud toto uživatelé pečlivě nedodržují, pak při doplňování rodokmenu může docházet k podvojným záznamům i větvením.

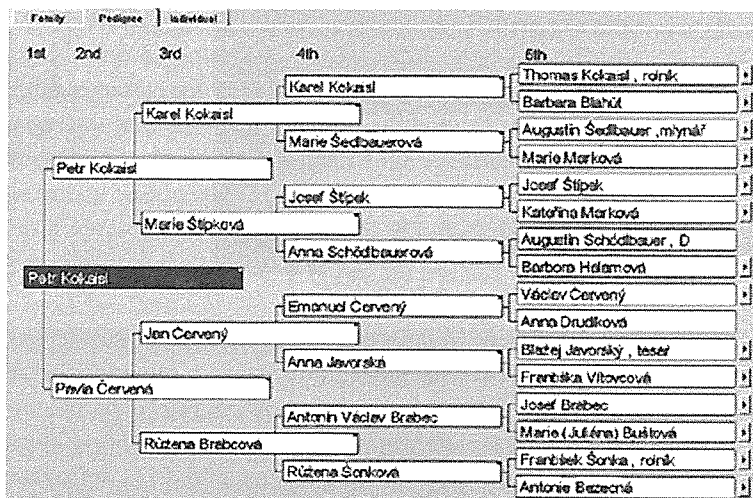

Hlavní pracovní plocha nabízí uživatelům tři varianty náhledu, mezi kterými lze přepínat kliknutím na „ouška“ v horní části (Family, Pedigree, Individual).

V náhledu „Family“ (obrázek výše) je v horní levé části výchozí osoba, její rodiče, manžel/ka, datum svatby a děti. V případě, že je v databázi uložena fotografie, v této pozici se zobrazí. Pokud má někdo z těchto osob v databázi předky, příp. potomky, je u příslušného pole šipka. Při kliknutí na tuto šipku se osoba dostane na výchozí místo a opět se zobrazí její rodiče, manžel/ka, datum svatby a děti.

Náhled „Pedigree“ zobrazuje všechny přímé předky výchozí osoby seřazené v číslování generací (tato výchozí osoba se opět může velmi jednoduše změnit kliknutím na jinou osobu). Další generace se zobrazí opět po kliknutí na některou ze šipek vpravo.

Náhled „Individual“ umožní zobrazit všechny osoby v databázi a eventuelně průběžně kontrolovat, zda zadávaná osoba již v databázi není. Uživatel si může sám navolit pole, která se budou zobrazovat kliknutím levým tlačítkem myši na lištu. V ukázce na obrázku níže jsou navolena pole unikátního čísla osoby (RIN), příjmení a jméno, pohlaví, datum a místo narození a úmrtí.

Family	Pedigree	Individual				
R	Full Name	Sex	Birth - D...	Birth - Place	Death - ...	Death - Pl...
1298	Kokaisl, Karel	Male	11.1.1921	Prapořiště	22.1.2004	Domažlice
1459	Kokaisl, Kateřina	Female			29.3.1700	
1430	Kokaisl, Katharina	Female	4.11.1827		3.11.1827	
1387	Kokaisl, Katharina	Female	13.2.1818	Prapořiště 6		
1385	Kokaisl, Katharina	Female	16.5.1815		19.6.1815	
1332	Kokaisl, Luděk	Male				
1460	Kokaisl, Magdalena	Female	2.2.1704			
1423	Kokaisl, Magdalena	Female	..1814	Prapořiště 4	18.2.1817	Prapořiště 4
1424	Kokaisl, Margareta	Female	11.5.1811			
1421	Kokaisl, Margareta	Female	21.7.1805		1.12.1808	
1464	Kokaisl, Margareth	Female	11.7.1868			
1456	Kokaisl, Margareth	Female	8.12.1893			

V jakémkoliv z těchto tří náhledů (Family, Pedigree, Individual) je možné zobrazit údaje požadované osoby dvojklikem pravým tlačítkem myši na příslušné jméno. Zobrazí se karta, do které je možné zaznamenávat základní údaje, po kliknutí na ikonky v pravé části je možné vkládat doplňující poznámky, kontaktní údaje a fotografie (případně i video a zvukové nahrávky). Ikonku s obrázkem knihy využijí spíše zkušenější uživatelé pro zobrazení všech zdrojů a propojení, ze kterých je v sestavovaném rodokmenu čerpáno.

837	Kokeislová, Božena	
841	Kokeislová, Helena	
866	Kokeislová, Kateřin	
838	Kokeislová, Marie	
842	Kokeislová, Marta	
839	Kokeislová, Milada	
856	Komin, Josef	
857	Kominová, Marta	
885	Koskubová, Marie	
874	Kožíšek, František	
870	Kožíšek, Josef	
452	Kožíšek, Josef	
453	Kožíšková, Božena	
451	Kožíšková, Josefa	
336	Králiková, Marie	
146	Králík, Ondřej	

Marie Koskubová		Save
PERSONAL:		Cancel
Full Name:	Marie Koskubová	Options
Sex:	Female	Help
EVENTS:		
Birth:		
Place:	Pocinovice	Individual Sources
Christening:		
Place:		
Death:	3.6.1881	
Place:	Pocinovice	
Burial:		
Place:		
LDS ORDINANCES:		
Baptism:		

Při vkládání obrázků, videa a zvuku (ikonka s obrázkem fotoaparátu) se příslušný soubor nevloží přímo do vytvářené databáze, ale zůstává v původní složce (Location). Oproti některým jiným databázovým programům má tento postup výhodu v tom, že vytvářený soubor má stále přijatelnou velikost a soubory, které jsou poměrně velké (obrázky, video, zvuk) jsou stále samostatné. Při kopírování vytvářeného souboru je ovšem třeba mít na paměti, že je nutné zkopírovat i adresář, kde jsou mediální soubory (obrázky, video, zvuk) uloženy. Je také velice vhodné všechny tyto soubory ukládat do jediného adresáře.

Fotografii je možné vkládat více, jednu z nich je třeba označit jako základní (tlačítko Make Default) – odznačení je tlačítkem Clear Default. Fotografie označená jako základní se pak zobrazuje ve všech zobrazeních, ostatní fotografie se zobrazují jen při některých tiskových výstupech, nebo na této kartě po stisknutí tlačítka Scrapbook.

Multimedia Collection		?	X
Pavla Červená		Add...	
Media Item:	Caption:	Modify	
Photo		Order	Remove...
Photo		▲	Edit Photo
		▼	Show
* Default photo used with reports or default sound used in slide show.		Clear Default	
Location			
D:\Rödokment\foto\pavla.jpg		☒ Preview	
Description:			
Save	Close	Slide Show	Scrapbook
		Help	

Při tiskových výstupech (Ctrl+P) je k dispozici celá řada možností a nastavení. Kromě nejpoužívanějšího rozrodu a vývodu (Ancestry, Descendants), kde je možné nastavení českých titulků, jsou to i další (např. kniha, kde jsou souvisle popsány jednotlivé generace – anglicky; kalendář s určením výročí; všechny fotografie vztahující se k jedné osobě – Scrapbook). Při všech tiskových výstupech je velice vhodné používat náhled před tiskem (tlačítko Preview) a postupně si navolit správnou orientaci stránky, okraje, záhlaví a zápatí, používané fonty písma, psaní příjmení a jmen).

Reports and Charts [?] [X]

Individual Summary | Scrapbook | Custom | Lists | Calendar
 Pedigree | Family Group | Ancestry | Descendants | Books

Starting Person:
 Pavla Červená [Search]

Type of Chart:
 Single page Cascading Blank form

Chart Options:
 Generations per page: 5
 Chart number of 1st chart: 1
 Start person is same as: 1 on chart: 1
 Starting number on continuation charts: 2
 Number of generations to print: 999

Chart Numbering:
 Fixed Sequential

Index Options:
 No index Include index Index only

Other Options:
 Include "Prepared by" Allow last generation to split
 Suppress RINNRING Include photos
 Parent links Multiple parent indicators

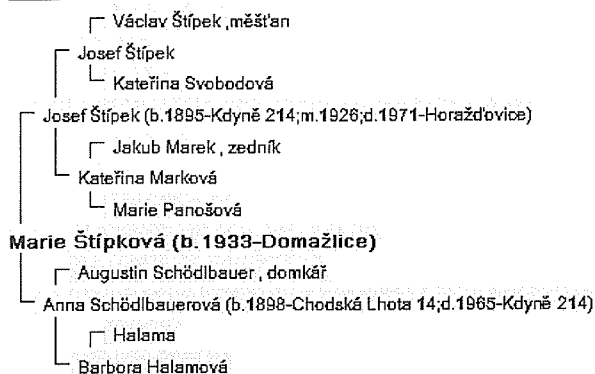
Print
 Close
 Preview
 Page Setup
 Titles
 Fonts
 Photos
 Preferences
 Help
 Print to file

Ukázka ascendentní linie (přímí předkové):

Předkové: Marie Štípková

19.7.2005

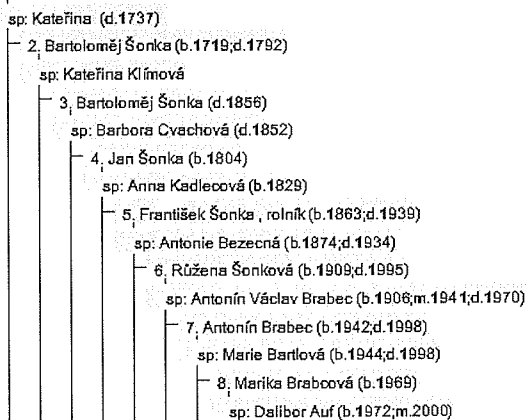

Ukázka descendentní linie (všichni potomci jednoho předka), kde jsou stejným číslem označováni příslušníci stejné generace. První generace je od výchozí osoby.

Potomci (descendentní linie): Jiří Šonka

19.7.2005

1. Jiří Šonka (b. 1683; d. 1748)

Tiskové sestavy je možné navolit i zcela podle potřeb uživatele. V tomto případě (záložka Custom) lze do sestavy zahrnout všechny osoby v databázi, případně všechny předky (nebo potomky) vybrané osoby, nebo všechny pokrevní příbuzné

vybrané osoby. V ukázce níže je výběr polí, která se mají v sestavě objevit tento: jméno a příjmení, datum narození, jméno a příjmení otce, jméno a příjmení matky, jméno a příjmení manželky, věk při uzavírání manželství, počet dětí. Polí lze ovšem navolit podstatně více (např. typ příbuzenství mezi rodiči a dětmi – biologické, adoptivní; tituly; doplňující poznámky; věk při úmrtí; počet sňatků; místo narození, uzavření sňatku, úmrtí ...).

Full Name Mar Age #Child	Birth Date	Father	Mother	Spouse
Augustin Šedlbauer, 25 7	..1864	Václav Šedlbauer	Anna Kubovcová	Marie Marková
Marie Marková 7		Matěj Marek	Kačenka Veseláková	Augustin Šedlbauer,
Matěj Marek 1				Kačenka Veseláková
Kačenka Veseláková 1		Jiří Veselák	Marie Koskubová	Matěj Marek
Jiří Veselák 2				Marie Koskubová
Marie Koskubová 2				Jiří Veselák
P.Ondřej Veselák	19.6.1843	Jiří Veselák	Marie Koskubová	

Dalším z mnoha možných výstupů je vytvoření kalendáře (je možné tisknout kalendáře mezi roky 100 a 2100) (záložka Calendar), kde je možné prostřednictvím filtru nastavit osoby, jejichž výročí se budou zobrazovat. Výběr je možné zúžit např. jen na žijící osoby. V políčkách pro jednotlivé dny se pak zobrazuje kolikáté je výročí narození a uzavření sňatku.

Číslo 2005

Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday
1 84 Josef and Marie STRNAD	2 301 M KOKAISL	3 80 Jaroslav KOKAISL 255 Augustin and A M ŠEDLBAUER	4 138 Franz and Theresia FEIL
8	9 238 K ŠONKOVÁ	10	11 158 Josefa KOKAISL 155 Josef and Katharina KOKAISL

Výborným pomocníkem je funkce zjišťování možných duplicitních záznamů (záložka Lists, zaškrtnout Duplicate individuals). Systém nabízí k posouzení záznamy s podobným jménem, stejným (nebo blízkým datem narození) a jménem rodičů. Na ukázce níže je jeden duplicitní záznam (Johann Kokaisl, nar. 20.10.1861), v ostatních případech se o duplicitní záznam nejedná.

RIN	Name	Born /Chr	Died /Bur	MRIN	Spouse, Parent or Ch
1323	Kokaisl, Dorothea	25.9.1872	29.9.1872	485	P Johann Kokaisl , rolník
1326	Kokaisl, Dorota	3.9.1869	9.9.1869	485	P Johann Kokaisl , rolník
1441	Kokaisl, Dorothea	13.11.1847	13.11.1847	527	P Martin (Mathias) Kokaisl ,
1548	Kokaisl, Dorothea	17.11.1851		527	P Martin (Mathias) Kokaisl ,
1420	Kokaisl, Jakob	17.2.1803		516	P Nicolas Kokaisl
1422	Kokaisl, Josef	..1807		523	S Katharina
708	Kokaisl, Johann	20.10.1861	5.5.1871		
1324	Kokaisl, Johann	20.10.1861	5.5.1871	485	P Johann Kokaisl , rolník
1468	Kokaisl, Johan	28.5.1855		512	P Paul Kokaisl , rolník

Kromě seznamu možných duplicitních záznamů může program vytvořit i další seznamy možných nesprávných záznamů (záložka Lists, zaškrtnout Possible problems). Ve vytvořeném seznamu se objeví upozornění, že se dotyčné osobě narodily děti mimo obvyklý věk mezi 16 a 45 rokem; případy, kdy je rozdíl mezi věkem manželů větší než 15 let; seznam dětí narozených ještě před uzavřením sňatku; nesprávné pořadí dětí podle stáří v rodině. Obvyklý věk je v systému nastavený, ale uživatel jej může podle svých potřeb změnit (tlačítko Options). Nastavení věku, ve kterém je obvyklé mít děti, lze provést odlišně u žen a mužů. Pokud uživatel zadává do databáze děti a rozdíl mezi datem narození zadávaného a předchozího dítěte je menší než 9 měsíců, je na tuto skutečnost upozorněn bezprostředně při zadávání.

1477	Šonka, Jan	Was not between 16 and 45 when children were born in marriage(s): MRIN: 541
1477	Šonka, Jan	Age between husband and wife is greater than 15 years in marriage(s): MRIN: 541
1478	Kadlecová, Anna	Children are not in the correct order by date in marriage(s): MRIN: 541
1478	Kadlecová, Anna	Age between husband and wife is greater than 15 years in marriage(s): MRIN: 541
1483	Bezecný, František , rolník	Was not between 16 and 45 when children were born in marriage(s): MRIN: 542
1483	Bezecný, František , rolník	Age between husband and wife is greater than 15 years in marriage(s): MRIN: 542
1484	Pekárková, Kateřina	Age between husband and wife is greater than 15 years in marriage(s): MRIN: 542
1490	Brabec, Josef	Children are not in the correct order by date in marriage(s): MRIN: 536

Podobně jako u většiny ostatních programů umožňuje i Family Search™ Personal Ancestral File vytvořit webové stránky (položka Tools v hlavním zobrazení, pak vybrat Create web page). Na zobrazené kartě si pak uživatel navolí výchozí osobu a vše, co se má na vytvořené webové stránce zobrazovat, včetně typu stránky (rozrod x vývod, případně pouze vybrané osoby).

Create Web Page

Type of Page
 Ancestors Descendants Selected Individuals

Starting Person
Jan BRABEC, sedlák

Notes
 Source notes
 Actual text
 Comments
 General notes
 Marked (!) only
 Embed Link

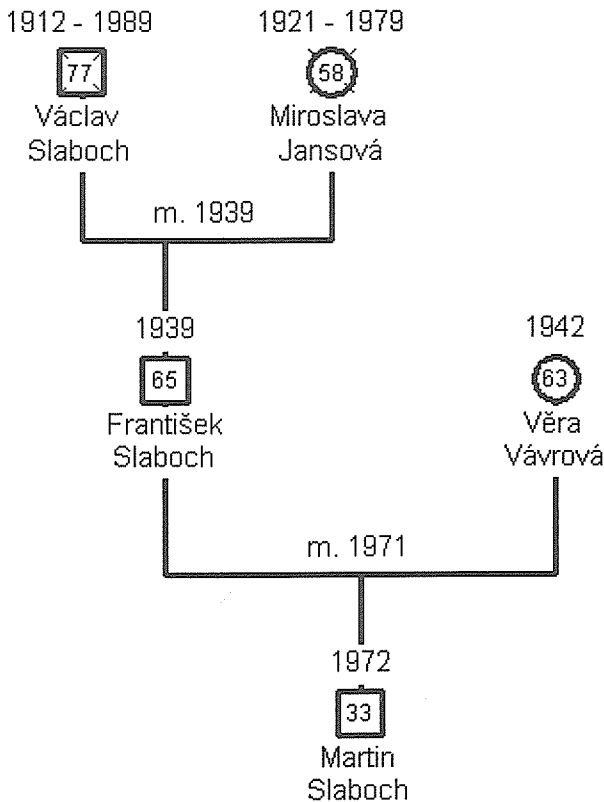
Multimedia
 None
 Default image only
 Full scrapbook
 Video clips
 Audio clips

Other Options
Number of generations:
 Include GEDCOM file
 Version 4 Version 6
 Your name/address
 Your e-mail address
 Parent links
 Multiple parent indicators
 Include "other" events
 Continue duplicate lines
 Hide details for the living
 Show names
 Include places in name index
 Suppress RINMERINs
 Include LDS data

V dalším kroku si pak uživatel pouze navolí adresář, do kterého se vytvořené soubory uloží. Na webové stránce je pak kromě řazených osob v jednotlivých generacích (na další osoby je možné dostat se kliknutím) ještě přehledný seznam všech příjmení, které se v rodokmenu vyskytují.

Family Search™ Personal Ancestral File podporuje také konverzi do dalších programů pro tvorbu rodokmenů. Tyto programy mohou mít další typy tiskových výstupů, které uživatel vyžaduje – ukázka grafického výstupu rodokmenu v programu GenoPro™:

Ukázka grafického výstupu v programu GenoPro™:

V této databázi je prvotně podporován převod souborů do programu GEDCOM a TempleReady. Protože i další programy mají nejrůznější převaděče, je možné např. přes GEDCOM provést konverzi souboru do programu GenoPro™ apod.

Databázové programy jsou při sestavování (zvláště rozsáhlejších) rodokmenů velice cennou pomůckou. Díky těmto programům není nutné pracně přepisovat při jakýchkoliv změnách celý rodokmen a je možné si jednotlivé tiskové výstupy podle potřeby velice jednoduše navolit.

Ani ty nejlepší programy za nás ovšem neudělají nejdůležitější práci – sběr genealogických dat a jejich třídění. Program sice může upozorňovat na některé z možných nesrovnalostí, ale konečná podoba rodokmenu stejně záleží výhradně na rozhodnutí jeho tvůrce.

Z dílny ediční skupiny Schola genealogica ac heraldica nova

POUČENÍ NEJENOM PRO ZAČÍNÁJÍCÍ RODOPISCE

1. díl

Václav Hásek

Při přípravě sborníku učebních textů pro začínající i pokročilé rodopisce byl kladen velký důraz na to, aby se autoři náležitě vypořádali s problematikou časového údobí, v němž se naši rodopisci nejčastěji pohybují. Při té příležitosti vzniklo několik kratších textů, které přehlednou formou rekapituluji některá důležitá témata, se kterými se mohou setkat nejen účastníci kurzů, ale i širší obec čtenářů Genealogických a heraldických listů.

Historický vývoj členění Čech na kraje

Hospodářský rozvoj státu a narůstající potřeba zdokonalení výkonu státní moci vedla v Čechách v průběhu 13. století k zásadním změnám v oblasti politické a soudní správy. Dosavadní systém knížecích hradů (tzv. hradská správa) se postupně začíná rozkládat a je nahrazen vytvořením tzv. krajské správy. Vymezení jednotlivých krajů bylo v českém prostředí dokončeno v průběhu 14. století, kdy se jejich počet ustálil na dvanácti: Kouřimský (Pražský), Slánský, Žatecký, Litoměřický, Boleslavský, Hradecký, Chrudimský, Čáslavský, Bechyňský, Prácheňský, Plzeňský a Rakovnický. Systém panovníkem jmenovaných úředníků (popravců), jejichž hlavními úkoly byly soudní a policejní funkce, byl postupně nahrazen držením jednotlivých úřadů velkými šlechtickými rody. Oblast krajské správy se tak stává na dlouhou dobu doménou stavovské reprezentace.

Za vlády Jiřího z Poděbrad (1458–1471) se počet krajů zvětšil na čtrnáct a k výše uvedeným přibýly kraje Podbrdský a Vltavský. Tento počet zůstal bez větších územních změn až do roku 1714, kdy došlo opět ke snížení na dvanáct tím, že Loketsko s Chebskem a s panstvím Falknov (Sokolov) bylo připojeno

k Žatecku, Slánsko bylo sloučeno s Rakovnickem a kraje Vltavský a Podbrdský byly spojeny v jeden kraj Berounský. V té době se Čechy tedy členily na Bechyňsko, Berounsko, Boleslavsko, Čáslavsko, Hradecko, Chrudimsko, Litoměřicko, Plzeňsko, Prácheňsko, Rakovnicko a Žatecko, jak znázorňuje i známá Müllerova mapa Čech z roku 1720.

Až v roce 1751 došlo v souvislosti s reorganizací krajského zřízení ke zvýšení počtu krajů z dvanácti na šestnáct rozdělením čtyř největších na tzv. podíly, jimž se však brzy také začalo říkat kraje: Plzeňsko bylo rozděleno na Plzeňsko a Klatovsko, Žatecko na Žatecko a Loketsko s Chebskem, Hradecko na Hradecko a Bydžovsko a Bechyňsko na Tábořsko a Budějovicko. Krajskými se stala tato města: Čáslav, České Budějovice, Hradec Králové (později Hoříněves), Chrudim, Klatovy, Litoměřice, Locket, Mladá Boleslav, Nový Bydžov (později Jičín), Písek, Plzeň, Tábor a Žatec. Berounský, Kouřimský a Rakovnický kraj měly sídla svých úřadů přímo v Praze. Později byl krajský úřad berounský dočasně přemístěn do Berouna a krajský úřad Rakovník trvale do Slaného. V roce 1751 došlo zároveň k definitivnímu postátnění krajských úřadů a krajsští hejtmánové se stali zkušebními státními úředníky.

Základní změny ve struktuře rakouské správy přinesl až rok 1848. Zrušením poddanství ztratil starý správní systém své opodstatnění a výsledkem byla změna absolutní monarchie v monarchii konstituční. Nejvyšší instancí politické správy v monarchii se stalo ministerstvo vnitra. V jednotlivých zemích vznikly nové politické úřady – místodržitelství. Nejdůležitějším článkem správy se staly krajské vlády. Nová organizace postátněné veřejné správy v Čechách vstoupila v platnost dne 1. ledna 1850, kdy země byla rozdělena na sedm krajů (Česká Lípa, České Budějovice, Cheb, Jičín, Pardubice, Praha a Plzeň) a 79 podkrajských úřadů (Okresní hejtmanství) v čele s okresními hejtmany, které představovaly nejnižší složku nově zřízené státní správy. V oblasti soudnictví bylo nejdůležitějším výsledkem správních změn oddělení soudů od politické správy.

Toto rozdělení úřadů politické správy zůstalo až do roku 1855, kdy vstoupila v platnost nová správní organizace a místo sedmi bylo zřízeno třináct krajů: Čáslav, České Budějovice, Hradec Králové, Cheb, Chrudim, Jičín, Litoměřice, Mladá Boleslav, Písek, Plzeň, Praha, Tábor a Žatec. Tyto nové úřady se oproti předcházejícímu období staly pouze prostředníkem mezi okresními úřady a místodržitelstvím. Vzhledem ke své omezené funkci byly od počátku 60. let postupně rušeny.

Na Moravě byly původně jen dva kraje, brněnský a olomoucký. Od 16. století pak počet krajů kolísal, až se počátkem 18. století ustálil na šesti krajích. Byly to: Brněnský, Hradištský, Jihlavský, Novojičínský, Olomoucký a Znojemský se 76 okresy. Po roce 1860 byly tyto kraje také jako zbytečné zrušeny.

To byl jen stručný nástin široké problematiky. Kdo má zájem o podrobnosti, například o krajském zřízení v době pozdější v souvislosti se zastupitelskými orgány, necht' sáhne po učebním textu nebo odborné literatuře.

Müllerova mapa Čech z roku 1720 (výřez Prahy a okolí)

Císařský vojenský inženýr a kartograf Johannes Christoph Müller se narodil 15.3.1673 v Norimberku a zemřel roku 1721.

Müllerova mapa Čech má měřítko 1:132 000, přičemž je složena z 25 sekcí formátu 557 x 473 mm, takže vyplňuje plochu cca 2,8 x 2,4 metru. V rozích je mapa zdobena umělecky cennými rytinami Reinerovými. Müllerova mapa obsahuje zakres 12 495 sídel a dělení Čech na 12 krajů. Reliéf je zobrazen kopečky, popis mapy je německy. Smluvenými značkami jsou zobrazeny naleziště rud, léčebné prameny, vinice, chmelnice, převozy na řekách a lesní celky. Mapa je vykreslena ve válcovém Cassiniho zobrazení, obsahuje též zeměpisnou síť. Při mapování určoval Müller polohu vybraných míst astronomicky. Délky měřil počtem otoček kol kočáru a redukoval o jednu desetinu, směry měřil kompasem.

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Vzpomínka k nedožitým 80. narozeninám PhDr. Jaroslava Honce

PhDr. Jaroslav Honc byl v pořadí druhým předsedou Československé genealogické a heraldické společnosti v Praze a v letošním roce si připomínáme jeho nedožitě 80. narozeniny. Narodil se 10. prosince 1925 ve Stěžerách u Hradce Králové, kterým mj. věnoval i jednu ze svých četných prací.

Snad pod vlivem rodičů se konfliktu a následných událostí let 1939–1945 vstoupil na hradeckou reálku, která svým zaměřením slibovala nepochybně větší možnosti praktického uplatnění po absolutoriu. Zde ho také zaujalo studium historie a především jedna jeho část z oblasti pomocných věd historických – rodopis. Jako student se začal seznamovat s farními matrikami jako hlavními zdroji rodopisného bádání, navštěvoval královehradecký městský archiv i zámecký archiv v Hrádku u Nechanic. Proto také nepřekvapí, když jej nalézáme mezi nejmladšími členy tehdejší Rodopisné společnosti Československé.

Uzavření vysokých škol mu neumožnilo věnovat se hlouběji svému zájmu a tak po absolvování reálky nastoupil v roce 1944 jako dopravní elév u ČSD. Po skončení války však začal cílevědomě uskutečňovat svůj sen. Nejprve složil na hradeckém gymnasiu doplňující zkoušku z latiny a ještě v letním semestru roku 1945 se zapsal na filosofickou fakultu Karlovy univerzity s jasným záměrem studovat historii. O promyšleném konceptu sebevzdělávání svědčí také to, že souběžně navštěvoval přednášky na Vysoké škole zemědělské, zejména čtení Dr. Václava Černého o dějinách zemědělství. Duchovědnou dimenzi pak plnily přednášky profesorů F. M. Bartoše a R. Říčana, které si zapsal na Evangelické bohoslovecké fakultě. Ze všech těchto zdrojů se jeho historická orientace mnohostranně prohlou-

bovala a vytvářela předpoklady k vyváženému pohledu na dějiny. Ještě v průběhu studia na filozofické fakultě si rozšířil kvalifikaci studiem dvouleté archivní školy a získal tak aprobaci pro archivní službu. Na fakultě v seminářích prof. V. Vojtíška a prof. V. Chaloupeckého se mu dostalo solidního pramenovědného a historického školení, které přineslo první plody nejprve ve státní práci o urbáři panství Pardubice a Kunětická Hora a jeho datování a potom v rozšířené verzi – v práci disertační.

Již v roce 1948 nastoupil jako kopista do Státního zemědělského archivu a o tři roky později se stal jeho stálým zaměstnancem. Po sloučení s Ústředním archivem ministerstva vnitra a vzniku Státního ústředního archivu zůstal odborným pracovníkem zemědělsko-lesnického oddělení, které také od roku 1967 vedl. Pochopitelně práce v takto specializovaném archivu udávala směr jeho badatelské práce.

V letech 1952 až 1959 publikoval řadu studií se zemědělsko-lesnickou tematikou a postupně svůj badatelský zájem rozšiřoval o problematiku archivní metodiky (Struktura a nové pořádání rodinných archivů ve státních archivech, 1960), od roku 1962 pak o dějiny cen a mezd. V těchto souvislostech je třeba zmínit podnětné a badatelsky závažné práce o pohybu cen žita v Karlových Varech 1601–1627 z roku 1966, dále rozměrnou práci o hospodářských záznamech lounského „podnikatele“ Jana Zákostelského z let 1553–1574, publikovanou v roce 1968, jakož i studii o roční spotřebě žita, chleba a jiných potravin v letech 1452–1845 z roku 1971.

Stranou nezůstal ani jeho zájem ze studijních let – genealogie. Od roku 1969 se jeho badatelský radius takřka zákonitě zvětšil o oblast historické demografie a kvantitativní genealogie. Vpravdě zakladatelským počinem se v metodologickém ohledu stala rozprava o populačním vývoji šesti generací 125 českých panských rodů z let 1502–1794 (1969) a studie o rekonstrukci rodin a populačním vývoji farnosti Rudolfov u Českých Budějovic v letech 1658–1737 (1971). Jejich význam totiž spočíval v nosném pokusu o překlenutí distance mezi mikro- a makrohistorií. Použitelnost této metody i v oblasti dějin cen a mezd prokázala v roce 1976 publikovaná rozprava o objemu výroby, mzdách a výdělcích osob činných v kutnohorské mincovně v letech 1516–1544, kde byla doložena závislost všech uvedených ukazatelů.

Tento badatelský zájem ho přivedl i do řad tehdy Genealogické a heraldické společnosti v Praze. V roce 1974 se stal předsedou této společnosti a v jejím čele působil až do roku 1979. Za léta jeho působení dosáhla společnost nejpočetnější členské základny s mnoha pobočkami po celé republice. Díky své teoretické průpravě a profesi dokázal společnosti vtisknout pevný rámec, stanovit směry

působení a jasně definovat cíle, kterých má být dosaženo. Dosud nepřekonaným, ale i nenaplněným záměrem zůstávají jím definované „stěžejní úkoly v genealogii“. Jeho úsilí o ustavení několika pracovních skupin se bohužel mezi rodopisnou veřejností nesetkalo s patřičným ohlasem a zůstalo víceméně na papíře. Celkově pozvedl úroveň z ryze amatérské základny na téměř profesionální a jeho články publikované v časopisu společnosti jsou dodnes vzorem mnoha badatelů-příspěvatelů. Měl znamenitý přehled a v genealogii byl dobrý znalec, který si však své znalosti nenechával pro sebe, ale vždy ochotně je předával zejména mladším členům společnosti.

Můžeme vyjádřit politování nad tím, že mu nemoc zabránila účastnit se našich schůzek a smutek nad úmrtím, které mu zabránilo připomenout si s námi v roce 1999 30 let činnosti společnosti, v jejímž čele několik let stál a na jejímž rozvoji se podílel. Zemřel po dlouhé nemoci dne 1. března 1999.

Ač byl dlouhý čas vážně nemocen, odešel přeci zcela nečekaně. Přes vážné postižení cenného zraku dokončil knihu Kapitoly z dějin Říčan (1997) a k ní obsáhlé osobní, místní a věcné rejstříky. Do knihy napsal většinu kapitol věnovaných nejstarší historii tohoto středočeského města, které si za letních pobytů oblíbil. Pouhým snem už zůstal zamýšlený atlas českých šlechtických rodů a také kniha historických kuriozit nebo chcete-li etymologických hrátek. Proč se kuru domácímu říká slepice?, zajímalo jej například. Protože když spí a zavře oči vypadá jako slepá? A proč mají rytíři Andělové z Ronovce ve znaku vola? Říká se přeci – to je „vůl jak anděl“, žertoval jindy. Možná by na kolegy historiky při jeho vývodech přicházely mrákoty, ale kromě seriózní historické práce jej bavilo vymýšlet hypotézy. Takové, které na první pohled vyvolávají na rtech úsměv, ale při hlubším zamýšlení neznějí vůbec pošetile.

Jan Podhola

Vzpomínkové setkání k nedožitým osmdesátým narozeninám PhDr. Jaroslava Honce

Archiv Národního muzea v Praze a Česká genealogická a heraldická společnost v Praze uspořádaly v přednáškovém sále Národního muzea dne 25. 11. 2005 odborný seminář, ke kterému dalo podnět nedožitě životní jubileum významného

historika, archiváře a genealoga PhDr. Jaroslava Honce (1925–1999). Připravený program přilákal asi 50 účastníků vzpomínkového odpoledne.

V úvodním slově shrnul předseda České genealogické a heraldické společnosti Jan Podhola základní životopisná data o Jaroslavu Honcovi. Připomněl zejména jeho systematické a promyšlené vzdělávání (mimo studia na FF UK rovněž návštěvy přednášek na Vysoké škole zemědělské a Evangelické teologické fakultě UK a absolutorium Státní archivní školy), dále práci v Ústředním zemědělsko-lesnickém archivu, resp. Státním ústředním archivu v Praze, odbornou práci v oblastech dějin zemědělství, dějin cen a mezd, historické demografii a genealogii. V letech 1975–1979 zastával Honc funkci předsedy GHSP a snažil se o pozvednutí členské základny na profesionálnější úroveň a využití výsledků amatérských genealogů pro historickou práci. Na závěr byla zmíněna rovněž významná Honcova spoluúčasť na sborníku Kapitoly z dějin Říčan (1997) a záliba v etymologických hrátkách a hypotézách.

Spolupráci J. Honce s Katedrou československých dějin FF UK připomněl ve svém příspěvku Josef Petráň. Rozsáhlejší spolupráce mezi katedrou a českými archiváři byla navázána po příchodu Václava Husy na FF UK. V. Husa byl výrazně ovlivněn bádáním v oblasti sociálních dějin (Jan Slavík, francouzská a polská historiografie), s řadou francouzských historiků udržoval přátelské styky. Husovým cílem bylo vytvoření badatelského centra založeného na týmové práci, což bylo do té doby zcela neobvyklé. Na půdě katedry tak byly vytvořeny pracovní skupiny pro dějiny cen a mezd, pro historickou demografii a pro dějiny pozdního feudalismu. J. Petráň připomněl výraznou aktivitu dr. Honce ve všech skupinách, zejm. při formulování nových problémů a pokusů o jinou interpretaci pramenů. K nejvýraznějším výsledkům patřily Honcovy studie o cenách nemovitostí (domy na Staroměstském náměstí v Praze a v Hradci Králové, ceny poddanských nemovitostí), studium tzv. spotřebního koše a spotřeby potravin, manufakturních tabel a studie vzniklé v souvislosti se zpracováním problematiky povstání 1775.

Informace o práci skupiny pro historickou demografii doplnil Eduard Maur. Podoba a zaměření skupiny se v průběhu doby existence různě měnila. Od počátku 60. let se orientovala zejména na metodické otázky související s podněty britské a zejména francouzské historiografie (zde rozhodující práce L. Henriho o tzv. rekonstrukci rodin). J. Honc se do diskuse zapojil zejména studiemi, kde mohl zužitkovat i svůj zájem o kvantitativní studia, genealogii a výpočetní techniku. K nejvýraznějším výsledkům na poli historické demografie tak patří Honcovy studie o šesti generacích 125 českých panských rodů, úvaha o projektu H. H. Russe o využití výpočetní techniky pro rekonstrukci rodin, studie o populačním vývoji farnosti Rudolfovo u Českých Budějovic v 17. století. V 70. letech, kdy

byla práce skupiny přerušena, publikoval Honc mimo časopis *Historická demografie* studie o populačním vývoji Dolnokralovicka a články na pomezí genealogie a demografie. Své demografické zájmy zužitkoval rovněž v rozsáhlém sborníku o dějinách Říčan. E. Maur závěrem zdůraznil Honcovu aktivní účast na sympozích, poradách a různých diskusích metodického charakteru.

V příspěvku věnovaném archivní práci J. Honce připomněl Karel Beránek opět Honcovo rozsáhlé vzdělání (kromě vysokoškolských studií také absolvování kurzu výpočetní techniky) a rozsáhlé archivní praxe (městský archiv Hradec Králové, Ústřední zemědělsko-lesnický archiv). V době zaměstnání ve Státním ústředním archivu v Praze se Honc podílel na zpracování 15 archivních fondů z oblasti zemědělství a lesnictví. V rámci jeho publikační činnosti se věnoval i archivně teoretické problematice (zejména problematika rodinných archivů, informatika v archivnictví). Ke zpracování archivního materiálu přistupoval Honc s velkou invencí, která však v některých případech vedla k formulaci kontroverzních a obecně nepřijímaných návrhů. Honc byl propagátorem tzv. důsledného provenienčního principu, který předpokládal rozdělování často složitých registraturních systémů dle jednotlivých původců. Takto například navrhoval o delimitaci Archivu České koruny nebo fondu Stará manipulace. Své návrhy na pořádání rodinných archivů realizoval při zpracování rodinného archivu Metternichů. V případě tohoto fondu došlo k porušení původní struktury a Honcova metoda se zde ukázala nereálnou.

O Honcových zájmech v oblasti genealogie promluvil Jan Podhola. Připomněl počátky Honcových genealogických prací datovaných již v období středoškolských studií. Vlastní vědecké dílo J. Honce na poli genealogie je možné rozdělit do čtyř skupin. Do první z nich patří studie, kde jsou propojena témata z oblasti genealogie a hospodářských dějin (např. panství Lišno, rozpad lichtenštejnských velkostatků, metternichovský archiv). Ve druhé skupině nalezneme práce, ve kterých Honc spojil studie genealogické a demografické (populační vývoj 125 panských rodů, populační vývoj farností Rudolfov, předkové a potomci Karla IV., kněžny a knížata slezská). Do třetí skupiny patří práce z praktické genealogie (F. Palacký, V. Král, A. z Valdštejna), do čtvrté pak metodologické práce v oblasti genealogie. Nerealizován zůstal projekt zamýšleného Atlasu české šlechty, který zůstal ve formě přípravního materiálu.

Program pokračoval po přestávce vystoupením Jaroslavy Honcové, která v obsáhlém příspěvku sledovala práce J. Honce na poli regionálních dějin. Zájem o historii se projevil již v době Honcových středoškolských studií, kdy systematicky pracoval v městském archivu v Hradci Králové, kde kromě matričních rešerší vytěžil a opsal také trhovou knihu města z období 16. století. V době vysokoškolských studií zastával místo kopisty v Ústředním zemědělsko-lesnickém archivu,

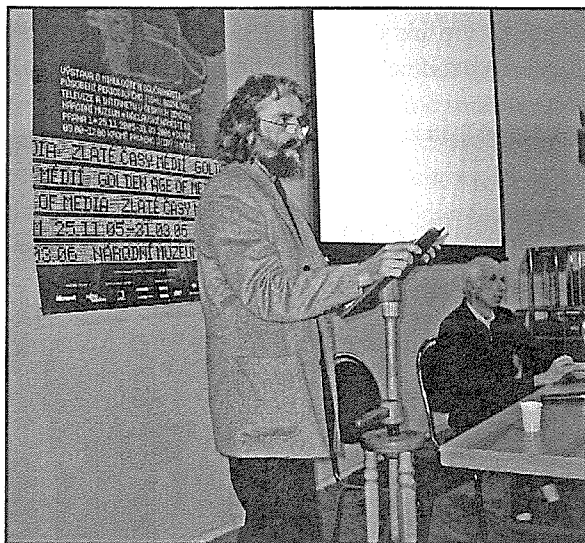
kde se věnoval zejména opisům urbářů a dalších pramenů. Znalost pramenů mohl zúročit ve své disertační práci o poddanských poměrech na panství Pardubice v 16. století. V dalších letech se zaměřil na zpracování historie řady lokalit, které ho z různých důvodů zaujaly. Kromě rodných Stěžer věnoval svou pozornost např. dvoru Tuhnice patřícímu městu Karlovy Vary, velkostatku Chlumeck nad Cidlinou, monografii vsi Vinařice, panství Líšno v Posázaví a Dolnokralovicku. Bádání na poli regionálních dějin bylo ukončeno 9 studiemi ve sborníku Kapitoly z dějin Říčan, která vznikla na základě objednávky městského úřadu v Říčanech.

PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc. a PhDr. Jan Podhola na vzpomínkovém setkání k nedožitým 80. narozeninám PhDr. Jaroslava Honce dne 25. listopadu 2005 v Národním muzeu v Praze

O vztahu J. Honce a numismatiky promluvil ve svém vystoupení Eduard Šimek. Honcův zájem o numismatiku vyplynul ze studia dějin cen a mezd, kdy se Honc v souvislosti se studiem cenového vývoje snažil o zjištění podoby a výše skutečných peněz, které byly používány v denním styku. K dalším problémům jeho zájmu patřila otázka uplatnění mincí ve vnitřní peněžní směně, uplatnění české mince mimo hranice státu apod. Studie J. Honce z oblasti numismatiky nejsou početné, přesto se jedná o studie velice závažné vzniklé na základě znalosti jak písemných pramenů, tak samotných mincí. K nejdůležitějším patří práce o kutnohorské mincovně.

V posledním příspěvku přednesl Jaroslav Čechura o charakteristiku Honcova osobního archivu, který je uložen v Archivu Národního muzea. Jedná se o velice rozsáhlý soubor (264 kartonů) svědčící o výjimečné pracovitosti původce, jeho rozsáhlých znalostech, akčním radiu a výkonnosti. Jeho využití je možné mnoha směry.

Prof. PhDr. Jaroslav Čechura DrSc

V závěrečné diskusi doplnil nejprve osobní vzpomínku na J. Honce František Hoffmann. S Jaroslavem Honcem se seznámil v roce 1945 jako spolužákem na FF UK, k lepšímu vzájemnému poznání došlo v letech 1947-1950, kdy oba studovali Státní archivní školu. J. Honc již tehdy projevoval rozsáhlé znalosti získané soustavným studiem knih a časopisů, zároveň byl schopen bezprostředně reagovat v diskusi. F. Hoffmann zároveň připomněl problematickou činnost J. Honce při inventarizaci fondu Rodinný archiv Metternichů, kdy Honcova metoda celkového přepracování a rozrušení historických schémat se ukázala jako nereálná a nesprávná. Zdeněk Tempír doplnil vzpomínku na práci J. Honce v komisi pro dějiny zemědělství a lesnictví při Zemědělském muzeu. Vzájemnou spolupráci charakterizoval jako velice dobrou a přínosnou.

V závěrečném slovu poděkoval Jan Podhola všem účastníkům, zdůraznil význam Honcova díla i možnost dalšího využití jeho některých prací.

Jan Kahuda

Valná hromada České genealogické a heraldické společnosti v Praze

Bývalo zvykem, že jste na stránkách posledních GHL v roce byli zváni na následující rok na Valnou hromadu ČGHSP, která se konávala již několik let tradičně na přelomu měsíců února a března v zasedací místnosti Ústavu pro zemědělské a potravinářské informace v Praze 2, Slezské ulici 7. Toto místo jsme zvolili jak pro jeho dostatečnou kapacitu, tak pro snadnou dosažitelnost a v neposlední řadě pro nízký nájem.

Bohužel v letošním roce prochází zasedací místnost náročnými stavebními úpravami a není záruka, že budou do doby tradičního termínu konání VH dohotoveny. Vzhledem k tomu, že zajištění náhradních prostor je časově i finančně náročné, rozhodl správní výbor o konání VH v uvedené zasedací místnosti v pozdějším termínu.

Věříme, že pochopíte vzniklou situaci a o termínu konání VH budete včas informováni.

Jan Podhola

Informace k úhradě členských příspěvků na rok 2006

Vážený přítelé,

současně s tímto číslem GHL dostáváte složenkou na úhradu členského příspěvku na rok 2006. Již další rok se nám díky efektivním hospodařením dařilo udržet členský příspěvek na nezměněné výši proto letošní Valná hromada odsouhlasila členský příspěvek na rok 2006 v následující výši:

***300 Kč u výdělečně činných členů
a 200 Kč u nevýdělečně činných členů***

Na přiložené složence je předepsán VS (variabilní symbol), který tvoří Vaše členské číslo. Protože provedené úhrady jsou zpracovávány automatizovaně právě na základě tohoto VS, který nám banka uvádí na výpisech z účtu jako jediný identifikační údaj, žádáme Vás, abyste tento VS žádným způsobem neupravovali (např. doplňováním roku, ap). Pokud použijete k úhradě převodní příkaz, žádáme Vás rovněž o uvedení členského čísla v kolonce VS.

Řádné uvádění VS nám pomáhá nejen k rychlejšímu zpracovávání, ale šetří i čas a náklady spojené ve styku s bankou při identifikaci neoznačených plateb.

Současně si dovoluujeme upozornit na členskou povinnost uhradit členský příspěvek do konce března příslušného roku. Splnění této povinnosti nám rovněž pomáhá šetřit čas a náklady spojené se zasíláním upomínek, ale i včasné zajištění finančních prostředků pro činnosti Společnosti a především pro vydávání GHIL a dalších publikací.

Jan Podhola

Výstava „Putování za předky“

Dlouhodobým projektem ČGHSP je výstava s názvem „Putování za předky“, která se stala výbornou prezentací naší zájmové společnosti. Zajímavou formou seznamuje návštěvníky regionálních muzeí s postupem rodopisné práce, archivními materiály i rodovými kronikami. Výstavu doplňují krásné kresby církevní, šlechtické a městské heraldiky.

Zveme proto všechny příznivce genealogie a heraldiky na tuto výstavu a to:

duben – červen 2006

Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí

ThDr. Karla Farského 130, Vysoké nad Jizerou
otevřeno denně mimo pondělí 8.30 – 12 a 13 – 16 hodin

červenec – srpen 2006

Muzeum v Říčanech

Rýdlova 14, Říčany u Prahy
otevřeno Po – Pá 9 – 17 hod.,
soboty, neděle a svátky 13 – 17 hodin

Helena Voldánová

Jubileá členů v roce 2006

70 let

Blecha Zbyněk
Janeček Jan
Justl Jan
Koma Čeněk
Mareš Vladislav
Marková Marie
Pelzbauerová Věra
Piňos Jiří
Sykora Alfred
Šneider Bohumil
Šimíčková Hana
Trnavský František
Vaniček František

75 let

Andr Bohumil
Beneš František
Bezděk Rostislav
Čtvrtečka Antonín
Gigal Antonín
Havelková Jarmila
Hruška Jiří
Johanidesová Jana
Macková Hana
Müllerová Marie
Půža Jindřich
Rod František
Šimon Josef
Vymětal Miroslav

80 let

Bílý Miroslav
Bočková Marta
Černý Jaroslav
Gengela Oldřich
Hůla Jindřich
Lábler Ludvík
Náměstek Ladislav
Stein Evžen
Štrobachová Jiřina
Šubertová Vlasta

85 let

Gruber Boris
Hlava Jaroslav
Lešák Vlastimil
Mareš Jan
Schmidt Zdeněk
Sloup Bohuslav
Šolcová Ludmila
Turner Vladimír
Wretzlová Anna

90 let a více

Flídr Josef
Melichar Rudolf
Rychlý Vladimír
Smíšek František
Tichá Anna
Ullrich Oldřich
Věcovský Stanislav

Jubilantům přejeme dobré zdraví a ještě mnoho chuti do rodopisných bádání!

Jan Podhola

Dny otevřených dveří v kanceláři a knihovně ČGHSP v roce 2006

Sobota 11. března 2006

Sobota 13. května 2006

30 let České genealogické a heraldické společnosti
výstava
Poštovní muzeum
3. 3. - 28. 3. 1999

REPUBLIKA
ČESKÁ
Praha 1
6.3.1999

*Korespondenční lístek vydaný k 30. výročí založení České genealogické
a heraldické společnosti v Praze*

ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI

Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

Hrad Vysoký Chlumeč jsem v devadesátých letech minulého století navštívil několikrát, a to ne jen z důvodu, že se v podhradí nachází známý Lobkowiczký pivovar, můj nejoblíbenější, ale především ze zájmu o hrad samotný. Trávil jsem v jeho okolí každoročně letní prázdniny. V září roku 1998 jsme byli s mou přítelkyní posledními návštěvníky hradu, když se právě za námi zavřeli dveře, snad ne nadobro. Od té

doby je hrad veřejnosti nepřístupný, za to však neúnavně zvelebovaný a rekonstruovaný novým majitelem **Riprandem hrabětem Arco-Zinnebergem** ze starého šlechtického rodu původem z jižního Tyrolska.

„Podle lidové pověsti zvolily místo pro hradní stavení samy pekelné mocnosti. Práce na velkolepém díle byla započata původně na Skuhrovském vrchu, avšak čerti odtud každou noc neúnavně odnášeli na nynější místo vše, co dělníci přes den vystavěli. S těžkými břemeny démoni odpočívali na Drahách u Počepic. Na tuto skutečnost

poukazovalo lidové označení „Čertovo sedlo“. Stavitelé pekelníkům dlouho vzdorovat nevydrželi a podřídili se jejich vůli. Hrad tedy vyrostl na vrchu Chlumci.“

Hrad patrně vystavěl v druhé polovině 14. století **Purkhart Strnad z Janovic**, jeden z nejoblíbenějších dvořanů krále Václava IV. Později hrad krátce vlastnil **Ojír z Očedělic**, od něhož ho v roce 1474 koupila **Anna Švihovská z Riesenberka**, vdova po **Janu I. Popelu z Lobkowicz**, se svými třemi syny **Děpoldem, Václavem a Ladislavem**. Tak se dostalo vysokochlumecké panství, největší v kraji a jedno z největších v Čechách na dlouhá staletí do rukou mocného šlechtického rodu **Lobkowiczů**, za kterých se úspěšně rozrůstalo.

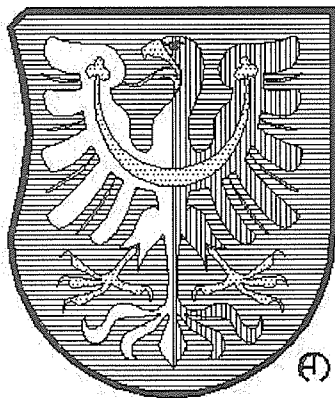
Hrad Vysoký Chlumeč zůstal za První republiky téměř opuštěn, ale **Lobkowiczové** ho i přesto opravovali a udržovali. Za protektorátu byl lobkowiczský majetek zabaven nacisty. V roce 1948 byl hrad Vysoký Chlumeč znárodněn a zestátněn. Za komunistické éry byl přesto postupně restaurován v letech 1963 až 1973.

V roce 1992 byl hrad navrácen knížatům z **Lobkowicz**. V roce 1998 se novým majitelem hradu stal **Riprand hrabě Arco-Zinneberg**, jehož chotí je **Maria Beatrice, roz. arcivévodkyně Rakouská**. Manželé **Arco-Zinnebergovi** jsou v kraji významnými mecenáši a stojí v čele Nadačního fondu Patronát Sedlčansko.

Bylo pro mne velice smutné a ze začátku i nepochopitelné, že právě nejvyšší doposud žijící ryze český šlechtický rod, jakým **Lobkowiczové** bezesporu jsou, hrad Vysoký Chlumeč prodali, když ho po tak dlouhá staletí vlastnili, ale naštěstí se právě **Arco-Zinnebergové** ukázali výtečnými vlastníky. Věřím, že jednou bude opět hrad Vysoký Chlumeč zpřístupněn v plné kráse veřejnosti.

Blasony:

Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

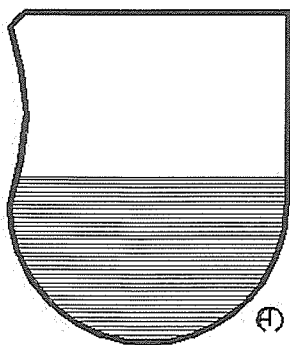

Purkhart Strnad z Janovic

1382

Purkhart Strnad z Janovic: *V modrém štítě stříbrno-červená polcená orlice se zlatou zbrojí a zlatým perisoniem.*

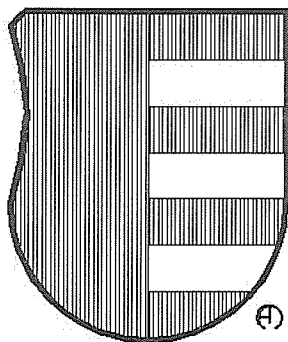
Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

Ojř z Očedělic
krátec v 15. století

Ojř z Očedělic: Štít stříbrno-modře dělen.

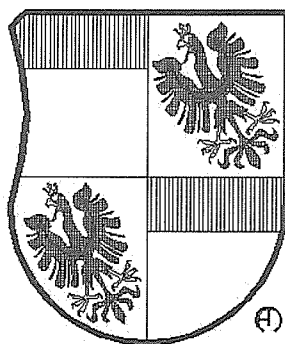
Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

Anna Švihovská z Riesenberka
vdova po Janu I. Popelcu z Lobkovic
1474

Anna Švihovská z Riesenberka: Štít polcený, levá polovina červená, v pravé červené polovině tři stříbrná břevna.

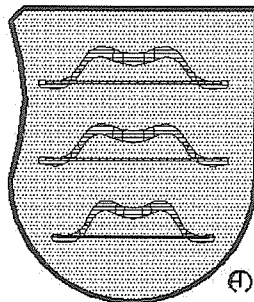
Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

Lobkoviczové
1474-1948 a 1992-1998

Lobkoviczové: Štít čtvrcený. 1. a 4. pole stříbrné s červenou hlavou, 2. a 3. pole stříbrné s černou kosmo postavenou orlicí se zlatou zbrojí a zlatým perisoniem.

Držitelé hradu Vysoký Chlumeč

Riplrand Arco-Zinneberg
. 1998 až doposud

Riplrand Arco-Zinneberg: Ve zlatém štítě tři modré luky nad sebou.

Poznámky a literatura:

Výstava Erby 2005 - kreslíři Čech, Moravy a Slezska

August Sedláček: Hrady, zámky a tvrze království Českého

www.vysoky-chlumez.cz

www.hrady.cz

www.drozd.info

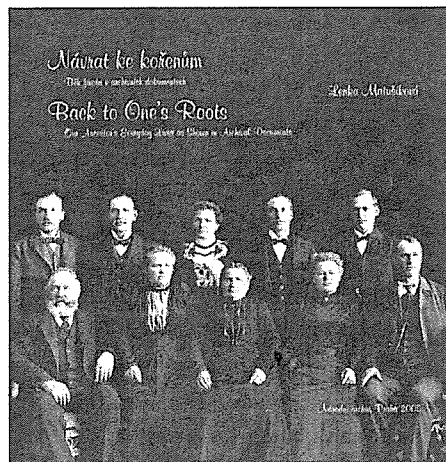
Arnošt Drozd

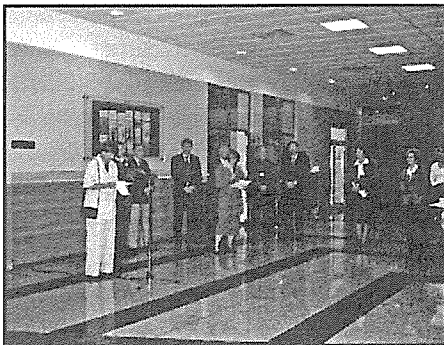
Čtyři genealogická zastavení v Národním archivu

Ve dnech 23. září – 6. listopadu 2005 bylo možné v budově Národního archivu v Praze na Chodovci navštívit výstavu s genealogickou tematikou nazvanou příhodně **Návrat ke kořenům. Běh života v archivních dokumentech – Back to One's Roots. Our Ancestor's Everyday Lives as Shown in Archival Documents**. Jak je možná již z názvu patrné, zejména z přítomnosti anglického ekvivalentu, podíleli se na této výstavě rovněž zahraniční partneři ze země, kde má genealogie značnou tradici, totiž Spojených států amerických. Členové Czechoslovak Genealogical Society International, St. Paul, Minnesota se podíleli na této výstavě nejen konzultačně a výběrem exponátů, společnost poskytla rovněž

nemalou finanční částku, která umožnila vydání reprezentativní doprovodné publikace s množstvím reprodukcí a zrcadlovým českým a anglickým textem.

Autorka výstavy, pracovnice Národního archivu dr. Lenka Matušíková, koncipovala výstavu jako čtyři zastavení, pohlížející na genealogii z různých úhlů. Národní archiv vyšel vstříc amatérským i profesionálním zájemcům o genealogii, která i u nás zažívá a pravděpodobně bude i nadále zažívat velkou popularitu. Archiváři se uvědomují, že genealogové tvoří velmi početnou skupinu badatelů, se kterou je dále třeba komunikovat. V letošním roce pak byla věnována tématu genealogie pozornost na celostátní archivní konferenci v Chrudimi (viz zpráva Tomáše Krůty v minulém čísle GHL), podzimní výstava je dalším krokem v tomto dialogu.

***Autorka Dr. Lenka Matusíková
při otevření výstavy 23. září 2005***

První zastavení ukázalo počátky zájmů o genealogii a její formování jako pomocné vědy historické. Návštěvník mohl vidět ukázky spisů Bartoloměje Paprockého z Hlohov, zejm. známý Diadochos (1602) nebo barevné vývodky předků chovank pražského Tereziánského ústavu šlechticů, které jsou součástí stejnojmenného fondu Národního archivu. Závěrem této části bylo upozorněno i na jisté zneužití genealogie v minulosti, zejm. při prokazování tzv. árijského původu. Páteří výstavy bylo zastavení druhé nazvané „Běh života v archivních dokumentech“. Autorka se pokusila shromáždit zajímavé prameny k jednotlivým fázím životního cyklu jednotlivce od narození až do smrti. Tato část umožnila využít nejen prameny obecně známé jako jsou matriky, ale i písemnosti uložené v osobních a rodinných archivech (osobní doklady, rodinné kroniky, modlitební knížky, vysvědčení, diplomy, vandrovní listy,

svatební oznámení, domovské listy, pasy, úmrtní listy a další). Návštěvník tak mohl obdivovat nezvyklou škálu různých typů pramenů shromážděných nejen z Národního archivu, ale i z některých oblastních a okresních archivů. Ve třetím zastavení bylo předáno slovo americkým krajanům, kteří vyprávěli osudy svých rodin bohatě dokladované rovněž písemnými materiály. Jedná se o rodiny, které se do USA vystěhovaly již ve druhé polovině 19. století, přesto si dosud zachovaly vztah ke staré vlasti. Prameny k dějinám rodiny Aksamitů z Koutu na Šumavě poskytl Gene Aksamit a David Pavelka zase písemnosti rodiny Pavelků z Koldína u Chocně. Zastavení závěrečné (čtvrté) se snažilo zasadit genealogická bádání do širších souvislostí, upozorňovalo na potřebu komplexní heuristiky při shromažďování jednotlivých zmínek o členech rodu a upozornilo na spolkovou i publikační aktivitu na tomto poli.

Při slavnostní vernisáži zazněly vedle slavnostních projevů ředitele Odboru archivní správy MV ČR Václava Babičky a ředitelky Národního archivu Evy Drašarové také dva obsáhlejší referáty. Lenka Matusíková představila prameny ke genealogickým bádáním v Národním archivu a Jiří Křesťan v příspěvku „Češi žijí všude“ informoval o spolupráci archivu se zahraničními krajany. Vernisáž proběhla v rámci tzv. Dne v archivu, kterého se vedle amerických krajanů zúčastnili i zástupci jednotlivých státních oblastních

archivů, kteří tak mohli reagovat na konkrétní badatelské dotazy. Součástí Dne v archivu byla i prezentace jednotlivých genealogických společností, které využily Klub pro českou heraldiku a genealogii, Moravská genealogická a heraldická společnost a Heraldická společnost v Praze. K výstavě byl vydán doprovodný katalog připravený Lenkou Matušikovou, který je k dispozici i po skončení výstavy v Národním archivu.

Jan Kahuda

Nové příběhy rodu Dyků

V roce 1934 se Obchodní a živnostenská komora v Praze pokusila zmapovat a soustředit veškeré údaje o původu československých výtvarníků, hudebních skladatelů a spisovatelů, vzešlých z mlynářského prostředí. Zvolené téma před sedmdesáti lety otevřela brožurka „Josef Mánes a jeho rod“, vydaná Kruhem pro pěstování dějin umění. Slibný projekt autora výše zmíněné práce – profesora dějin umění Dr. Karla Chytila (1857–1934), však záhy ustoupil do ekonomického stínu, skomíral a odešel ještě téhož roku nenaplněn, spolu s úmrtím svého iniciátora.

Vlastní rodové historii s podivuhodnou návazností právě na fenomén

mlynářského povolání se dnes věnuje PhDr. Michal Flegl. Kromě článků a statí zaměřených na dějiny osídlení, vývoj krajiny (Praha a okolí, Hořovicko) a památkovou péči, také pravidelně publikuje od r. 2004 v časopisu Rodopisná revue zajímavé výsledky svého výzkumu archivních pramenů k rodu Dyků. Zde zaznamenávám jejich stručný přehled:

1. Z dějin mlynářského rodu Dyků – úvodní pojednání o nejstarší linii pocházející z Podhradského mlýna v Nestrašovicích na panství Tochovice (RR 3/2004, s. 16–18).

2. Rod mlynářů Dyků na Plzeňsku – druhá část studie vypráví o pokrevní linii Dyků a Haidlmaierů (1804–1985) spjaté s mlýny na panství Plasy od roku 1777. Rodopisná tabulka, fotogalerie. Z této rodové větve pocházel i zakladatel Městského muzea ve Strakonících Jan Dyk (1860–1926), autor řady historicko-vlastivědných prací z Hořovicka i Strakonicka a mj. též genealogie rytířů Gryspků z Gryspachu. Článek provází fotografie a kresby z rodinného archivu (RR 4/2004, s. 1–3).

3. Mlynářské rody Kieswetterů a Dyků – třetí pokračování genealogie je věnováno osudům potomků z mlýna na Bělském potoce u vsi Krašovic na severním Plzeňsku, rozrod „pana otce“ Jana Kieswettera (1845–1890) a jeho ženy Marie roz. Dykové (1844–1912), (RR 1/2005, s. 7–9).

4. **Děti z Břízského mlýna** – čtvrtý díl připomíná životní příběhy dalších šesti Dyků z kolébky mlýna v Němecské Bříze a provází jej rovněž bohatá fotodokumentace z autorova rodinného alba (RR 2/2005, s. 14–16).

5. **Rod Dyků – z mlynářů lesníky** – pátá kapitola o šumavské linii Dyků z Nemilkova u Velhartic, později nazývané rodová větev třemošenská. Vzešlo z ní několik absolventů vyšších lesnických ústavů. V generaci lesníků jsou tu představeny zejména pestré životní osudy Vojtěcha Dyka (1843–1920), nadlesního na hořovickém panství ve službách knížete Morice z Hanau (RR 4/2005, s. 24–25).

Nad rukopisem a ilustracemi k pátemu dílu o zelené krvi v dykovské dynastii jsme se s rodilým Pražanem Dr. Fleglem sešli v příjemné a pohodové atmosféře fakulní kavárny: *„O historii rodu Dyků píší s velkou chutí a také jako splátku na určitý dluh. Celý svůj život jsem totiž obklopen dykovskou tradicí, někdy poněkud romanticky nadnesenou. Probíral jsem se záznamy ústních podání i přepisy a výpisy z archivních pramenů, provedenými mým pradědečkem Janem Dykem. Snažím se o kritický pohled, což se samozřejmě od příslušníka rodu, který je zároveň „cechovním“ historikem, jistě očekává. Řadu údajů jsem revidoval, opravil či doplnil, abych se tak pokusil původ rodu a jeho dějiny přiblížit reálnému základu...“* dodává

skromně a s úsměvem autor, vědecký pracovník Národního zemědělského muzea a profesor na katedře církevních dějin Evangelické teologické fakulty UK v Praze. Šestou část svého literárně-genealogického putování po stopách rodu Dyků právě připravuje pro jarní vydání v osmém ročníku časopisu Rodopisná revue 2006.

Miloslav Trnka

Nový pomocník rodopisců při hledání legionářů a vojáků padlých ve 2. světové válce

Při toulkách naší zemí vidíme ve městech i na vesnicích časem již zašlé pomníčky, připomínající jejich obyvatele, kteří se nevrátili z 1. světové války a jejichž hroby jsou roztroušeny v různých koutech Evropy. Tyto pomníčky většinou míváme s vědomím, že se jedná o lokální historickou záležitost. Citlivějšího pozorovatele ale jistě překvapí velká četnost těchto památníků, které se nalézají ve většině měst, městeček i na návsích obcí nebo na místních hřbitovech. Je to dáno tím, že události 1. světové války svým rozsahem významným způsobem ovlivnily život obyvatel celého tehdejšího

Rakousko-Uherska. Skoro každý rodopisec při své badatelské činnosti narazí na větší či menší účast svých předků v 1.světové válce, z nichž se ale bohužel dosti značná část už nikdy nevrátila domů.

Tato světová válka, kromě masovosti zúčastněných vojsk a zejména počtu obětí, se zapsala do naší historie také skutečností, že na některých frontách války stáli proti sobě příslušníci některých národů Rakousko-Uherska, jako protivníci. Jednalo se o střetnutí, ve kterých bojovali příslušníci rakousko-uherských jednotek proti nově vzniklým jednotkám československých legií v zahraničí. Tato anomálie byla příznačná především pro italskou frontu.

Čs. legionáři ve Francii, Rusku a Itálii přispěli svým nemalým podílem k rozpadu Rakousko-Uherska a ke zformování samostatného československého státu. Jen velmi krátkou dobu byl tento jejich vklad pro samostatnost našich národů uznáván a ceněn. Již brzy se totiž začaly nad osudem našeho mladého státu stahovat mračna dalšího světového požáru. Je logické, že převážná většina těchto bývalých legionářů se zapojila do obrany naší státnosti a to v různé podobě. Historické události té doby vypovídají a potvrzují, že nemalá část příslušníků právě čs.legií se stala prvními oběťmi dalšího vývoje u nás.

Ale ani po ukončení 2. světové války se význam prvního odboje našich

národů nevrátil do potřebného zorného pole historiků, ani do výraznějšího povědomí občanů a nebyl odpovídajícím způsobem nejen ceněn, ale bohužel ani připomínán. Bylo to dáno jednak větší aktuálností novějších událostí, spojených s ukončením světové války a také politickými vizemi, které po 2. světové válce ovládly a rozdělily světové dění. V této situaci již nezbyl prostor a ani nebyl politický zájem připomínat toto starší období našich národních dějin.

Po politických změnách u nás koncem roku 1989 se v první fázi projeví snahy připomenout si historický význam prvního odboje pro vznik samostatného státu, ale následný rozpad Československa již opět odvrátil pozornost od tohoto období. Přispěl k tomu i neúprosný čas, který poslední žijící přímé účastníky tehdejších událostí nemilosrdně povolal na věčnost. Skutečností je, že dnešní mladá, střední, ale i starší generace se v tomto období naší historie již orientují málo a povrchně. Pouze jedinci, kteří se zajímají o rodopis a jejichž předkové se účastnili prvního odboje, pátrají po tehdejších historických souvislostech a po informacích o svých příbuzných.

Je proto povzbuzujícím činem Vojenského ústředního archivu v Praze, že na své webové stránce www.army.cz/acr/vuapraha/ umístil v nedávné době (17. října 2005) vyhledávač databáze příslušníků čs. legií z 1. světové války, který umožňuje

rodopiscům si ověřit příslušnost ro-
dinných příslušníků k čs. legiím ve
Francii, Rusku a Itálii. Vedle této da-
tabáze legionářů je na stejné webové
stránce umístěna také databáze padlých
příslušníků čs. vojenských jednotek za
2. světové války.

Vojenský historický archiv po jistě
velmi náročné mravenčí práci v období
let 1997–2004 vytvořil obě tyto da-
tabáze a nabídl tak rodopiscům velmi
potřebného pomocníka. Je jen otázkou
času, aby obě tyto databáze posloužily
široké veřejnosti a prokázaly svoji
účelnost. K tomu by měla přispět
i tato drobná informace pro členy naší
ČGHS v Praze.

Alois Karel Stara

Výstava „Erby 2005 - heraldičtí kreslíři Čech, Moravy a Slezska“

Klub pro českou heraldiku a gene-
alogii ve spolupráci s Útvarem rozvoje
hl. m. Prahy pořádal v tzv. Konírně
Martinického paláce na Hradčanském
náměstí v Praze ve dnech 23. září –
15. října 2005 výstavu heraldic-
kých prací s názvem **ERBY 2005 –
HERALDIČTÍ KRESLÍŘI ČECH,
MORAVY A SLEZSKA.**

*Klub pro českou heraldiku a genealogii
pod záštitou Útvoru rozvoje hlavního města Prahy
Vás srdečně zve ve čtvrtek*

22. září 2005 v 17 hodin
na zahájení výstavy

erby 2005

heraldičtí kreslíři Čech, Moravy a Slezska

*Výstava se koná v Konírně Martinického paláce, Hradčanské náměstí 8, Praha 1,
ve dnech 23.9. – 15.10. 2005
Otevřeno denně mimo pondělí od 10.00 do 18.00 hodin*

Otevřeno bylo denně (mimo pon-
dělí) od 10⁰⁰ do 18⁰⁰ hodin. Vstup byl
volný. Jednalo se o největší heraldic-
kou výstavu nejen v éře samostatné
České republiky, ale i po Listopadu
1989. Většina panelů byla panelů au-
torských. Zde si každý ze sedmnácti
autorů určil sám, co chce vystavit.
Některé panely byly monotematické.
Pan Jiří Louda například poslal 38
svých děl na téma členové Podvazko-
vého řádu. Pan Petr Tybitancl vystavil
erby majitelů vlašimského panství.
Pan Jaromír Olšovský-Laboutka nás
vedl do světa labutí. Další tematické
panely byly tyto: Erby velikánů čes-
ké heraldiky; Neobvyklé erby české
heraldiky (zde byly kresby převzaté
z Vídeňského rukopisu 8330 a z fon-
du Salbuch); Erby nedávno objevené
(erby které ještě nebyly v heraldické
literatuře popsány nebo byly popsány
nedávno a kterým pomohl na světlo
A. F. Malinovský) nebo Znaky a erby
našich současných heraldiků. Bližší
informace naleznete zde:

www.heraldica.cz

Arnošt Drozd

Vzácné publikace z Vysočiny

Tento příspěvek je věnován třem, nyní již málo dostupným knihám, kde genealog najde mnoho zajímavých informací a může si doplnit údaje z matrik i další poklady získané z běžně dostupných pramenů.

Průvodce Krucemburkem

Pravou pokladnicí je zejména „Průvodce Krucemburkem s rodinnými kronikami“, který sestavil Josef Kynčl, bývalý učitel v tomto starobylém malebném městečku na Vysočině. Kniha má 328 stran a je věnována především podrobnému popisu dějinného vývoje zdejšího obyvatelstva od konce 17. století do doby před první světovou válkou. Krucemburk byl založen před rokem 1250 křižáckými rytíři německého řádu, po nichž dostal i jméno. Získali tu od Jana z Polné prales Slubický ležící mezi řekou Doubravkou a potůčkem Slubicí. Městečko nedaleko Chotěboře je dostupné jen po okresních silnicích. Do poloviny 19. století se zde v okolí dobývala a zpracovávala železná ruda, nalézáme zde i tkalce a především zemědělce, pěstoval se zde ječmen, oves, len a brambory. Lesů oproti časům po 30 leté válce značně ubylo „díky“ výrobě železa, která vzhledem k málo vydatným ložiskům a značné spotřebě dřeva brzy zanikla.

Učitel Kynčl vychází zejména z místních kronik: Kniha pamětí městečka Krucemburk založená 1727“, „Liber memorabilium Krusburkensis, Anno 1835“, „Listiny obecního archivu uložené v obecním domě č. 13“, využívá i spisku „Urbarz při statku Kruczenburgským z r. 1677–79“. V mnohém mu posloužily i knihy Dr. Frant. Půži: „Kronika přibyslavská“ a „Poddanství lidu na panství polensko-přibyslavském“.

Historie zdejšího velkostatku městečka Krucemburk je zde dále rozvedena a doplňuje údaje Augusta Sedláčka: „Hrady, zámky a tvrze v království Českém“, díl I., str. 170. Zvláštní pozornost je tu věnována rodu Střelů z Rokyc, kteří drželi panství až do pol. 17. století. V roce 1677 a stává majitelem kníže Ferd. Dietrichštejn a Krucemburk spadá pod panství Polná.

V knize nalezneme přehled zdejších farářů od r. 1369 až do roku 1902. Podobně je zde uveden i výčet učitelů od 17. století. Popisná čísla domů vzniklých v různých dobách zde překračují číslo 200 a přitom je zachycen sled vlastníků od prvních držitelů, často již od 17. století. Je zde také řada dalších informací o tom jak a kdy vlastník domek či hospodářství nabyl a komu jej poté předal, zaznamenána jsou i data úmrtí držitelů, různé podrobnosti o rodinách i stavu sledovaných usedlostí. Pro přehled budiž zde uvedena jména rodin nejvíce zastoupených, kde informace o jejich osudech mohou posloužit zájemcům z řad badatelů:

Běloušek, Daněk, Daniel, Dočekal, Dymáček, Janáček, Kasal, Kohl, Křesťan, Losenický, Musil, Pátek, Skřivan, Sláma, Špinar, Zrzavý, Zvolánek.

Nejvíce se vyskytuje jméno Zrzavý – více než čtyřicetkrát (též jsou tu předkové malíře Jana Zrzavého).

Průvodce Krucemburkem s rodiinnými kronikami. Vyšlo nákladem spořitelního a záložního spolku v Krucemburku. Krucemburk 1918.

Kronika přibyslavská

Kroniku přibyslavskou sestavil MUDr. František Půža a kniha vyšla v Přibyslavi roku 1914. Jedná se o historický přehled událostí počínaje 13. stoletím v Přibyslavi a okolí zahrnujícím zejména oblast bývalého panství polensko-přibyslavského v kraji čáslavském.

První část kroniky je věnována vzniku města Přibyslavi a rovněž vzniku a rozkvětu rodu Ronovců s erbem se dvěma skříženými ostrvemi, kteří se zde objevují v polovici 13. století, počínaje Smilem sídlem na Lichnici u Čáslavi a který se začal psát z Lichtenburka. Hejtmanem čáslavského kraje se stal okolo r. 1420. Po jeho smrti si jeho bratr Častolov (Čeněk) ponechal Přibyslav a Ronov, čtyři synové Smilovi Jindřich (Hynek), Smil, Oldřich a Rajmund užívali ostatní části rozsáhlého panství. Pánové tohoto rodu se ve válkách husitských přiklonili ke

straně katolické a vymizeli z dějin tohoto kraje okolo roku 1430.

Zde uvedený přehled majitelů panství přibyslavského a ronovského (jeden z názvů panství) vykazuje 46 držitelů panství počínaje Slavníkovci v r. 996 a konče posledním majitelem – Eduardina kněžna Khevenhüller - Metschová a hraběnka Klotilda Festetitsová. Z držitelů panství polensko-přibyslavského (někdy je uváděno jen jako panství Polná) je nejvýznamnější rod Dietrichštejnů, kteří zakoupili panství v r. 1623 po konfiskaci majetku Rudolfa Žejdlice ze Šenfeldu.

Uvádí se zde též i seznam vedoucích správních úředníků figurujících v listinných památkách nebo purkrechtních knihách přibyslavských až do r. 1848.

Zajímavým dokladem je přehled majitelů domů v Přibyslavi datovaný k r. 1713, jejich způsob obživy a roční příjmy. Číslování domů je dle fasce. Podobný seznam je k r. 1771 s uvedením platebních povinností každého majitele. Pro rok 1848 se uvádí usedlosti již s novými čísly. Významným dokladem je přehled majitelů domů v Přibyslavi dle revisitace v r. 1675 s porovnáním s původními majiteli v r. 1654. Jsou rovněž uvedena čísla domů přidělená v r. 1771 a výměra půdy jednotlivých vlastníků. K tomu je dále připojen i výčet obcí náležejících k Přibyslavi, kde jsou zachyceni majitelé usedlostí i pro r. 1675 v obcích:

Šicendorf, Šachotín, Hřiště, Malá Losenice, Poříč, Šumfeld, Borová,

Dobrá, Modlíkov, Velká Losenice, Pořešín, Nové Dvory.

V kronice je řada dalších oddílů týkajících se školství, náboženství, hornictví, cechy aj.

František Půža, Kronika příbyslavská. Vytiskl Fr. Riedl v Německém Brodě. Příbyslav 1914.

Cesta Liběcká

Knihu o jedné ze starých zemských cest napsali František Horák a Emil Chramosta.

V nejstarších dobách českého státu odděloval Moravu od Čech rozsáhlý hvozď (prý řečený Bor). Spojení mezi sousedními zeměmi bylo možné jen tzv. zemskými stezkami. V té době byly jen úzké pro pěší, jezdce a soumary. Místy byly zprůchodněny různým způsobem a sloužily jako cesty veřejné, obchodní a vojenské. Přes hranice českomoravské vedlo několik takových cest, jmenujme především cestu liběckou, zvanou podle osady Libice na Chotěbořsku. Na ní se překračovala hranice blízko města Žďáru. Odtud sledovala údolí řeky Doubravky (Doubravy) a vedla k osadě Libice, dřív zvané též Ljubjac, Libic.

Stežka Libická zanikala, jakmile se v Posázaví začala usilovněji těžit stříbrná ruda v okolí Německého Brodu, který se stal střediskem obchodu. Původní strážci hranic měli různé výhody poskytnuté správci kraje a později se

jejich skromné osady měnily v tvrze a hrady.

Předností této publikace je rozsáhlý přehled tvrzí lemujících tuto starou zemskou stezku a autoři shromáždili mnoho údajů týkajících se období vzniku a rozvoje tvrzí, výčtu majitelů v různých dobách i zániku tvrzí. Vycházejí z pramenů uveřejňovaných v různých časopisech i knihách nyní již málo dostupných.

František Horák a Emil Chramosta, Cesta Liběcká v dějinných proměnách se stezkami vedlejšími a strážnicemi. Knihu vydalo nakladatelství Otakar Janáček. 219 stran. Praha 1923

Zbyněk Hauser

Zatoulaný výuční list Martina Harta

Originál listiny zhotovené v jihočeských Lhenicích roku 1655 pro mladého krejčího Harta je evidován v největší historicko-topografické sbírce Čech, Moravy a Slezska, kterou opatruje Archiv Národního muzea v Praze. Dnes už nezjistíme, kdo ten vzácný list muzeu daroval a jak dlouho už vlastně odpočívá mezi ostatními 45 000 dokumenty, protože se počátek celé sbírky snoubí se samotným založením Národního muzea na prahu

19. století. Jedna věc je ale jistá. Další ze lhenických rodových historií může být dnes doplněna aspoň o ukázkou obdobného záhlaví výučního listu starého 350 let, jehož celý text zní:

My cechmistrři a mistrři řemesla poctivého krejčovského z městyse Lhenic známo činíme tímto listem otevřeným, kdežkoliv čten, nebo čtán či slyšán bude, a vzlášť kdežby toho potřeba nařizovala, že jest před nás do plného cechu našeho krejčovského Matěj Hart, spoluradni a soused náš, s Martinem, synem svým vlastním předstoupil, žádajíc nás šetrně, abychom Martinovi synu jeho list od řemesla o jeho pořádném, řemeslu našemu krejčovskému učení i vyučení, pod pečeti naší cechovní vydali.

Než nemoha slušně jeho žádosti oslyšeti tak činíme, a tímto svým listem otevřeným dosvědčujeme, že vejš jmenovaný Martin Hart jest se při Řádu našem cechovním poctivému řemeslu krejčovskému u Adama Nováka, spolusouseda a mistra našeho cechovního řádně a poctivě učil a vyučil, jemu věren a poslušen byl, i cechu co povinen byl to vše vypravil, a nic takového cožby k újmě poctivosti jeho býti mohlo,

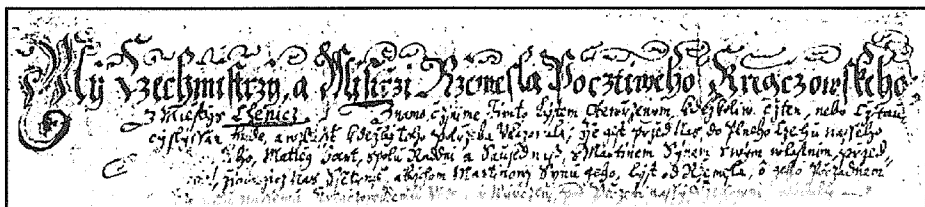
po sobě nezůstavil, nýbrž až co mezi námi byl vždycy věrně a poctivě, jakž na dobrého poctivého náleží se jest choval.

Takže o něm nevíme co jiného pověditi, než všecko chvalitebné a dobré a protož k Vám se za něho přimlouváme, kdež by se byl vejš jmenovaný Martin Hart usadil a řemeslo provozovati chtěl, že jeho mezi sebe laskavě přijíti a dílem fedrovati ráčíte, pro jeho dobré chování.

Pro lepší toho důvěření, že tomu tak nejináče jest, s čistým naším svědomím pečť naší cechovní rozkázali jsme k tomuto listu otevřenému přitlačiti. Čehož datum ve městysi Lhenicích, dne 22. Januarii Léta Páně 1655.

Krejčovina je řemeslo, které se u nás specializovalo ve čtrnáctém století, kdy už se krejčí přísně vymezovali vůči vetešníkům, tj. těm, kteří opravovali staré šaty. Krejčí se tenkrát také dělili např. na kalhotníky, kabátníky, nebo pláštíky. V cechovním znaku měli rozevřené nůžky. List Martina Harta je o celé století mladší, než krejčovský cech, doložený ve Lhenicích roku 1552, v době Viléma z Rožmberka.

Miloslav Trnka

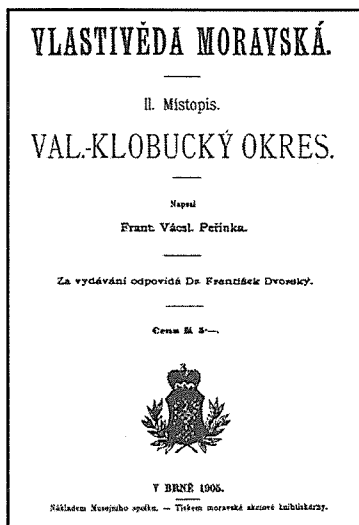
Staré rody z bývalého valašskoklobuckého okresu

Staré rody z valašskokloboucka uvádí František Václav Peřinka ve své knize Vlastivěda moravská. Valašsko – Klobucký okres., která vyšla v Brně roku 1905. Fotoreprint jeho vlastivědného díla vyšel po 100 letech v roce 2005. V okrese valašskoklobuckém žilo v roce 1900 ve 4 631 domech 27 705 lidí.

Autor František Václav Peřinka se narodil 26. února 1878 v chudé hrnčířské rodině na samotě Koráb u Žerotic na Znojemsku. Vlastivědný pracovník F. V. Peřinka chtěl být učitelem, ale pro špatný sluch nebyl na kroměřížský

učitelský ústav přijat. Začal studovat ve Znojmě, potom přešel na gymnázium do Třebíče. Zájem o minulost jej přivedla do Prahy na univerzitu, kde navštěvoval národopisné přednášky profesora Čenka Zíbrta. Pro nedostatek peněz musel studia ukončit a vrátil se zpět do rodného kraje. Začal pracovat jako lékárenský učeň a později si našel místo na berním úřadě ve Znojmě. Ale o historii se zajímal dál. Přednášel v českých spolcích, psal do novin. Pro svůj národní postoj býval často přezdívan z místa na místo. V r. 1899 odchází pracovat na berní úřad do Valašských Klobouk a později do dalších moravských měst. V r. 1906 se dostal do Kroměříže, kde působil osm let, do roku 1914. První světovou válku prožil v Brně. Po jejím skončení odešel na Slovensko, kde strávil dvacet let (Ružomberk, Bratislava). Odtud musel, ale v r. 1939 utéci před Maďary a usadil se natrvalo v Kroměříži. V tomto městě 14. září 1949 zemřel a byl pohřben.

První články publikoval v r. 1899, kdy mu bylo 21 let. Svůj historický zájem zaměřil do oblastí, kde pracoval jako berní úředník. Valašské Klobouky – Okresní monografie valašskokloboucký okres (1905). Slovensko – Veselé putovanie po Slovensku (1934). Kroměříž – Dějiny města Kroměříže. Práce čítá 4 112 stran, málokteré naše město má tak důkladně zpracované dějiny. Znojmo – Vlastivěda moravská, která má tři části – Jaroslavický okres (1905), Vranovský okres (1906),

Znojemský okres (1924). Zachycuje v ní dějiny města Znojma a okolních obcí od prvopočátku do druhé poloviny 18. století. Publikoval v časopisech a sbornících: Časopis muzea moravského, Sborník historického kroužku, Od Horácka k Podjíví (1924–1938), Selský archiv, Prúdy, Slovenský deník aj. Jeho rozsáhlá písemná pozůstalost je uložena v archivu v Kroměříži se sídlem v Holešově.

Staré rody valašskoklobuckého okresu:

Valašské Klobouky: přes sto let na gruntech Bureš čp. 96, Vaňatka čp. 49, Boženek čp. 110, Gessner čp. 367 (rodina přistěhovalá r. 1792), Šerý

Bilnice: rody přes 100 let na gruntech (od r. 1776) – Babulíkův čp. 104, Mackův čp. 105, Mackův čp. 110, Lysáčkův čp. 7, Surého čp. 61, Hořákův čp. 67, Šánkův čp. 20, Bačův čp. 23, Vančurův čp. 24, Gajdošíkův čp. 52, Prokopův čp. 88, Červenkův čp. 109, Miklasův čp. 41

Bohuslavice: přes sto let jsou na rodných gruntech Šmotkové na č. 12, Bařinkové čp. 24, Smolíkové čp. 26

Brumov: otištěn rozrod Říčanských usazených na Moravě (krátce vlastnili hrad Brumov)

Cichov: Rod Bělaškův přes sto let na gruntě čp. 14

Divnice: rody přes 100 let na gruntech – Mikeskův čp. 45, Bartochův čp. 66, Garajův čp. 43, Strážnického čp. 26, Častulův čp. 5, Strnkův čp. 41, Myná-

říkův čp. 56 a Pavlíkův čp. 63

Drnovice: přes sto let bydlí na gruntech více rodů, protože hledí si občané rodný dědičně zachovati

Haluzice: neuvédeno

Hrádek: rody přes sto let na gruntě - Latinák, Ocelík, Vrba, Goňa, Mudrák, Šmíd, Ševčík

Jestřebí: rody přes sto let na gruntech – Šuráňův, Hýblův (oba rody velmi rozvětvené), Šeligův (čp. 13), Bařinkův (čp. 31)

Křekov: Nedavaškův rod přes sto let na gruntě

Lačnov: rody přes sto let na gruntech – Janáčův čp. 11, Trčkové čp. 24 a čp. 69, Slovákův čp. 36

Lhota Nedašova: neuvédeno

Lhotka Vlachovská: rody přes sto let na gruntech – Fojtů čp. 3, Mana čp. 27, Kohoutek čp. 8, Surovec čp. 29, Mikulčík čp. 38, Gajdošík čp. 41, Dula čp. 46, Častulík čp. 49

Lhoty Frantovy: rody přes sto let na gruntech - Brlicův, Trochtův, Jančářův, Sůkupův, Sáblickův, Matůšův, Zimkův, Ondrušův, a j.

Lideč Horní: rody přes sto let na usedlostech jsou pouze Seidlův na hospodě a Slovákův na mlýně

Lidečko: Františákové čp. 18, Bučkové čp. 13, Brhlové čp. 49

Lipina: Manův, Ovesného, Talčíkův, Trčkův, Drgův, Strnadův, Ptáčkův

Lipová: přes sto let na gruntě je rod Daničkův

Mirošov: Kubáček čp. 13, Chladnuch čp. 14, Trčka, Šuráň, Křesálek čp. 6

Mladotice: neuvédeno

Návojna: Šenkeříkův, Řehákův, Trochtův, Ptáčkův, Vaňkův, Surého, Valčíkův
Nedašov: rody přes sto let na gruntech - Holba čp.19, Švach čp. 20, Novák čp. 45, Cícha čp. 33, Šuráň čp. 14, Matúšů čp. 69, Fojtík čp. 104, Surý čp. 9, Búbela čp. 103

Nevšová: Žák čp. 3, Fojtík čp. 9, V Nevšové jest mnoho rodin přistěhovaných z německých vsí okolo Oder ve Slezsku.

Popov: neuvedeno

Poteč: rody přes sto let na gruntech - Hořák čp. 40 a čp. 46, Mana čp. 7, Mašař čp. 37, Bělaja čp. 63, Barcuch čp. 2, Tichý čp. 27 a čp. 58, Cachel čp. 29, Krahulík čp. 20, Sukup čp. 59, Ptáček čp. 52, Hrubčík čp. 24, Juřica čp. 72

Příkazy: rody přes sto let na gruntech - Vítek, Janošík, Daňa, Strnad

Pulčiny: neuvedeno

Senice: rody přes sto let na gruntech - Rumánek čp. 100 a čp. 101, Laloch čp. 108, Řepa čp. 3 a čp. 8, Surový čp. 125, Haspala čp. 103, Surovec čp. 37

Sv. Sidonie: neuvedeno

Slavičín: rody přes sto let na gruntech - Vozákův, Konečnickův, Krmenčíkův, Hromádkův, Orlíčkův, Frajtův, Strážnického, Raškův, Rokytův, Elefantův, Málkův, Valentův, Jurkův, Janečkův, Domorádův, Malaníkův, Studénkův, Malíkův

Smolina: rody přes sto let na gruntech - Mikulčík čp. 4 a čp. 12, Trehalík čp. 18, Jahoda čp. 18

Střelná: rodiny přes sto let na gruntech - Dorňákova, Františákova, Krajčova, Liškova, Lipinských, Matochova, Mar-

šálíkova, Mužíkovských, Pěsničáková, Poláchova, Sivkova, Pohůnkova

Sv. Štěpán: neuvedeno

Štítná: rody přes sto let na gruntech - Struhařův, Holbův, Bařinkův, Černíčkův, Tománkův

Študlov: rody přes sto let na gruntech - Fojtík č. 33, Ptáček č. 20, Strnad č. 5 a 45, Lukáš č. 1 a č. 2, Josefčák č. 23, Řehák č. 56, Maček č.11, Výpušťák č. 16, Vašička č. 39, Zimek č. 44

Vlachovice: rody přes sto let na gruntech - Strážnický, Čech, Kulíšek, Kovářík, Míča, Doruška, Drga, Fojtů, Janků, Polášek, Šánek, Častulík, Novosád, Plšek, Žolek

Vrbětice: rody přes sto let na gruntech - Bílka, Vaňatka, Zámečník, Švehlák, Kříž, Šudrla, Vrátník, Šimonů a Petula

Vysoképole: rody přes sto let na gruntech - Machů, Barcuch, Mozgva, Zvonek, Bůl, Jakúbek, Janků, Kúdela, Zámečník, Šimoník, Trčka, Bulíček, Belha, Čureček

František Václav Peřinka, Vlastivěda moravská. Valašsko-Klobucký okres. Brno 1905.

Martin Slaboch

Příručka praktické genealogie s podtitulem *Jak sestavit rodokmen* přibližuje zájemcům jak sestavit rodokmen. Kniha je rozčleněna do 5 kapitol: 1. Rodopis,

2. Příbuzenství, 3. Písmo, 4. Rodopisný výzkum, 5. Archivy. Na konec jsou zařazeny přílohy, především starých písem a jejich současného přepisu. Druhé vydání Příručky praktické genealogie je pouze revidováno podle nového znění zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů č. 499/2004 sb., který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005.

Marie Marečková, *Příručka praktické genealogie. Jak sestavit rodokmen. Praha – Litomyšl 2005. ISBN 80-7185-769-6, vázaná vazba, 120x165 mm, 200 stran, Druhé vydání, revidované dle aktuálního znění zákona o archivnictví, 199 Kč*

Martin Slaboch

Autorka příručky prof. PhDr. Marie Marečková, DrSc. (nar. 1942) působí na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Kromě pomocných věd historických (jmenovitě genealogie) a historie výuky dějepisu se zabývá především sociálními a ekonomickými aspekty středoevropského vývoje raného novověku.

Loň oni ještě dvouměsíčník v poklidném tempu – letos revue s bleskovým tahem na branku soupeře – čtenáře, měsíc co měsíc. To je časopis *Dějiny a současnost*. Sotva dostudujete padesát vydatných stránek říjnového čísla, valí se listopadové vydání. Hlavním tématem je tu SLAVKOV 1805 (s. 30–50) s články a esejemi Konec jedné epochy - Slavkov a střední Evropa v roce 1805 (autor Dušan Uhlíř), Stalo se u Slavkova 2. prosince 1805 (Jiří Fidler), Francouzský Herkules u Slavkova – Napoleon Bonaparte ve výtvarném umění (Dobruška Olšáková).

Historická zamyšlení k výročí bitvy závěrem podtrhuje a české paradoxy ve skvělém nadhledu sečítá Pavel Bělina ve stati Slavné porážky, hanebná vítězství – O vztahu novodobého českého národa k válečné minulosti. (*Darmo krev ta drahá česká vylila se potokem, darmo bratři české vlasti, darmo hnali útokem...*) V listopadovém čísle samozřejmě nechybí žádná z obvyklých

rubrik: Aktuality – zprávy – glosy, Výstavy, Zapadlí vlastenci - internet, Památky, Nové knihy.

V té poslední jmenované je mj. anotována publikace Dějiny správy v českých zemích – od počátků českého státu po současnost (autoři Jan Janák, Zdeňka Hledíková, Jan Dobeš), vydalo Nakladatelství Lidové noviny, váz., 580 stran, barevný mapový atlas, cena 795 Kč. V minulém čísle také redakce upozornila na texty z pozůstalosti badatele Viktora Palivce, někdejšího člena ČGHSP, vydané pod názvem Staropražské lékařské památky (Libri, 176 stran, 245 Kč).

Miloslav Trnka

V knížce autor Vladimír Svoboda na základě svých mnohaletých zkušeností přibližuje sestavování rodokmenu. Kniha není členěna klasicky na kapitoly, ale je sepsána tak, aby se musela přečíst celá. Předkládá velké množství praktických rad začínajícím rodopiscům.

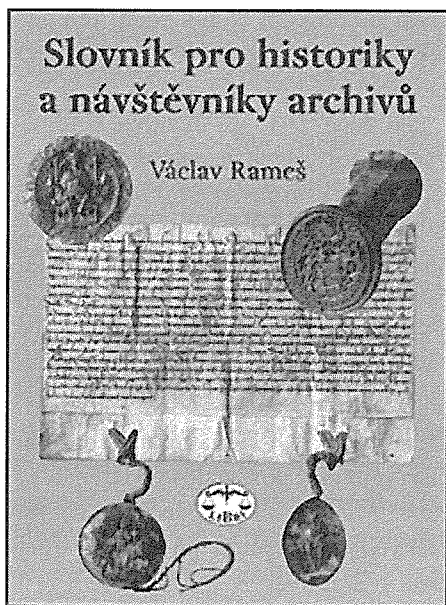
Vladimír Svoboda. Minimum o rodokmenu. Vydání. 1. Praha: Olympia, 1998. 78 s. ISBN 80-7033-549-1.

Martin Slaboch

Na našem knižním trhu se objevila důležitá příručka, která se jistě stane úspěšnou pomůckou řady badatelů sloužící nejen jako „vstupenka“ do archivních badatelen, ale i jako zdroj pro rychlé a snadné získání řady důležitých informací, které jsou podány přehledně a srozumitelně. Osvědčený autor, kterým je ředitel Státního oblastního archivu v Třeboni Václav Rameš, zařadil do slovníku více než 3.000 hesel z oboru pomocných věd historických, dějin správy, archivnictví, dějin práva, nauky o pramenech, historiografie, českých dějin i literární historie. Proklamovaným cílem je poskytnout informace zejména začínajícím badatelům. Jednotlivá hesla jsou formulována velice přehledně a srozumitelně. Vedle naprosto konkrétních definic různých termínů (pro oblast

diplomatiky, chronologie a paleografie jdoucích do značných podrobností a specialit) nalezneme též komplexní hesla věnovaná dějinám jednotlivých institucí i různým oblastem vývoje státní správy v historické retrospektivě (např. krajské zřízení, obecní zřízení, josefínské reformy apod.), které badateli poskytnou rychlou informaci v příslušných souvislostech. Autor tak na jednom místě shrnuje poznatky, které by bylo jinak třeba složitě hledat v různých speciálních kompendiích, a zároveň se pokouší zohlednit dnešní stav bádání i změny v archivnictví po vydání nového archivního zákona. Záběr slovníku je ukončen rokem 1945, což je pochopitelné, neboť jinak by dosáhl již neúnosné a nepřehlédnutelné šíře.

Celý slovník je uveden kapitolou, která je věnována informaci o základní literatuře k jednotlivým oblastem (edice diplomatické povahy, kodikologie, paleografie, epigrafika, chronologie, historická metrologie, sfragistika a heraldika, numismatika, genealogie, latinská mediévistika, české dějiny). Čtenář tak získá informaci o základních edicích diplomatických pramenů (např. Codex diplomaticus Bohemiae et Moraviae, Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae, Regesta diplomatica aetatis Venceslai IV. apod.) i o literatuře k jednotlivým oblastem. Pozornost je věnována spíše starším pracím (do roku 1990), mladší jsou uvedeny v závěrečné bibliografii. U edic je třeba opravit vedle některých překlepů ve jménech autorů údaje o edici privilegií poddanských měst Codex iuris municipalis IV, kterou dovedl její autor Antonín Haas ve třech svazcích až do roku 1526 (s. 11) a dále alespoň regestovou formou vydal seznamy privilegií v regionálních časopisech v jednotlivých krajích. Dále je třeba upozornit na pokračování edice berní ruly, kterou nyní vydává Národní archiv (zatím pro kraje Boleslavsko a Plzeňsko, v tisku je Kladsko), nové svazky jsou bibliograficky podchyceny v závěrečné bibliografii.

Uživatelé slovníku ocení i řadu příloh, jedná se zejména o aktuální adresář archivů (připomeňme, že jednotlivé údaje jsou průběžně aktualizovány na internetové stránce České

archivní společnosti www.cesarch.cz), vzorový badatelský řád, vybrané pasáže archivního zákona, dále schémata struktury vrchnostenských, městských a cechovních archivů, typy archivních pomůcek, údaje o vývoji a typech matrik a slovníček německých názvů knih a účtů s českými ekvivalenty. Závěrečná již zmíněná bibliografie podchycuje v obdivuhodně širší edice, bibliografie i odborné práce ke všem oblastem ve slovníku zastoupeným. Přes pracnost a široký záběr považuji bibliografii za nejproblematictější část knihy. Úplná citace je uvedena totiž jen u samostatných publikací, u studií a článků otištěných v časopisech a sbornících najdeme jen název příspěvku a datum vydání, což neumožňuje článek identifikovat. Zdá se, že jde v tomto případě o redakční chybu, neboť kniha sama obsahuje i seznam zkratk jednotlivých periodik, které ale vlastně nejsou použity. Přes tyto výhrady lze ovšem slovník jednoznačně doporučit nejen pro první, ale i mnoho dalších návštěv v archivech.

Václav Rameš, Slovník pro historiky a návštěvníky archivů, Praha, Libri 2005, 432 s.

Jan Kahuda

Sborník Jednoty starých českých rodů v Praze připomene našim zájemcům o starší genealogické časopisy zpřístupněné ob-

sahy jeho jednotlivých svazků z let 1930–1939 a 1946–1949. Můžete si je nyní prostudovat na internetu (<http://jihogen.wz.cz/tr/rsc.pdf>). Vyšlo celkem 40 sešitů. K přehledu obsahů je připojen také soupis všech 266 publikovaných článků i kratších zpráv, seřazený do rejstříku podle příjmení autorů.

Sborník převážně redigoval rodák z Polné, bývalý vojenský zubní lékař MUDr. Vincenc Jan Matina (1882–1967). Tiskovina se původně jmenovala Sborník Jednoty potomků pobělohorských exulantů-pokutníků a přátel rodopisu v Praze. Ke změně názvu došlo v roce 1933. Spolek Jednota byl založen 20. března 1929 Bořivojem Nesměrákem a jeho přáteli z rodin „...pečujících o památku popravených českých pánů a nápravu křivd potomkům těchto rodů, jež persekucí zchudly, exilovaly, nebo jinak zanikly“.

Po roce 1945 se Jednota zviditelnila už jen krátce memorandem vládě republiky a ministerstvu zemědělství, aby v duchu odčinění pobělohorských konfiskací bylo dbáno žádosti jejího členstva o přidělení půdy v pohraničí a po Němcích ve vnitrozemí (25. 9. 1946). Fragment spolkového a redakčního archivu Jednoty dnes uchovává literární archiv Památníku národního písemnictví v pozůstalosti MUDr. Vincence Matiny. Sborník Jednoty starých českých rodů zanikl po vydání dvojčísla 1–2/1949.

Miloslav Trnka

Při příležitosti 50. výročí Státního ústředního archivu v Praze a 80. narozenin jeho někdejšího ředitele PhDr. Zdeňka Šambergera, CSc., byl vydán sborník jeho starších prací věnovaných dějinám českého a československého archivnictví. Z. Šamberger vstoupil do archivnictví krátce po druhé světové válce, od roku 1951 až do roku 1970 zastával významné vedoucí funkce a podílel se na určování profilu československého archivnictví. Své studie psané částečně z autopsie začal publikovat v roce 1968. Sborník obsahuje celkem šest studií tvořících jistý logický celek. V první obsáhlé studii přibližuje Šamberger organizační vývoj archivnictví v letech 1918–1945 se všemi jeho zápasy a koncepčními spory. Následná studie navazuje s vylíčením vývoje po roce 1945 vrcholící vládním nařízením o archivnictví z roku 1954, kde se Šamberger jednoznačně staví za správnost jednotné organizace archivnictví, byť přinesla řadu problematičtějších výsledků koncepčního i osobního charakteru. Dvě další studie jsou věnovány vývoji archivní metodiky v době předválečné a poválečné. Výklad je opět logicky strukturován a ústí ve vytvoření jednotných metodických návodů pro zpracování archivních fondů a sbírek, vydáváním průvodců po archivech a dalších publikací. V následujících dvou studiích se pak Šam-

berger vrací k závažnému problému dějin československého archivnictví, totiž problematice archivní rozluky s Rakouskem a Maďarskem z počátku 20. let. Na základě mírových smluv z St.Germain a Trianonu došlo i k jednaní delegací archivářů nástupnických států, což přineslo potřebu řešení řady problémů diplomatického i teoretického charakteru. Sborník uzavírá Šambergerova obsáhlá bibliografie.

Sborník je určen jako pomůcka pro badatele a studenty vysokých škol, přestože nepřináší čtení jednoduché, myslím, že zájemci o problematiku archivnictví i návštěvníku archivů přinese řadu zajímavých informací i poučení.

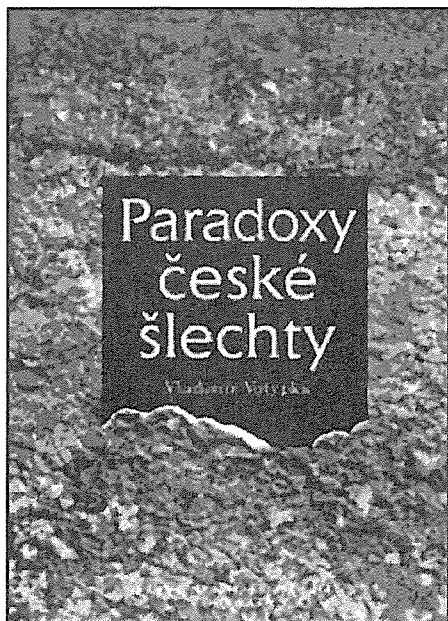
Zdeněk Šamberger, Studie k dějinám československého archivnictví, Praha, Národní archiv 2005, 363 s.

Jan Kahuda

Literární triptych o osudech naší zemské aristokracie letos uzavřel novinář Vladimír Votýpka třetím, neméně pozoruhodným svazkem. Nazval jej Paradoxy české šlechty. V několika kapitolách představuje další nositele rodových i národních tradic. A to nejen v ohlédnutí a zamýšlení nad minulostí, ale hlavně v pohledu do

české reality všedních i svátečních dnů jejich současného života.

Ve třetí knížce Votýpkových „opožděných reportáží“ si tedy můžete dopřát setkání s osobnostmi z rodin Thurn-Taxis, Kinský, Belcredi, Dlauhoweský, Coudenhove-Kalergi, Podstatzký-Liechtenstein, Czernin, Lobkowicz, Kolowrat a Razumowský. S omluvou za krácení rodových jmen nezbytné pro tuto drobnou anotaci ještě dodávám, že komplet Votýpkovy knižní trilogie obsahuje celkem pětáctyřicet příběhů. Doufejme, že přispějí také k věčné korekci nevlídného názoru na šlechtu. Ten má

v české společnosti (napříč celým politickým spektrem – jak se dnes říká) tuhý kořínek.

Miloslav Trnka

Pláně při úpatí modrozelených hor střední Šumavy se v červenci letošního roku přestěhovaly do nové knížky. Jmenuje se **Kapitoly z minulosti Kvildy**. Srdce kraje – Kvilda – bylo před druhou světovou válkou prosperujícím průmyslovým a kulturním centrem, dnes je střediskem turistů. Celé katastrální území obce leží v Národním parku Šumava. Dějiny Kvildy (Aussergefild, 1065 m n.m.), jedné z nejvýše položených obcí naší vlasti, jsou v knize přehledně uspořádány do šesti kapitol, v nichž autorka Mgr. Jaroslava Vávrová vrací paměť svému malebnému a po dlouhá léta zapomenutému kraji.

Pro každé téma vybrala reprodukce historických map, plánů a starých i současných dokumentárních fotografií. Nahlédnutím do šumavského rodopisu jsou také sondy k mikrohistorii zdejšího podnikatelského prostředí, z něhož vzešly např. proslulé rodinné klany Strunzů (zpracovatelé resonančního dřeva – Holzwerke Adolf Strunz), nebo dvě generace potomků malíře Michaela Verderbera (podmalby na sklo).

Závěr knihy tvoří důležité přílohy, a to chronologická tabulka místních

událostí 1318–1950, přehled vývoje názvu lokality i obce, přehled průmyslových závodů, řemesel a služeb v letech 1938–1945, ukázky z pamětní knihy Kvildy založené farářem Karlem Rudym r. 1922 a z kroniky obce Bučina (Buchwald), vedené Aloisem Kufnerem v letech 1922–1934. Připojen je soupis literatury i pramenů a plán Kvildy, v němž jsou zanesena popisná čísla všech domů v situaci z roku 1946.

Jaroslava Vávrová, Kapitoly z minulosti Kvildy. Druhé, rozšířené vydání, vyd. vlastním nákladem autorky s podporou firmy Bohemica rustica. Kvilda 2005. 144 s., 37 il. a foto v textu, přílohy. Tisk Dragon Press Klatovy, ISBN 802395105X

Miloslav Trnka

Písemnosti z far a vikariátů stále patří k rodopisně nejčastěji využívaným historickým fondům státních okresních archivů. Obrovská vypovídací schopnost této pestré palety druhů i typů dochovaných farních a vikariátních listin, knih a spisů je nesporná. Pozornosti badatelů by proto rozhodně neměla uniknout nová práce PhDr. Lenky Martínkové. Nese název **Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku. Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století.**

Autorka se zde věnuje nejen otázkám klasifikace církevních písemností, ale hlavně jejich vývoji v kraji a proměnám i správnímu propojení dokumentů s dalšími institucemi na jihovýchodě Čech během tří století. Dr. Martínkovou netřeba představovat. Návštěvníci pelhřimovského archivu ví, že jí vděčí za zpřístupnění mnoha písemných pokladů, pro něž sama zpracovala více než dvě desítky archivních pomůcek zejména ke zmíněným fondům vikariátů, děkanství a far z oblasti Pelhřimovska. Studie má 28 stránek a přinesl ji Archivní časopis (ročník 55, 2/2005), tradiční profesní periodikum našich zemských archivářů.

Miloslav Trnka

Rodopisec Jindřich V. Bezděka (1897–1983)

Archivář, památkář a rodopisec Příbramska Jindřich Václav Bezděka (15. 9. 1897 Březnice – 25. 8. 1983 Příbram) byl členem Rodopisné společnosti v Praze (1929–1945), Jednoty starých českých rodů (1930–1932) a později i pražské Genealogické a heraldické společnosti (1969–1971). Výsledky svého podrobného výzkumu archivních pramenů publikoval pře-

vážně v periodikách všech výše zmíněných spolků, ve Vlastivědném sborníku Podbrdsko, nebo v regionálním tisku. Do roku 1927 působil jako reportér různých pražských listů pro Příbramsko a Dobříšsko.

Některé naše „služebně mladší“ kolegy badatele možná zaujme také informace, že jeho bohatý osobní fond je uložen a opatrován ve Státním okresním archivu Příbram. Obsahuje osobní doklady, korespondenci, rukopisy prací o obcích a významných rodinách Příbramska, rodopisné a místopisné studie, výpisy z matrik a pozemkových knih, fotografie aj. (27 kartonů z let 1936 – 1983, inventář 1984). Jindřich V. Bezděka byl autorem dějin devadesáti obcí bývalého příbramského okresu.

O svém bádání březnický rodák a příbramský patriot poprvé krátce informoval spřízněné duše r. 1929 na stránkách prvního českého rodopisného časopisu: „Jakékoliv zprávy o nositelích příjmení Bezděka, jmenovitě z jižních Čech, bez omezení místa i času, hledá a případně i honoruje Jindřich Bezděka – Příbram, Žižkova ulice 49/II. Týž hledá, kdo by spolehlivě obstarával detailní excerpci nečetných zpráv o nositelích příjmení Bezděka z píseckých městských knih a matrik z let 1640–1750. JB“

Výběrová bibliografie významných rodopisných prací Jindřicha Václava Bezděky:

Jmenný obsah nejstarších matrik příbramských z let 1641–1717. Časopis RSČ 1929, s. 116

Hledám Bezděky a nabízím pátrání v příbramských matrikách. Časopis RSČ 1929, s. 163

Starobylé rodiny příbramské. Rodopisné poznámky 1. Sborník JSČR 1930 číslo 2

Starobylé rodiny příbramské. Rodopisné poznámky 2. Sborník JSČR 1930 číslo 3

Bezděkové. Okolo rodové kroniky. Časopis RSČ 1930, s. 27

Bezděkové. Okolo rodové kroniky (dokončení). Časopis RSČ 1931, s. 25

Potomci italského vědce Galvaniho žijí na Hané? Časopis RSČ 1932, s. 102

Osoby a jména z farních matrik tochoveckých 1771–1850. Rodokmen 1941, číslo 1

Březnické obyvatelstvo po třicetileté válce (v rule 1653, s doplňky z matrik). Sborník Božeňsko 1949, 2–3, 48–57

O vzniku města Březnice s hlediska historického místopisu. Sborník Božeňsko 1949, 4, s. 91–94

Březnické obyvatelstvo na sklonku 17. století (Z revisitační ruly 1681). Tamtéž, s. 123–132

Karlštejnští poddaní na Příbramsku r. 1566. Vlastivědný sborník Podbrdsko 1968, č. 2, s. 182–183

O pohřbech v kryptách svatohorských v Příbrami. Listy GHS 1. řada, sešit 5, 1969–1971

Sňateční záznamy proboštského archivu svatohorského v Příbrami. Listy GHS 1. řada, sešit 8, 1969–1971

Šlechta a erbovníci z nejstarší grun-
tovní knihy příbramské 1512–1553.

Tamtéž, sešit 10, 1969–1971

Příspěvek k dějinám rodu Bechyňů
z Lažan. Listy GHS 1. řada, sešit 11,
1969–1971

Skorotín – zaniklá ves u Příbramě.
Tamtéž, sešit 11, 1969–1971.

Podrobnější životopisné údaje o ba-
dateli J. V. Bezděkovi obsahuje Karto-
téka regionálních osobností se kterou
se můžete seznámit ve Středočeské vě-
decké knihovně Kladno a rovněž řada
publikací i vzpomínkových článků.

Zde je jejich krátký přehled:

Palivec-Šik, Kdo je kdo na Podbrdsku
(1947–1948)

Literární místopis Příbramska, 1958

Archivní časopis roč. 27, 1977, s.
173–175 (M. Volf)

Polák Stanislav, J. V. Bezděka. Vlasti-
vědný sborník Podbrdsku 1983, č. 25,
s. 175–177

Kubásková E., Kdy zemřeli...? Praha
1992

Doležal Daniel, 50 osobností z dějin
Příbramě 1216–1996. Příbramský de-
ník roč. 5, č. 303, 1996, s. 10

Šárová Jarmila, 100. výročí narození
archiváře JVB. Horymír 14/1997, s. 4

Biografický slovník archivářů českých
zemí, Libri 2000

Trantina V. a kol., Velký slovník osob-
ností vědy a kultury příbramského
regionu, Příbram 2001

Pikartová Táňa, Bezděka byl archivá-
řem a novinářem. Příbramský deník
roč. 14, č. 175, 2005.

Miloslav Trnka

Porovnání verzí genealogického programu Brother's Keeper 5 a 6.2

Mnoho členů naší společnosti po-
užívá pro svoje genealogické bádání
některý specializovaný genealogický
program. Největší část z těchto badate-
lů podle našich průzkumů používá jed-
nu z verzí Brother's Keeper (dále BK).

Rád bych rekapituloval změny,
kterými tento program postupně prošel
a představil poslední dostupnou verzi.
Dávám čtenáři na zvážení, zda se mu
vyplatí práce spojená s povýšením ver-
ze. Cílem tohoto článku není recenze
tohoto programu.

Mnozí uživatelé stále používají
verzi BK5.2G. Tato verze je mnoho
let stará a ve srovnání s konkurenč-
ními programy nepřináší badatelům
takové možnosti a uživatelský komfort.

Vývoj genealogických programů jde velmi rychle kupředu a každý vývojář takového programu musí držet krok s hlavními trendy vývoje technologií. S nástupem nových operačních systémů jako je Windows 2000 a XP, nebo technologií publikování výsledků bádání na internetu v souborech HTML, musel autor programu BK John Steed změnit některé zásadní věci. Tím dal vzniknout verzi řady 6.

Tato nová řada se liší zásadně v přístupu k datům a práce s nimi.

Nejprve shrnu zásadní změny ve verzích 6 oproti verzím 5:

- změna uživatelského rozhraní
- prodloužení textových polí, např. jména, sídla a zaměstnání.
- volitelné události co do počtu a do typu ke každé osobě

- zlepšená práce se zdroji (prameny) a poznámkami, jejich možné přiřazení ke každé události
- více obrázků k osobám
- více druhů poznámek k osobám
- větší databáze s až 10 mil. osob
- každá událost může mít svědky
- možnost přidání a práce s archivy
- více různých jmen pro jednu osobu
- zlepšené hledání
- možnost tvorby souborů HTML pro tvorbu internetových stránek

Již jen z výčtu těchto nových vlastností je jasné, že verze 6 umožňuje zásadní zlepšení práce genealoga s genealogickými daty v tomto programu.

Sestavy a další funkce jsou víceméně stejné, rozšířené o nové vlastnosti a možnosti. Přibyla například sestava svědků.

Brother's Keeper Úpravy C:\BK6

Soubor Prohlížeč Úpravy Přidat Hledat Vymazat Pramen Sídlo Vstupní sestavy

Hledat -|+|<|> Starší Mladší Vložit partnera Vložit dítě Vložit souroz. Předci Zavřít

Jméno: **Vojtěch KRŮTA** #15

Otec: **František KRŮTA** #23

Matka: **Kateřina CHRZOVÁ** #24

Partner: **Marie ŠIMOVÁ** #16

Události/Fakta * Děti * Poznámky Obrázky * Media Adresa Jména Sourozenci * To Do

Muž Žena ? Věk: 78z

Událost/Fakt	Datum		Sídlo/Popis	P	Z	S
Narození	23.4.1879	v	Hradiště 11	P	Z	
Křest	27.4.1879	v	Zvíkovec		Z	
Úmrtí	2.8.1957	v				
Bydliště		v	Hradiště 11			
Povolání			rolník			
Náboženské ...			římsko katolické		Z	
Sňatek	27.04.1903	v	Slabce			

Přidat událost Odebrat událost Přemístit výše Přemístit níže Nastavení

Podrobněji ke změně uživatelského rozhraní.

Rozložení editační obrazovky je kompletně přepracováno. Možná bude někomu zpočátku dělat problém zvyknout si na nové rozložení, ale je uděláno logicky, rychle se ovládá a badatel se snáze orientuje. Vzhledem k množství dat už je není možné zobrazit na jedné obrazovce a proto se používají jednotlivé záložky.

Pokud jsou v záložce data, zobrazí se za názvem záložky hvězdička.

Na první záložce jsou události, kde každá událost může mít libovolný počet poznámek (P), zdrojů (Z) a svědků (S). Tyto pole jsou pro hlubší genealogická bádání zásadní. Událostí je velký počet a dají se i nově vytvářet.

Na další záložce je seznam dětí, dále pak libovolný počet poznámek k osobě, obrázky k osobě nebo rodině (mohou se zobrazit jak u dané osoby, tak u partnera), adresa s detaily, další jména osoby a tituly a nakonec seznam sourozenců.

Opět platí, že kliknutím na řádek s osobou se dostanete přímo na danou osobu.

Program zobrazuje a tiskne plně česky/slovensky. Jediný problém je správné řazení jmen podle české normy, program toto neumí.

V létě 2005 přišla na svět řada 6.2, která přinesla další rozšířené možnosti.

Hlavní změnou je možnost zaznamenávat bádání neboli úkoly (To do). A to vztažené k dané osobě nebo obecně k celé databázi. Je možné přidávat

úkoly a cíle, kterých chce badatel dosáhnout včetně podrobného popisu, místa bádání, stavu (plán, probíhá, dokončeno), priority úkolu nebo typu. Úkoly je možné řadit podle uvážení a třeba i tisknout.

Další změnou jsou záložky typu Média. V této funkcionalitě dohání BK6 ostatní konkurenci genealogických programů. Dosud existovala možnost přikládat texty, obrázky, ale ne média různého typu tak, aby se program choval podle typu média (video, hlas, mail, www stránky apod.). Opět je možné přidat popis, ale i poznámku a zdroj, pramen. Při kliknutí na záhlaví média se spustí asociovaný program s příslušným médiem (tj. například u odkazu www stránek se spustí internetový prohlížeč nebo u zvukového záznamu příslušný přehrávač).

Další novinky v programu jsou již menšího rázu, za zmínku stojí alespoň:

- v editaci osob jsou nová tlačítka Vpřed a Zpět pro posun mezi osobami tak, jak klikáte, čili brouzdání. V dřívějších verzích bylo pouze pro předchozí a následující záznam v databázi.
- podpůrné funkce pro Média a Úkoly (hromadné změny, nastavení atd.)
- zlepšení možností exportu do obecného formátu Gedcom
- ukládá databázi do interní zálohy v případě poškození souboru

Výčet změn by mohl být určitě rozsáhlejší, ale doufám, že naznačené zásadní změny ukazují směr vývoje programu – více informací integro-

vaných do jedné pracovní a snadno přístupné plochy. Množství dalších drobných rozšíření činí z programu opravdu užitečnou pomůcku českého a slovenského genealoga, kterému jde o víc, než jen o pouhý záznam rodokmenu.

Na jednom počítači můžete mít instalovány obě verze (v jiných adresářích) a můžete si v BK6 vyzkoušet import z BK5. Podle toho zjistíte, jak vypadají záznamy v nové verzi. Ve verzi 6.2 byl zlepšen export do formátu Gedcom pro přenos dat mezi různými programy. Pokud uvažujete o přechodu z programu BK5 na úplně jiný, zkuste nejdříve převod dat do BK6 a z něj pak do formátu Gedcom a import do jiného programu.

Verze 6 je přeložena do českého jazyka včetně manuálu a helpu (k dispozici je i slovenština, ale pouze pro program samotný, bez manuálu).

Jistě i aktuální verze má své rezervy pro další vylepšení. Přestože je vývoj prováděn jedním autorem, je uvolňována každé 2 měsíce nová verze s novými funkcemi a opravami.

Tomáš Krůta

Odkazy:

www.bkcz.info – stránky s českou komunitou BK (ke stažení čeština, manuál BK6.1)

www.bkwin.com – originální stránky (v angličtině, ale vždy s nejposlednější verzí)

Rod Hrabina v nejstarších uchova- ných dokumentech (urbáře, gruntovní, farní, krevní, památní a sirotčí knihy a nej- starší matriky)

Prolog:

Autor nechává stranou comese castellanea *Heinrica de Hrabina (Grabina)* z r. 1263, potomka odnože slavného rodu Hrabšiců, kterému se věnuje v samostatné studii „První a nejstarší Hrabina“, u něhož není zcela vyjasněna spřízněnost s rodem, stejně jako „Sohacha“ *Petrzyka de Hrabyna* z r. 1413 (jehož příbuzný *Aleš Hrabienka* z *Hrabiny* byl v polovině 15. století strážcem 4. klíče od truhly uchovávací Opavské zemské desky), kterému se věnuje samostatně stejně jako celému jeho rodu *Hrabinků/Hrabyňků* z *Hrabiny*, již později vstoupili do obecného povědomí jako Bítovští z Bítova; zmínky o nejstarších nositelích jména *Hrabina* jsou následně řazeny chronologicky.

A. Urbáře

1. Urbár čachtického panstva z r. 1568

Uvádí 77 rodin podaných, mezi nimi *Mateje Hrabinu* (viz mj. Ammer Vladimír: Čachtice, 1997, s. 21). Ku-

podivu první Hrabínové v čachtické matrice narozených jsou ale zapsáni až po r. 1700!

2. Urbář panství prusinovského z r. 1629

Uvádí v Prusinovicích 53 osedlých, mezi nimi podsedníka *Wasska Hrabínu* (viz mj. Sedláček Jaroslav: K dějinám selského poddanství v XVII. století v Čechách a na Moravě. In Moravsko-slezská revue 1910, roč. 6, č. 1, s. 248, zejména ale Selský archiv na r. 1905, IV. kniha Olomouc 1905, s. 223 aj.).

3. Urbář Bruzovic (u Frýdku-Místku) z r. 1636

a) Uvádí 38 sedláků a 3 zahradníky, mezi nimi na č. 22 *Jakuba Hrabínu* (na gruntě u Jakuba Hrabce), který tu měl být „koncem 16. a poč. 17. století.“ (Je uveden mezi „novými jmény“ k r. 1628 či 1632).

b) 19. února 1640 je tu uveden „*Jan Hrabiena* 125 zl., také uváděn jako Hrabina, zemřel a grunt č. 39 byl prořacován.“

c) Zahradnický grunt č. 22. „*Jakub Hrabina*, otec. 15. listopadu 1651 *Jakub Hrabina* 80 zl. syn, závdanku položil 80 zl., zradil vrchnost a se vším všudy s dětmi i s manželkou z gruntu zběhl.“ (Viz mj. Valošek Isidor: Bruzovice I. a II., 1970 a 1989, s. 124, resp. 19 a 41).

4. Urbář Podhradní Lhoty z r. 1648 a 1668

Uvádí *Jakuba Hrabínu* z č. 41,

„mlýna na Pstružím potoce“ (Juhyně), syna *Jakuba Hrabiny*. (Viz dále).

B. Památní kniha bruzovské farnosti (Chronica parochiae bruzoviensis ab anno Dom. 1506 usque ad annum...) uvádí k r. (?) 1632, že „...vedle uvedených již svrchu jmen vyskytuje se nově ... *Hrabina*.“ (Viz Pospíšil Josef: Z památní knihy fary bruzovské. In Věstník Matice opavské, ročník 1905, č. 13, s. 8.)

C. Krevní kniha městečka Bojkovic

Uvádí v Ludkovicích (Lidkovice) u Luhačovic několikrát *Jana Hrabínu*. Nejprve k r. 1652 jako okradeného, posléze „26. Aprilis anno 1655“ jako „*Jana Hrabínika*, zběhlého poddaného z gruntů luhačovských,“ obviněného z dvojnásobného mordu a loupeže, v souvislosti s ortelem („...aby z milosti práva pro příklad a ostrach zlým lidem *Jan Hrabina* mečem strestán byl“) jej vzpomíná 19. Aprilis 1655 a r. 1667 už v jiné souvislosti jako nebožtíka. (Viz mj. Verbík Antonín: Krevní kniha městečka Bojkovic, 1971, s. 101 an, Francek Jindřich: Dějiny loupežnictva, 2002, s. 211 aj.).

D. Sirotčí knihy

V obci Podhradní Lhota v nich nalézáme zápis k r. 1665, že: „*Jakub Hrabina* byl třidceti lety hospodářem na svém mlýně.“ (Viz Kratochvíl František: Požáry v Podhradní Lhotě, zvláštní otisk Zálhotského sborníku,

IV, 1930; Arcibiskupský archiv Kroměříž, kopíár C, foliant 168).

E. Matriky a lánové rejstříky

1. Bohuslavice nad Vlárí

Lánové rejstříky zde uvádějí k r. 1656 půllánika *Mikuláše Hrabínu (zabitého při 3. vpádu Tatarů na Moravu)*, †1663, jiného *Mikuláše Hrabynu* †1680 (syna?); matrika zemřelých uvádí k r. 1678 *Pavla Hrabínu (Hrabinička)* a *Margethu „Mikulassic Hrabínika.“*, † „cum infante“ ve věku „50 leth.“ Dedukcemi z jiných údajů se tu setkáváme k r. 1674 s *Jiřím Hrabínou*, r. 1678 s *Šimonem a Martinem Hrabínou*, r. 1681 je tu *Nikola Hrabina*, r. 1683 *Jan Hrabina*, r. 1686 *Kateřina Hrabínová* atd. Rod se zde velice rozrodil – autorův vývod směřuje právě sem; zajímavé je, že do Bohuslavic nad Vlárí se sbíhají i větve odjinud. (Příjmení tu variuje do podob Hrabín(a), Hrabínik(a), Hrabíníček, Rabína, Rabinu; nejasné co do afinity jsou tu podoby Harabín, Hrabý, Hrabínec ve stejné lokalitě, v blízkém okolí nechybí všudepřítomné příjmení Hrabovský). (Viz MZA, Žerotínovo nám. 1, matriky E67, 4585 Bohuslavice nad Vlárí, farnost Slavičín).

2. Čachtice na Slovensku

Až k r. 1701(!) jsou zapsáni *Adam, Jan, Juraj a Štefan Hrabínové*. (Viz SA Bratislava, matrika č. 460).

3. Hranice na Moravě

K r. 1645 se zde žení *Václav Hrabína* (Hrabovský); t. r. zde bylo evidováno 89 usedlých občanů. (Data viz Valašské genealogické centrum, Cvikl Zdeněk).

4. Ludkovice (u Luhačovic)

Zde se setkáváme s už zmíněným „mordýřem a lapkou“ *Janem Hrabínou* k r. 1652; v lánských rejstřících kraje Hradištského, fond D 1, i. č. 265 panství luhačovské k r. 1671 nalézáme vdovu po „*Wasskovi Hrabínovi*“ půllánici *Zuzanu Hrabínovu* (podle všeho z Prusinovic (viz výše), a *Lukasse Hrabínu*, který tu držel grunt po *Janu Hrabínovi*.

5. Podhradní Lhota (region Bystřice pod Hostýnem)

3. února 1669 si tady bere *Jakub Hrabína* Annu Matěje Huňky. 11. května 1670 se jim narodí dcera *Margareta Hrabínová*. 26. února 1672 se vdova po tomto *Jakubovi* znovu vdává. K r. 1675 zde nacházíme *Jana Hrabínu*, syna *Mathia Hrabíny*, který měl 11. listopadu 1674 svatbu s *Margaretou Hrabínovou*, vdovou po *Jiřím Hrabínovi*. R. 1709 drží mlýn na Pstružím potoce (tj. Juhyni) č. 41 *Jakub Hrabína* a r. 1729 jiný *Jan Hrabína*. (Data viz Valašské genealogické centrum, Cvikl Zdeněk).

6. Rusava (Podhostýnsko)

R. 1692 se tu narodí *Václavu Hrabínovi* a jeho manželce *Kateřině* dítě.

(Data viz Valašské genealogické centrum, Cvikl Zdeněk).

7. Stará Turá (na Slovensku)

K r. 1701 v svatební matrice evangelické čteme: „1701, 1. června, *Martinus Hrabina* ex Bzinec – Barbara Bělčík.“ (Viz Macůrek Josef: České země a Slovensko 1620–1750, 1969, s. 282–4).

8. Dolná Súča (na Slovensku)

K r. 1713 máme v matrice pro léta 1713-1759 zápis, že „1717, 27. 6. copulatus est *Mathias Hrabyna* cum Anna Minarovicz coram testibus Joanne Kudlachek ex Moravia.“ (Viz Macůrek Josef: České země a Slovensko 1620–1750, 1969, s. 282–4).

9. Ostatní

a) V Bohuslavicích nad Vlárí došlo následně k několika dalším rozrodům – r. 1749 zakládají nové bohaté rozrody *Jiří a Josef*, r. 1775 pak *Jan*, další *Jan, Josef, Šimon* a ještě jeden *Šimon*, později pak *Vojtěch Hrabinové*.

b) R. 1749 shledáváme *Martina Hrabinu*, zakladatele rozrodu ve Valašských Kloboukách.

c) R. 1775 shledáváme *Václava Hrabinu*, zakladatele rozrodu v Lačnově.

d) R. 1869 shledáváme *Václava Hrabinu* jako zakladatele rozrodu v Podhradí u Luhačovic.

(Od každého z nich odvíjí se následně jedna z živých relativně četných haluzí rodu, dosahujících do současnosti; autorova větev jako součást bohoslavické

haluze je dlouhá staletí tenounká jako nit, oddělená velmi záhy od všech uvedených...).

Epilog:

Autor rozlišuje v rodostromu *Hrabina* v tzv. prusinovském kmenu haluze bohoslavickou, lačnovskou, podhradskou a valašskoklobouckou, do nichž se prakticky sbíhají téměř všechny podchycené jednotlivé současné větve rodu. V drtivé většině se haluze a větve sblíží právě v Bohuslavicích nad Vlárí. Zdá se, že epizody ludkovická, podhradnělhotská a rusavská neměly vlastní kontinuitní pokračování. Není jasný počátek kmene čachtického (člení se na 4 haluze, které pokrývají asi tři čtvrtiny slovenských *Hrabinů*), maďarského (odtud první *Hrabina Jiří /Georgiu/s, syn Mikulášův /Nicolaus/* r. 1798 přijel z Uher nechat biřmovat svého 14–18 letého syna *Josefa* do Slavičina; je-li však zakladatelem maďarského rozrodu, není možno s jistotou říci), ukrajinského (nejstarší *Hrabyna Trofym* tu je podchycen k r. 1861 ve městě Romny). Jedna ze dvou rakouských větví je z podhradské haluze (*Ignaz Hrabina* k r. 1889), počátek druhé je neznámý. K haluzi valašskokloboucké patří celá větev jihoamerická v Buenos Aires (zakladatel rozrodu *František/Francisco Hrabina* r. 1922). Specifická je situace v USA, kde se mísí jako v kadlubu všechny kmeny, haluze i větve (první *Hrabinové* se tu

objevují kolem r. 1890 – v současné době je tu nalézáme asi v 15 státech; mj. viz www.ellisland.org aj.). Ve Francii registrujeme slabý výhonek valašskokloboucké haluze (Paříž, *Alexandre Hrabina* 1999). Zatím neznámí *Hrabinové* jsou zachyceni v Bělorusku. Polskem a Estonskem prošla mezi světovými válkami jedna generace bohuslavické haluze. Zatím nenapojena zůstává tzv. opavská větev.

K r. 2000 v České republice Ministerstvo vnitra České republiky registrovalo mužů *Hrabinů* všehovšudy 210 a žen s příjmením *Hrabinová* 198.

Autor také záměrně ponechal stranou rod *Grabina*. Je dnes těžko rozlišovat, zejm. v USA, kdy máme počáteční G- číst jako H- (což je norma v ukrajinštině a běloruštině; právě sem z Ukrajiny a Běloruska emigrovala před 2. svět. válkou vel-

ká spousta lidí tohoto příjmení; cca 250 *Grabinů* z těchto oblastí skončilo za 2. světové války ve vyhlazovacích koncentračních táborech...; viz www.JewishEncyclopedia.com.

Úplně na závěr by autor rád konstatoval, že *rod Hrabina* nesl své jméno podle mnoha indicií mnohem déle, než jak je možno doložit z uvedených nejstarších uchovaných dokumentů (samostatnou kapitolou jiných autorových bádání je také snaha o lingvistický výklad slova *hrabina*, které je písemně doloženo u nás k r. 1061 v několika významech, je však mnohem, mnohem starší, podle všeho nejméně protoslovanské, více než pravděpodobně však je možno je doložit z dob, kdy ještě nebyly odděleny jednotlivé nejen slovanské jazyky) – ale o tom snad někdy příště...

Petr Hrabina

Kontakt:

hrabina.petr@seznam.cz

INZERCE

Koupím

Adalbert Král von Dobrá Voda – Der Adel von Böhmen,
Mähren, Schlesien, Prag 1904

Reprint nákladem Klubu pro českou heraldiku a genealogii
v Praze, Praha 1999

Almanach českých šlechtických rodů z roku 1999

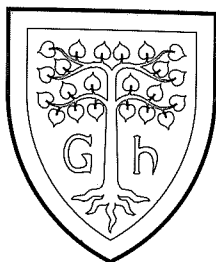
Ing. Václav Doležal, Jablonec nad Nisou, telefon: 604 201 532

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 15,00 do 17,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Knihovna v místnosti Společnosti:

každé první úterý v měsíci od 17,15 do 19,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

Pavel Hnízdl, Dvuletky 381, 100 00 Praha 10

PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc., Dykova 23, Praha 10

Ing. Mgr. Petr Kokaisl, Bobkova 786, 198 00 Praha 9

Ing. Václav Hásek, Čerchovská 6, 120 00 Praha 2

Genealogické a heraldické listy, ročník XXV., číslo 3–4/2005

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>

e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB), 122991359/0800 (ČS)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje Redakční rada ve složení:

Vedoucí redaktor: Ing. Mgr. Martin Slaboch

PhDr. Ing. Jaroslava Honcová CSc., PhDr. Vladimíra Hradecká, Mgr. Jan Kahuda a Jan Oulík

Jazykové korektury: PhDr. Jan Podhola

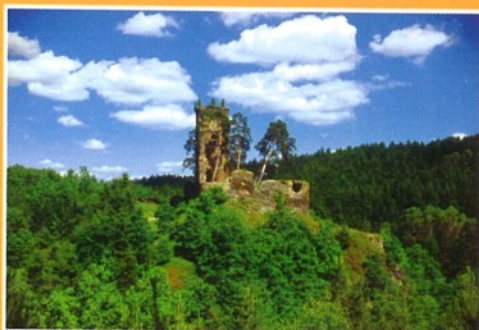
Uzávěrka: listopad 2005 – dáno do tisku v prosinci 2005 – Počet výtisků: 900

ISSN 1212-9631

*Grafická úprava a tisk: Tiskárna Gemmapress, spol. s r. o., Kubrova 27, 252 16 Nučice
Časopis je evidován u Ministerstva kultury České republiky pod číslem MK ČR E 15 903.*

ZŘÍCENINY

HRADŮ, TVRZÍ A ZÁMKŮ

Západní Čechy

TOMÁŠ DURDÍK
VIKTOR SUŠICKÝ

Jeden z našich nejznámějších autorů knih o hradní architektuře v Čechách PhDr. Tomáš Durdík spolu s fotografem a vydavatelem Viktorem Sušickým uvádějí na knižní trh další díl ze zamýšlené série o zříceninách v České republice, tentokrát z oblasti západních Čech. Publikace obsahuje něco přes šest set barevných fotografií podle významu a zajímavosti lokality, perokresby hmotných rekonstrukcí a ná-kresů, značení turistických přístupů a samozřejmě text k jednotlivým památkám. Český text doplňuje příloha s kompletním překladem do anglického jazyka. Autoři doufají, že tato publikace obohatí mozaiku již publikovaných prací a zdokumentuje stav zřícenin světských feudálních staveb na počátku jednadvacátého století a uchová je alespoň v této knižní podobě pro příští generace.

Formát A4, plnobarevný tisk, 328 str. váz., cena 790 Kč.